

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΑΦΑΡΙΚΑ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1981

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κ. Γ. Γιαννακόπουλος
Πάρεδρος
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Με απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ δι-
δακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυ-
κείου τυπώνονται ἀπὸ τὸν Ὄργανισμό Ἐκδόσεως
Διδακτικῶν Βιβλίων καὶ μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΑΦΑΡΙΚΑ

46484

ΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1981

Έσωτερικό σύγχρονου σπιτιού

Α΄. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ο άνθρωπος ως άτομο και ως μέλος τής κοινωνίας

Μέ τον έρχομό μας στον κόσμο τά πρώτα πρόσωπα που γνωρίζουμε είναι οι γονείς και τ' αδέρφια μας. Στη θερμή οικογενειακή ατμόσφαιρα μικροί και μεγάλοι μοιραζόμαστε τις χαρές και τις λύπες κι ανάμεσά μας καλλιεργούνται γνήσιες αν-

*Οι πρώτες
γνωριμίες μας*

θρώπινες σχέσεις. Ἐπ' τῆ βρεφικῆ μας ἡλικία οἱ γονεῖς μας μέ στοργή καί ἀγάπη μᾶς φροντίζουν καί μᾶς περιποιοῦνται. Ὅσο πιά μικροί εἴμαστε τόσο πιά πολύ ἔχουμε ἀνάγκη τῆς βοήθειας τους, γιά ν' ἀναπτυχθοῦμε σωματικά καί πνευματικά. Κι ὅσο περνοῦν τά χρόνια καί μεγαλώνουμε τόσο πλαταίνει ὁ κύκλος τῆς γνωριμίας μας καί τῶν σχέσεών μας μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ὀμιλίας μας καί ἡ συμπαράσταση τῶν γονιῶν μας καί τῶν ἄλλων μεγαλύτερων προσώπων τοῦ περιβάλλοντός μας (συγγενῶν, φίλων, γειτόνων κτλ.) μᾶς διευκολύνουν στήν καλύτερη προσαρμογή μας στή ζωὴ τῆς μικρῆς κοινωνίας τοῦ τόπου τῆς κατοικίας μας.

*Ἡ μικρὴ
κοινωνία τοῦ
τόπου μας*

Οἱ ἄνθρωποι πού κατοικοῦν στό ἴδιο μέ μᾶς μέρος, τό χωριό ἢ τὴν πόλη, καί συνεργάζονται γιά τό κοινὸ καλὸ, ἀποτελοῦν τὴ μικρὴ κοινωνία τοῦ τόπου μας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ συγχωριανοὶ ἢ συμπολίτες μας. Καθένας μέ τό ἐπάγγελμά του προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του στοὺς ἄλλους καί δέχεται τίς δικές τους. Ἐτσι, ἡ ζωὴ ὄλων τῶν κατοίκων εἶναι ἀνετότερη καί ἀσφαλέστερη: Ὁ παντοπώλης μᾶς προμηθεύει τροφίμα καί ἄλλα χρήσιμα εἶδη· οἱ ἄλλοι ἔμποροι (ύφασματοπῶλες, βιβλιοπῶλες, ὑαλοπῶλες κτλ.) πολλὰ ἄλλα εἶδη καί οἱ διάφοροι τεχνίτες, ὑπάλληλοι κτλ. τόσες καί τόσες ὑπηρεσίες. Ἐξάλλου στὸν τόπο μας λειτουργοῦν καί πολλές ὑπηρεσίες ὅπως: τὸ σχολεῖο, τὸ ταχυδρομεῖο, τὸ ἱατρεῖο, τὸ ταχυδρομικὸ ταμιευτήριον κτλ. Ὅλα αὐτὰ δείχνουν πῶς οἱ ἄνθρωποι σήμερα ἔχουν ὀργανώσει τὴ ζωὴ τους κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε ὁ ἓνας νὰ ἐξυπηρετεῖ τὸν ἄλλο. Καθένας ἀνάλογα μέ τίς ἰκανότητές του παίρνει μιὰ θέση στήν κοινωνία, ἀπ' τὴν ὁποία ἔρχεται σέ ἐπαφή καί συνεργασία μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του καί δέχεται μέ τὴ σειρά του τίς ὑπηρεσίες πού τοῦ προσφέρουν ὄλοι οἱ ἄλλοι. Χωρὶς τὴν συνεργασία καί τὴν ἀλληλοβοήθεια οἱ ἄνθρωποι δέ θά ἔφταναν στὸν πολιτισμὸ πού ἔχουμε σήμερα. Κι ὅταν λέμε πολιτισμὸ ἐννοοῦμε ὅλα ὅσα μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου ἐπινόησαν καί δημιουργήσαν οἱ ἄνθρωποι, γιά νὰ κάνουν τὴ ζωὴ τους ὠραιότερη, δικαιοτέρα καί πιά ἀνετη.

Στὴν παιδικὴ μας βέβαια ἡλικία ἡ συνεργασία μας περιορίζεται στό σπίτι, στό σχολεῖο καί στὸν κόσμον τοῦ τόπου τῆς κα-

τοικίας μας. Ἡ φοίτησή μας στά σχολεῖα ἔχει σπουδαία σημασία, γιατί σ' αὐτά καλλιεργοῦμε τή γλώσσα μας, πού εἶναι σπουδαῖο μέσο ἐπικοινωνίας μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, μαθαίνουμε χρήσιμες γνώσεις γιά τή ζωή μας καί προπαντός μαθαίνουμε πῶς πρέπει νά εἶναι οἱ σχέσεις μας μέσα στήν κοινωνία. Γιατί πρέπει νά ποῦμε πῶς γιά τήν ἁρμονική συμβίωση μέ τούς ἀνθρώπους τῆς κοινωνίας μας εἶναι ἀπαραίτητο ὡς ἄτομα νά προσαρμόσουμε σωστά τή συμπεριφορά μας.

Στό σχολεῖο οἱ εὐκαιρίες πού μᾶς δίνονται γιά νά προετοιμάσουμε τόν ἑαυτό μας γιά τή ζωή μας στήν κοινωνία εἶναι πολλές. Ἔτσι π.χ. συνηθίζουμε νά πηγαίνουμε σ' αὐτό στήν κανονική ὥρα· μαθαίνουμε νά παρακολουθοῦμε μέ ἐπιμέλεια τά μαθήματά μας· συμμετέχουμε σέ ὄλες τίς ἐκδηλώσεις τοῦ σχολείου σεβόμενοι ὁ ἕνας τόν ἄλλο· παίζουμε μέ τούς συμμαθητές μας χωρίς φιλονικίες καί χειρονομίες· φροντίζουμε γιά τήν καθαριότητα κτλ. Ἀλλά κι ἔξω ἀπό τό σχολεῖο, ἄν δέ συμμορφωθοῦμε σύμφωνα μέ τίς συνήθειες καί τούς κανόνες τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, δέ θά μπορέσουμε νά γίνουμε καλοί καί χρήσιμοι πολῖτες. Ὁ σεβασμός τῆς ἡσυχίας τῶν ἄλλων, ἡ εἰλικρίνεια, ἡ τιμιότητα, ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ εὐγένεια κτλ. εἶναι κοινωνικές ἀρετές, πού ἔχουν σπουδαία σημασία γιά τή ζωή μας στή σύγχρονη κοινωνία. Καί μήν ξεχνοῦμε πῶς γιά τήν πρόοδο αὐτῆς τῆς κοινωνίας ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίστηκε πολύ σκληρά κι ἐπίμονα ἀπό τότε πού ἔγινε κυρίαρχος τῆς φύσεως.

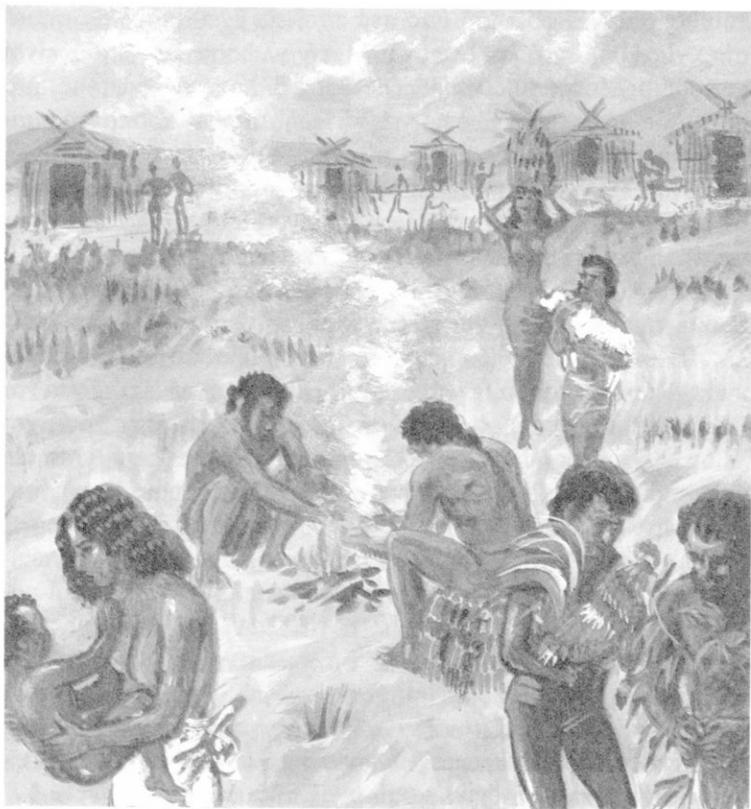
*Τό σχολεῖο
μᾶς βοηθάει
νά προσαρμο-
στοῦμε στήν
κοινωνία*

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Στήν προσχολική σας ἡλικία μέ ποιά πρόσωπα εἶχατε γνωριμίες καί σχέσεις;
2. Στή μικρή κοινωνία τοῦ τόπου τῆς κατοικίας σας ποιά ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων προσφέρουν ὑπηρεσία σέ πολλούς;
3. Ἡ ἀνάπτυξη καί καλλιέργεια τῆς ὀμιλίας σέ τί μᾶς βοηθάει;
4. Ποιές δημόσιες ὑπηρεσίες λειτουργοῦν στόν τόπο τῆς κατοικίας σας;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Κάμετε ἕναν κατάλογο ἐπαγγελμάτων, πού κατά τή γνώμη σας προσφέρουν ὑπηρεσίες στό κοινό (κοινωνικές ὑπηρεσίες).
2. Σημειώστε μερικούς κανόνες τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς, πού κατά τή γνώμη σας ἔχουν σπουδαία σημασία.

Οικογενειακή σκηνή πρωτόγονων ανθρώπων

2. Ἡ ἔννοια τῆς κοινότητας καί ἡ διάκρισή της σέ φυσική καί πολιτιστική

*Σήμερα
ἔχουμε
πολλά ἀγαθά*

Ἄν στή σημερινή ἐποχή ζοῦμε μέ τίς οἰκογένειές μας σέ σπίτια μέ πολλές ἀνέσεις, ἂν ἔχουμε στή διάθεσή μας ἠλεκτρονικά μέσα (ραδιόφωνο, τηλεόραση κτλ.), ἂν κυκλοφοροῦμε μέ ταχύτατα μέσα συγκοινωνίας, ἂν φοιτοῦμε σέ σχολεῖα καί μορφωνόμαστε, καί γενικά ἂν ζοῦμε σέ ὀργανωμένη κοινωνία καί ἀπολαμβάνουμε ὄλα τά ἀγαθά τοῦ πολιτισμοῦ μας, ὄλα αὐτά τά χρωστάμε στούς συνεχεῖς ἀγῶνες τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τότε πού

παρουσιάστηκε στον πλανήτη μας. Και για να εκτιμήσουμε τη σημασία τους ως ρίξουμε μία σύντομη ματιά στην ιστορική διαδρομή του ανθρώπου πάνω στη γη.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἐξέλιξής του καλύπτει μία περίοδο ἀπό πολλές, πάρα πολλές χιλιάδες χρόνια. Μέσα σ' αὐτήν τὴν περίοδο κανένα ἄλλο εἶδος δέν ἐξελίχθηκε μέ τέτοιο θαυμαστό τρόπο καί κανένα ἄλλο πλάσμα τοῦ Θεοῦ δέν ἄλλαξε τὸν πλανήτη μας περισσότερο ἀπ' ὅτι ὁ ἄνθρωπος. Αὐτός, προικισμένος ἀπὸ τὸ Δημιουργό μέ πολὺτιμα σωματικά καί πνευματικά χαρίσματα, καί πάνω ἀπ' ὅλα μέ τὸ χάρισμα τοῦ λογικοῦ, ἔκαμε σκληροὺς ἀγῶνες καί συγκλονιστικές προσπάθειες. Ἡ λογικὴ τοῦ ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ προσαρμοστεῖ στὶς δύσκολες καιρικές συνθήκες καί νὰ κατορθώσει νὰ κυριαρχήσει στὴ φύση καί νὰ δημιουργήσει πολιτισμό.

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς παρουσίας του στὴ γῆ μία ἔσωτερικὴ ἀκατανίκητη δύναμη τὸν παρακινεῖ νὰ ἀναζητήσει τὴ συντροφιά καί τὴ συνεργασία τῶν ἄλλων ὁμοίων του. Αὐτὸ ἦταν φυσικό, γιατί ὁ ἴδιος δέν εἶχε μόνο ἀνάγκη ἀπὸ τροφή καί ἀσφάλεια. Μέσα του ἐνιωσε κι ἄλλες ἐπιθυμίες: Τὰ συναισθήματα τῆς χαρᾶς, τῆς λύπης, τοῦ ἐnthουσιασμοῦ κτλ. ἤθελε νὰ τὰ μοιραστεῖ μέ ἄλλους συνανθρώπους του. Ἐτσι δημιουργήθηκαν οἱ πρῶτες μορφές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, οἱ πρῶτες κοινότητες, πού δέν ἦταν τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἔνωση προσώπων μέ κοινὰ συμφέροντα ἢ κοινὸ σκοπὸ. Ἡ πρώτη καί σπουδαιότερη μορφή τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἦταν ἡ οἰκογένεια. Φυσικὰ ἡ μικρὴ κοινότητα τῆς οἰκογένειας πολὺ γρήγορα μεγάλωσε μέ τὴν ἔνωση πολλῶν οἰκογενειῶν.

Στὴν ἀρχὴ ἡ συμβίωση στὴν κοινότητα ἱκανοποιοῦσε τίς φυσικὲς ἀνάγκες τῶν μελῶν: τροφῆς, κατοικίας, προστασίας κτλ. Ζώντας ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο σ' ἕνα ὀρισμένο μέρος, ἀνάπτυξαν κάποια συνεργασία γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ζωῆς τους χωρὶς ὅμως ὀργάνωση καί πρόγραμμα. Ἡ κοινότητά τους, μικρὴ ἢ μεγάλη, βασιζόταν σὲ φυσικοὺς δεσμοὺς (συγγένεια, φιλία, γειτονιά, συνεργασία) χωρὶς ὅμως σύστημα καί ὀργάνωση.

³Ἦταν *μιά φυσικὴ κοινότητα*.

Μέ τὸν καιρὸ, ἀνάμεσα στὰ μέλη τῆς κοινότητας οἱ σχέσεις

Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἐξέλιξής του

Ἡ φυσικὴ κοινότητα τοῦ ἀνθρώπου

Ὁ ἄνθρωπος
ὀργανώθηκε
κι ἔκανε
κοινότητα
πολιτιστική

ἔγιναν πιό στενές καί πιό σταθερές. Ἐκτός ἀπό τούς φυσικούς δεσμούς ἀναπτύχθηκαν καί πολιτιστικοί δεσμοί. Τό ἐνδιαφέρον γιά τό κοινό καλό, γιά τή βελτίωση τῆς ζωῆς τους καί τήν καλύτερη ἀπόδοση τῆς συνεργασίας, τούς ὀδήγησε νά βάλουν στή συμπεριφορά τους ὀρισμένους κανόνες, πού τούς σέβονταν ὀλοι. Φυσικά οἱ κανόνες αὐτοί ἦταν ἄγραφτοι, ἦταν δηλαδή ἤθη καί ἔθιμα, πού ἀπέβλεπαν στήν ὀμαλή ζωή τῆς ὀμάδας (κοινότητας). Τά ἤθη καί ἔθιμα ἦταν ὀμοιόμορφοι τρόποι συμπεριφορᾶς καί κληρονομικές συνήθειες καί ἀναφέρονταν: σέ θέματα σεβασμοῦ τῶν πραγμάτων τῶν γειτόνων, σέ θέματα φροντίδας γιά τά παιδιά, τούς ἄρρώστους, τούς γέρους, σέ θέματα συμμετοχῆς στίς κοινοτικές ἐκδηλώσεις κτλ. Ἔτσι, ἡ κοινότητα ὀργανώθηκε κατὰ τρόπο πού νά ἐξυπηρετεῖ τό κοινό συμφέρον. Ἔγινε δηλαδή κοινότητα *πολιτιστική*. Μέσα τους ἀναπτύχθηκαν οἱ κοινωνικές ἀρετές (ἀλληλοβοήθειας, σεβασμοῦ, ὑπακοῆς, συνεργασίας κτλ.) καί οἱ δεσμοί τῶν μελῶν ἔγιναν πιό στενοί. Ἀργότερα οἱ κανόνες αὐτοί ἔγιναν γραφοί νόμοι πού ρύθμιζαν ὀλες τίς σχέσεις καί τή συμπεριφορά τῶν ἀτόμων μέσα στήν κοινότητα. Γιά τήν ἐφαρμογή τῶν νόμων τά μέλη ὀρισαν ἕνα ἢ περισσότερα ἄτομα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γιατί ὀ πρῶτος ἄνθρωπος ἀναζήτησε τήν ἐπικοινωνία μέ ἄλλους ὀμοίους του καί ἔζησε ὀμαδική ζωή;
2. Ποιά ἦταν ἡ πρώτη καί σπουδαιότερη κοινωνική μορφή τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου;
3. Πῶς ἀντιμετώπισαν καλύτερα οἱ ἄνθρωποι τά προβλήματα τροφῆς, κατοικίας καί προστασίας;
4. Οἱ δεσμοί συγγένειας, φιλίας, γειτονιᾶς, συνεργασίας χαρακτηρίζουν τή φυσική κοινότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ποιές ἀρετές χαρακτηρίζουν τήν πολιτιστική κοινότητα;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Σημειῶστε μερικούς κανόνες ζωῆς, πού συμβάλλουν στήν πολιτιστική πρόοδο τοῦ τόπου μας σήμερα.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

- Από τότε που ο άνθρωπος εφεύρε τη γραφή και άφησε γραπτές μαρτυρίες ξέρουμε πολλά πράγματα για τη ζωή και την ιστορία του. Η περίοδος αυτή λέγεται *ιστορική περίοδος*.
- Η *προϊστορία* είναι μία πολύ έκτεταμένη περίοδος, από τότε που παρουσιάστηκε ο άνθρωπος στη γη ως τότε που ξεκάμε την εφεύρεση της γραφής (περίπου 600.000 χρόνια).
- Ο άνθρωπος χρειάστηκε μεγάλη δύναμη, υπομονή και εφευρετικότητα, για να αντέξει στην άφιλοξενη γη, στο σκληρό κλίμα (άλλοτε πολύ ζεστό και άλλοτε πολύ ψυχρό) και στους κινδύνους από τα άγρια θηρία.
- Διακρίνουμε πολλές περιόδους, σχετικά βραχύχρονες, που δείχνουν την πρόοδο του ανθρώπου: την παλαιολιθική εποχή, τη νεολιθική εποχή και την εποχή των μετάλλων.
- Ο άνθρωπος κατόρθωσε σιγά σιγά να ανακαλύψει τη φωτιά, από κάποια πυρκαγιά που προκλήθηκε από κεραυνό. Πότε όμως κατόρθωσε να ανάψει μόνος του φωτιά, με την τριβή δύο ξύλων ή με άλλο τρόπο, δε γνωρίζουμε.

3. Πώς κοινωνικοποιείται το άτομο

Στην οικογένεια οι γονείς καταβάλλουν άκουργαστες προσπάθειες, για να βοηθήσουν τα παιδιά τους να αναπτυχθούν σωματικά και πνευματικά. Με το παράδειγμά τους, την αγάπη τους και τις στοργικές φροντίδες τους τα βοηθούν να αποκτήσουν χρήσιμες γνώσεις και εμπειρίες, καλές συνήθειες και όλες τις κοινωνικές αρετές, που πρέπει να έχουν για να ζήσουν ευτυχισμένα και να γίνουν ικανά μέλη της αυριανής κοινωνίας. Το σπουδαίο αυτό έργο των γονιών είναι αυτό που λέμε *αγωγή*.

Η σημασία της αγωγής για την κοινωνικοποίηση του ατόμου

Καί όπως είναι γνωστό, τό ἔργο τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν, πού ξεκινάει ἀπό νωρίς μέσα στήν οἰκογένεια, συνεχίζεται συστηματικά στό σχολεῖο.

Ἡ ἀγωγή πού δέχεται τό παιδί (ἄτομο) ἀπό τήν οἰκογένεια, ἀπό τό σχολεῖο καί γενικά ἀπό τό περιβάλλον του ἔχει σπουδαία σημασία γιά τήν προσαρμογή του καί τήν προκοπή του στή ζωή τῆς κοινωνίας του. Αὐτό μπορούμε εὐκολά νά τό διαπιστώσουμε ἂν συγκρίνουμε τήν ἀνάπτυξη (σωματική, πνευματική καί κοινωνική) τριῶν παιδιῶν διαφορετικῆς ἡλικίας. Ἐάν πάρουμε γιά παράδειγμα ἕνα νήπιο, ἕνα παιδί Α΄ δημοτικοῦ κι ἕνα ἄλλο Ε΄ δημοτικοῦ.

*Ἡ ἀγωγή
τοῦ νηπίου*

Τό νήπιο ἀπό τά πρῶτα βήματά του βλέπουμε πόσο ἀδέξιο εἶναι στίς κινήσεις του καί πόσες ἄλλες ἀτέλειες ἔχει. Ὅμως μέ τή βοήθεια τῶν γονιῶν καί ιδιαίτερα τῆς μητέρας, ἀλλά καί τῶν μεγαλύτερων ἀδερφῶν, μέρα μέ τή μέρα προοδεύει σωματικά καί ψυχικά. Μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς ὁμιλίας, πού εἶναι ἕνα σπουδαιότατο μέσο ἐπικοινωνίας μέ τούς ἄλλους, ἐκφράζει τίς ἐπιθυμίες του, εὐχαριστεῖται ν' ἀκούει καί νά μαθαίνει ἀπό τούς μεγάλους ἀρκετά πράγματα καί γενικά ἀρχίζει νά προσαρμόζεται στό στενό περιβάλλον του. Φυσικά, οἱ ἀδυναμίες καί οἱ ἀτέλειες πού ἔχει εἶναι ἀκόμη πάρα πολλές. Κι αὐτό μπορούμε νά τό δοῦμε ἂν τό συγκρίνουμε μέ τό μεγαλύτερο παιδί τῆς Α΄ δημοτικοῦ.

*Ἡ ἀγωγή
τοῦ μαθητῆ
τῆς Α΄
δημοτικοῦ*

Τό μεγαλύτερο αὐτό παιδί, πού ἔχει μεγαλώσει σωματικά κι ἔχει ἀναπτύξει περισσότερο τήν ὁμιλία του, παρουσιάζει σημαντική πρόοδο. Μέ τή φοίτησή του στό σχολεῖο ἔχει ἀρχίσει νά πλουτίζει τίς γνώσεις του, ν' ἀποκτᾷ νέες ἐμπειρίες καί δεξιότητες καί γενικά νά προσαρμόζεται προοδευτικά στή ζωή τῆς σχολικῆς κοινότητας. Μέ τή βοήθεια τῶν δασκάλων του ἔμαθε νά ἐκτελεῖ ἀρκετές ἐργασίες. Στίς σχέσεις του μέ τά ἄλλα πρόσωπα εἶναι εὐγενικό: σέβεται τά ξένα πράγματα, παίζει μέ τούς συμμαθητές του χωρίς φιλονικίες, ὑπακούει στίς ἐντολές τῶν γονιῶν του κτλ. Γενικά ἡ συμπεριφορά του εἶναι πολύ διαφορετική ἀπό αὐτή τοῦ νηπίου. Ἐάν δοῦμε ὁμως καί τήν πρόοδο πού ἔχει σημειώσει καί τό παιδί τῆς Ε΄ δημοτικοῦ.

Μέ τήν ἀγωγή πού δέχτηκε τό παιδί τῆς Ε΄ δημοτικοῦ στό

σπίτι και στο σχολείο, έχει ευρύνει τις γνώσεις του και είναι σε θέση να εκφράζει άνετα στις σκέψεις του όχι μονάχα προφορικά αλλά και γραπτά. Έκτός όμως από τις γνώσεις, πού διδάχτηκε με τὰ διάφορα μαθήματα, έμαθε να ρυθμίζει τή συμπεριφορά του σύμφωνα με τις απαιτήσεις τής σχολικής κοινότητας. Τώρα είναι σε θέση να υπακούει σε κανόνες πού αποβλέπουν στην τάξη, τήν πρόοδο και τό γενικό καλό του σχολείου και να περιορίζει τις προσωπικές του επιθυμίες. Έμαθε να λαβαίνει ενεργό μέρος σε όλες τις εκδηλώσεις τής οικογένειας και του σχολείου· να βοηθάει τούς γονείς του στο σπίτι σε πολλές εργασίες και να υπακούει στις εντολές των μεγαλύτερων του. Μέ λίγα λόγια ή συμπεριφορά του στο σπίτι, στο σχολείο αλλά κι έξω στην κοινωνία έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο σε σύγκριση με αυτή των μικρότερων παιδιών.

Όλα αυτά δείχνουν ότι, για τήν προετοιμασία του ατόμου στην ζωή τής ευρύτερης κοινότητάς του, ή άγωγή πού παρέχεται από τήν οικογένεια, τό σχολείο και από τήν κοινωνία του περιβάλλοντός του, βοηθάει όχι μόνο στην όμαλή ένταξη του ατόμου στην κοινότητα αλλά και συμβάλλει στην πρόοδο και τήν εξέλιξή της. Χωρίς τή βοήθεια τής άγωγής τό άτομο είναι αδύναμο να προσαρμόσει τή συμπεριφορά του στους κανόνες τής κοινότητας.

*Η άγωγή
του μαθητή
της Ε'
δημοτικού*

Μητέρα και παιδί

Β'. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. 'Εμείς και οι συγγενείς μας

*Οι βαθμοί
συγγένειας*

Τήν πρώτη θέση στή ζωή μας τήν έχει ή οίκογένεια, γιατί μέσα σ' αυτή γεννηθήκαμε, ανατραφήκαμε και μεγαλώσαμε. 'Η οίκογένεια συνήθως αποτελείται από τούς γονείς και τά παιδιά. Γονείς είναι ό πατέρας και ή μητέρα. Μεταξύ τούς υπάρχει συζυγική σχέση ή όποία αρχίζει μέ τό γάμο, πού είναι ιερός δεσμός.

Τά παιδιά από ίδιους γονείς είναι μεταξύ τούς αδέρφια και οι σχέσεις τούς μέ τούς γονείς τούς στηρίζονται στή συγγένεια από αίμα, πού είναι πολύ στενή και λέγεται συγγένεια *πρώτου βαθμού*. 'Αλλά και ή μεταξύ τών αδερφών συγγένεια είναι συγγένεια αίματος και λέγεται *δεύτερον βαθμού*.

'Αν ξεκινήσουμε για παράδειγμα από τ' αδέρφια μιās οίκογένειας, θά δούμε ότι αυτά έχουν συγγένεια αίματος και μέ άλλα

πρόσωπα (συγγενείς). Τά πρόσωπα αυτά από τό ένα μέρος ἀνήκουν στή γενιά (σσί) τοῦ πατέρα κι από τό ἄλλο στή γενιά τῆς μητέρας. Ἐτσι, ἀπό τή γενιά τοῦ πατέρα ἔχουμε: 1) τοὺς γονεῖς του, πού γιά τά παιδιά εἶναι ὁ παππούς καί ἡ γιαγιά, 2) τοὺς ἀδερφούς καί τίς ἀδερφές τοῦ πατέρα, πού γιά τά παιδιά εἶναι θεῖοι καί θεῖες, 3) τά παιδιά τῶν θείων τους, πού εἶναι πρῶτα ξαδέρφια, 4) τά πρῶτα ξαδέρφια τοῦ πατέρα τους, πού εἶναι δεύτεροι θεῖοι ἢ θεῖες τους, καί τά παιδιά αὐτῶν τῶν θείων τους, πού εἶναι δεύτερα ξαδέρφια τους. Αὐτοί εἶναι οἱ πῖο κοντινοί συγγενεῖς, γιὰτί ὑπάρχουν καί ἄλλοι πῖο μακρινοί.

Ἴδιοι συγγενεῖς ὑπάρχουν καί ἀπό τή γενιά τῆς μητέρας. Ἐχουμε δηλαδή κι ἐδῶ τοὺς γονεῖς τῆς μητέρας (τόν παππού καί τή γιαγιά), τ' ἀδέρφια τῆς μητέρας (τοὺς θείους καί τίς θεῖες) κτλ. Ἐτσι, μποροῦμε νά φανταστοῦμε τοὺς συγγενεῖς, ἀπό τή γενιά τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας, σάν ἓνα δέντρο πού μεγαλώνοντας κάνει καινούριους κλάδους (συγγενεῖς). Τό δέντρο αὐτό τῆς συγγένειας εἶναι αὐτό πού λέμε *γενεαλογικό δέντρο*.

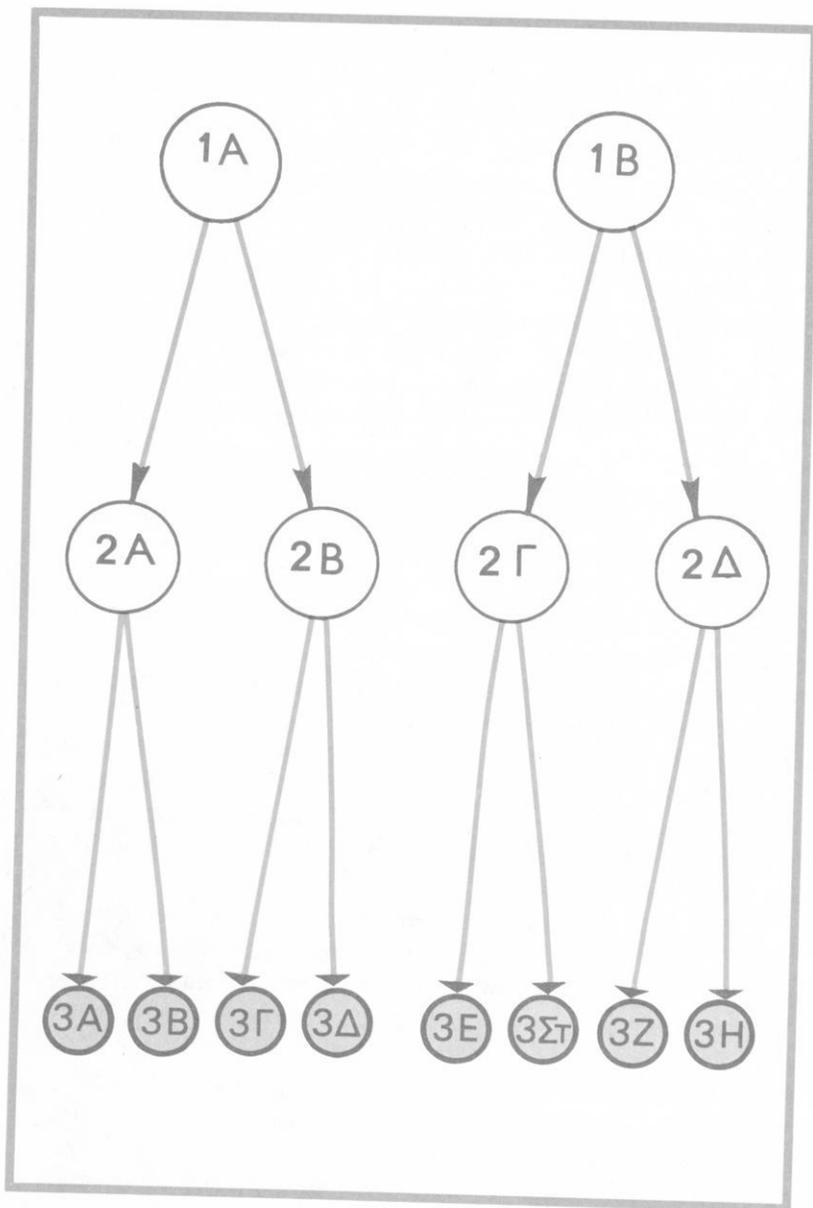
*Τό γενεα-
λογικό μας
δέντρο*

Ἐκτός ἀπό τή συγγένεια αἵματος ἴσως θά ἔχετε ἀκούσει πῶς ὑπάρχει καί ἡ λεγόμενη συγγένεια *ἀγχιστείας*. Ἡ συγγένεια ἀγχιστείας εἶναι ἡ σχέση τοῦ ἑνός συζύγου (π.χ. τοῦ πατέρα) μέ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἄλλου συζύγου (τῆς μητέρας), δηλαδή ἀνάμεσα σέ ὄσους συνδέονται μέ τό μυστήριο τοῦ γάμου. Ἐτσι π.χ. οἱ γονεῖς τῆς μητέρας μας εἶναι γιά τόν πατέρα μας πεθερός καί πεθερά καί ἀντίστοιχα οἱ γονεῖς τοῦ πατέρα μας εἶναι τό ἴδιο (πεθερός-πεθερά) γιά τή μητέρα. Ὑπάρχει ἀκόμα καί ἡ συγγένεια ἢ *πνευματική* μεταξύ νονοῦ καί βαφτιστικοῦ, καθώς καί στοὺς συγγενεῖς τους.

*Ἡ συγγένεια
ἀγχιστείας*

Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στά μέλη τῆς οἰκογένειας δέ στηρίζονται μονάχα στό συζυγικό δεσμό καί στή συγγένεια αἵματος ἀλλά καί σέ μόνιμους καί γερούς ψυχικούς δεσμούς, πού καλλιεργοῦνται καί ἀναπτύσσονται μέσα στή ζεστή οἰκογενειακή ἀτμόσφαιρα. Ὁ δεσμός τῆς στοργῆς, τῆς ἀλληλοβοήθειας, τῆς ἐκτίμησης καί πάνω ἀπ' ὄλα τῆς ἀγνῆς καί πραγματικῆς ἀγάπης ἐνώνει σφιχτά τίς ψυχές τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας. Γι' αὐτό ἡ οἰκογένεια, ἄν καί ἀποτελεῖται ἀπό λίγα ἄτομα, εἶναι ἡ συμπαγέστερη κοινωνική ὁμάδα καί τό βασικό κύτταρο τῆς κοινωνίας.

*Οἱ ψυχικοί
δεσμοί στά
μέλη τῆς
οἰκογένειας*

Οι συγγενείς

• **Γιά τά παιδιά (άδέρφια) 3Α και 3Β:**

1Α είναι ο παππούς και 1Β ο άδερφός του παππού (μεγάλος
θείος)

2Α είναι ο πατέρας και 2Β ο άδερφός του πατέρα (θείος)

2Γ και 2Δ δεύτεροι θείοι (ώς πρώτα ξαδέρφια του πατέρα)

3Γ και 3Δ = πρώτα ξαδέρφια

3Ε, 3ΣΤ, 3Ζ, 3Η = δεύτερα ξαδέρφια

• **Γιά τόν παππού 1Α:**

Τά παιδιά 3Α, 3Β είναι έγγονια

• **Γιά τό θείο 2Β:**

Τά παιδιά 3Α, 3Β είναι άνίψια

ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ: 1Α και 1Β = άδέρφια

2Α, 2Β, 2Γ και 2Δ = πρώτα ξαδέρφια

3Α, 3Β, 3Γ, 3Δ και 3Ε, 3ΣΤ, 3Ζ, 3Η = δεύ-
τερα ξαδέρφια

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Κατά τόν ίδιο τρόπο είναι και η γενιά τής μητέρας.

2. Πώς ήταν και πώς είναι σήμερα η οικογένεια

Ἡ οἰκογένεια εἶναι ἡ ἀρχαιότερη καὶ μικρότερη ἀλλὰ καὶ ἡ σπουδαιότερη ὀργανωμένη κοινότητα (ἔνωση ἀνθρώπων). Στὴν πρώτη μορφή της, πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια, ἡ οἰκογένεια ἦταν *μητριαρχική*. Ἀρχηγὸς ἦταν ἡ μητέρα καὶ σ' αὐτὴν ὑπάκουαν ὄλοι. Μὲ τὸν καιρὸ ἐγινε *πατριαρχική*. Ἀρχηγὸς της ἦταν ὁ πατέρας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀπεριόριστα δικαιώματα στὰ μέλη της.

Ἡ μητριαρχική καὶ ἡ πατριαρχική οἰκογένεια

Πατριαρχική ἦταν ἡ οἰκογένεια καὶ στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες, καθὼς ἐπίσης καὶ στοὺς μετέπειτα Ἑλληνες ὡς τὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας.

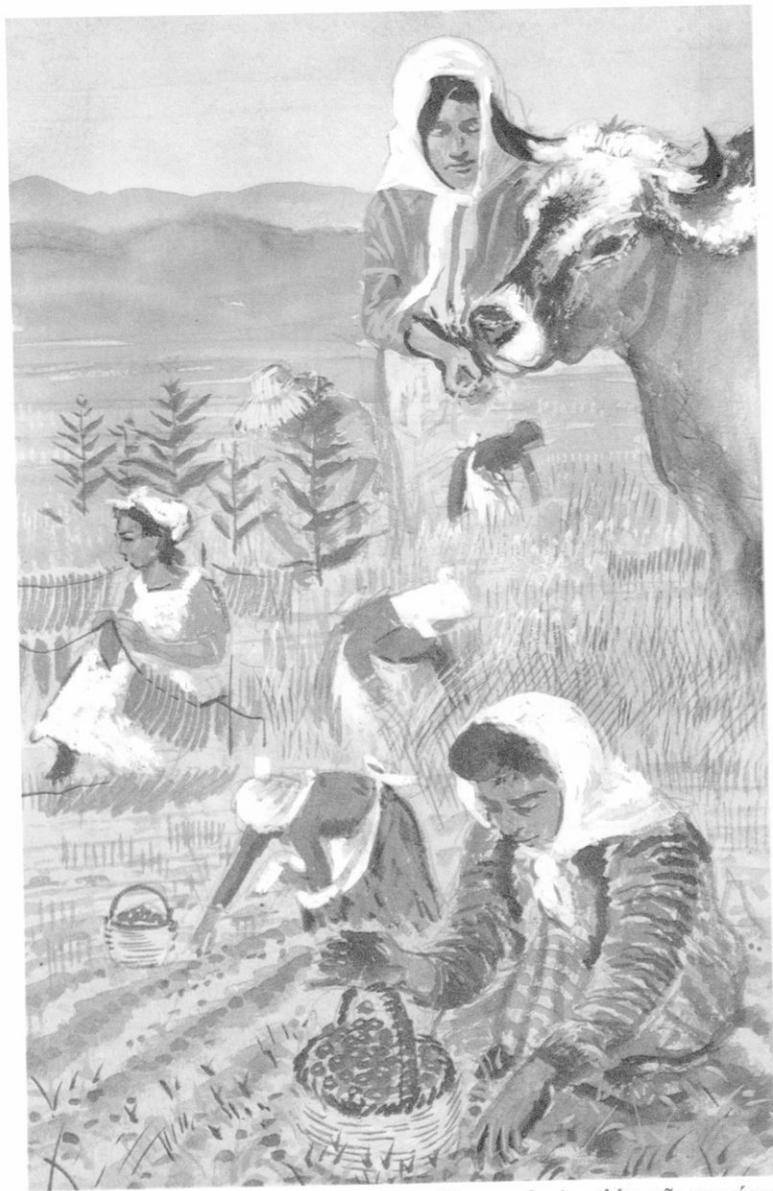
Γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες ἡ οἰκογένεια ἀποτελοῦσε τὴν ψυχὴ τοῦ σπιτιοῦ, καὶ ἡ σημασία πού ἀπέδιδαν στὸ γάμο ἦταν μεγάλη. Μὲ τὸ νομικὸ γάμο ἀπέβλεπαν ἐκτός ἀπὸ ἄλλα στὸ νὰ δημιουργήσουν χρήσιμους πολίτες στὴν πατρίδα. Γι' αὐτὸ καὶ τιμοῦσαν ἰδιαίτερα τοὺς παντρεμένους, ἐνῶ ἀντίθετα περιφρονοῦσαν τοὺς ἀνύπαντρους.

Μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ χριστιανισμοῦ, πού κήρυξε τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἰσότητα ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἡ οἰκογένεια πῆρε ξεχωριστὴ θέση. Μὲ τὸ γάμο, πού θεωρεῖται ἱερός δεσμός, ἡ γυναίκα πῆρε ἰσότιμη θέση δίπλα στὸν ἄντρα. Ὡστόσο, μόνο ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας κι ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνες πέτυχαν οἱ γυναῖκες ἰσότητα δικαιώματα μὲ τοὺς ἄντρες.

Σήμερα ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια εἶναι συζυγική (συντροφική). Οἱ γονεῖς εἶναι ὑποχρεωμένοι ἐξίσου γιὰ τὴν ἀνατροφὴ καὶ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους μέχρι νὰ ἐνηλικιωθοῦν.

Ἡ ἐκπαίδευση στὰ δημόσια σχολεῖα γίνεται ἀπὸ τὸ κράτος δωρεάν. Παλιότερα γιὰ τὸ γάμο τῶν κοριτσιῶν καὶ τῶν ἀγοριῶν ἀποφάσιζε ὁ πατέρας. Σήμερα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν παιδιῶν οἱ γονεῖς ἀποφασίζουν λαμβάνοντας ὑπόψη τὴν ἐπιθυμία τῶν παιδιῶν τους. Καὶ στίς περιπτώσεις ἀκόμα πού ὁ γάμος γίνεται μὲ συνοικέσιο ἢ γνώμη καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν παιδιῶν εἶναι σεβαστή. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ λαὸς λέει: «Ὅταν θέλει ἡ νύφη κι ὁ γαμπρὸς τύφλα νὰ ἔχει ὁ πεθερός». Ἰδιαίτερη ὑποχρέωση αἰσθάνονται οἱ γονεῖς καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀγόρια τῆς οἰκογένειας

Ἡ σημερινὴ οἰκογένεια

Άγροτικές ασχολίες της γυναίκας

νά παντρέψουν τὰ κορίτσια. Στήν εποχή μας τό θέμα τῆς προί-
κας ἔπαψε νά εἶναι ἀπαραίτητη ὑποχρέωση.

Η ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ (ΣΥΖΥΓΙΚΗ) ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Στήν πατριαρχική οἰκογένεια

Στή συζυγική οἰκογένεια

• Ἀρχηγός ἦταν ὁ πατέρας καί
εἶχε ἀπεριόριστα δικαιώματα
σ' ὄλα τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας.

• Πατέρας καί μητέρα ἔχουν τὰ
ἴδια δικαιώματα καί τίς ἴδιες ὑ-
ποχρεώσεις.

• Ὁ γάμος τῶν νέων δέν ἦταν
ὑπόθεση προσωπική ἀλλά ὀλό-
κληρης τῆς οἰκογένειας, πού
ἀποφάσιζε τελικά.

Γιά τό γάμο τῶν παιδιῶν ἀπο-
φασίζουν οἱ γονεῖς χωρίς νά
παραγνωρίζουν τίς ἐπιθυμίες
τῶν παιδιῶν τους.

• Ἡ μητέρα ἀσχολοῦνταν ἀπο-
κλειστικά μέ τίς δουλειές τοῦ
σπιτιοῦ καί τήν περιποίηση τῶν
παιδιῶν.

• Ἡ μητέρα, καί γενικά ἡ γυ-
ναίκα, μπορεῖ νά ἐργάζεται κι
ἔξω ἀπό τό σπίτι σέ πολλά ἐ-
παγγέλματα.

• Ἡ μόρφωση τῆς γυναίκας ἦ-
ταν πολύ περιορισμένη.

• Οἱ γυναῖκες μορφώνονται τό
ἴδιο μέ τοὺς ἄντρες.

• Γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν
κοριτσιῶν τό θέμα τῆς προίκας
εἶχε μεγάλη σημασία.

• Τό θέμα τῆς προίκας δέν ἀ-
ποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθε-
ση γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν
κοριτσιῶν.

- Ο πατέρας και δσα μέλη μπορούσαν νά εργαστούν είχαν υποχρέωση νά συντηρήσουν τά αδύνατα μέλη τής οίκογένειας.
 - Καί σήμερα δλα τά ικανά μέλη τής οίκογένειας προσφέρουν οίκονομική βοήθεια στό σπίτι.
-
- Τ' αδέρφια είχαν αγάπη, άλληλοϋποστήριξη και συνεργασία μεταξύ τους.
 - Καί σήμερα τ' αδέρφια αγαπιούνται και άλλοηλοϋποστηρίζονται.
-
- Η άπασχόληση τής γυναίκας στό νοικοκυριό η και σέ γεωργικές εργασίες δέ λογίζοταν ως σοβαρή επαγγελματική εργασία.
 - Τό έπάγγελμα τής νοικοκυράς και οι γεωργικές άσכולίες τής γυναίκας είναι έξίσου σπουδαία και σοβαρά όπως και τά άλλα επαγγέλματα.
-
- Η άμοιβή τής γυναίκας για όποιαδήποτε εργασία ήταν καλύτερη από αυτή του άντρα.
 - Η γυναίκα έχει τήν ίδια άμοιβή μέ τόν άντρα για ίση εργασία.

Στή γιορτή τῆς μητέρας

Ἡ μητέρα

Ἄνάμεσα στά πρόσωπα τῆς οἰκογένειας ἡ μητέρα κατέχει ξεχωριστή θέση. Αὐτή εἶναι ἡ καρδιά τοῦ σπιτιοῦ καί ἡ παρουσία της σκορπᾷ τή δροσιά, τή χαρά καί τή λάμψη. Χωρίς τή θερμότητα τῆς δλα εἶναι ἄχαρα καί βουβά. Στή στοργική της ἀγκαλιά τό παιδί βρίσκει ἀσφάλεια, παρηγοριά καί ἀγαλλίαση. Μέ τήν ἀπέραντη ἀγάπη της, μέ τό ἄρωμα τῆς ψυχῆς της καί μέ τό παράδειγμά της μεταφυτεύει στήν ψυχή τοῦ παιδιοῦ δλα τά ἄνθη τοῦ καλοῦ καί γίνεται ἥλιος πού φωτίζει κάθε δύσκολη στιγμή τῆς ζωῆς του.

Κορυφαῖοι ποιητές, πεζογράφοι, γλύπτες, ζωγράφοι καί μουσικοί, ἀπό τήν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα, ἔχουν ἀφιερῶσει στή μητέρα ἀθάνατα δημιουργήματα.

Ὁ ἔθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός, γιά τό ρόλο τῆς μητέρας ἔγραψε: «Στοῦ τέκνου σύρριζα τό νοῦ Θεοῦ τῆς μάνας μάτι». Κι ἕνας ἄλλος σύγχρονος ποιητής σ' ἓνα ποιήμα του μέ τόν τίτλο «Τό γέλιο τῆς μάνας» γράφει:

Ὁ ρόλος
τῆς μητέρας
στήν
οἰκογένεια

Όλο τό σπίτι φωτισμένο
κι όλων χαρούμενη ή ψυχή
δταν τό τρισευλογημένο
γέλιο τής μάνας άντηχει.

Μά δταν έχει κάποια λύπη
κι ή σκέψη της είναι σκοτεινή,
άπ' τό σπιτάκι πάντα λείπει
κάθε χαρά του άληθινή.

Γι' αυτό κι έμεϊς δ,τι μπορούμε
κάνουμε κι δ,τι μās περνά
τό γέλιο νά μή στερηθούμε
τής μάνας, τή χρυσή καρδιά.

Μιχ. Στασινόπουλος

Ό πατέρας

Στόν άγώνα γιά τήν ευτυχία τής οικογένειας δίπλα στή μητέρα παραστέκει ο πατέρας. Αυτός εργάζεται άκούραστα γιά ν' άνταποκριθεί σ' όλα τά έξοδα του σπιτιού. Αυτός είναι ο μέγáλος προστάτης τής οικογένειας. Μέ τό παράδειγμά του, μέ τήν πείρα του, μέ τή φρόνηση, τήν ύπομονή και τίς ύποδείξεις του διδάσκει τά παιδιά πώς νά άντιμετωπίζουν τίς δυσκολίες τής ζωής. Σοβαρός και στοργικός στίς σχέσεις του μέ αυτά στέκεται δίπλα τους και γεμάτος αισιοδοξία και περηφάνια παρακολουθεί τήν ανάπτυξη τους και τήν πρόδό τους σ' όλες τίς εκδηλώσεις τής ζωής. Τό ένδιαφέρον του γιά τή σχολική τους επίδοση είναι μέγáλο και κάθε έπιτυχία τους είναι και δική του έπιτυχία.

Πολλά είναι τά παραδείγματα στήν ιστορία μας άξιων πατέρων μά και παιδιών που τους τίμησαν. Άς θυμηθούμε τή συγκινητική ιστορία του Τρωαδίτη Αίνεα: "Όταν οι Έλληνες κυρίεψαν τήν Τροία και του επέτρεψαν νά πάρει φεύγοντας ένα άπό τά πιό πολύτιμα πράγματα που είχε, ο Αίνεας, μετά άπό τους Έφέστιους θεούς, προτίμησε τόν πατέρα του. Κι όπως αυτός ήταν τυφλός και παράλυτος τόν πήρε στους ώμους του. Οι Έλληνες, που εκτιμούσαν τήν άγάπη και τό σεβασμό πρός

Ό πατέρας
στήν
οικογένεια

τούς γονεῖς, συγκινήθηκαν ἀπό τήν πράξη του αὐτή καί τοῦ ἐπέτρεψαν νά πάρει μαζί του ὄσα πράγματα ἤθελε.

Τ' ἀδέρφια

Οἱ
ἀδερφικές
σχέσεις

Κάτω ἀπ' τήν ἴδια στέγη τ' ἀδέρφια μοιράζονται τήν ἀγάπη τῶν γονιῶν τους καί συμμετέχουν στίς χαρές καί τίς λύπες τῆς οἰκογένειας. Ἡ καθημερινή τους συναναστροφή, τό κοινό τραπέζι, τά κοινά παιγνίδια, οἱ περιποιήσεις τῶν γονιῶν τους καί ἡ κοινή συμμετοχή τους σ' ὄλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς οἰκογένειας δημιουργοῦν ἀνάμεσά τους γνήσια αἰσθήματα ἀγάπης, σεβασμοῦ, ἀλληλοβοήθειας καί συνεργασίας. Τά μεγαλύτερα ἀδέρφια προσέχουν τά μικρότερα, τά φροντίζουν, τά βοηθοῦν καί τά προστατεύουν παντοῦ καί πάντοτε. Γιά τήν ἀδερφική ἀγάπη ἡ λαϊκή μούσα ἔχει ὠραιότατα τραγούδια. Σέ πολλά ἀπ' αὐτά ξεχωριστή θέση κατέχει ἡ ἀφοσίωση τῶν ἀδερφῶν στήν ἀδερφή τους. Ἡ ἀφοσίωση αὐτή δέ λυγίζει οὔτε μπροστά στό θάνατο.

Ἡ ἀδελφική ἀγάπη

Ἀνάθεμά τον πού τό εἶπεϊ: «Τ' ἀδέρφια δέν πονιοῦνται».

Τ' ἀδέρφια σχίζουν τά βουνά καί δέντρα ξεριζώνουν.

Τ' ἀδέρφια ἐκυνηγήσανε κι ἐνίκησαν τό Χάρο.

*Δυό ἀδέρφια εἶχαν ἀδερφή στόν κόσμο ξακουσμένη,
τή φθόναγεν ἡ γειτονιά, τή ζήλευεν ἡ χώρα,
τή ζήλεψε κι ὁ Χάροντας καί θέλει νά τήν πάρει.*

Στό σπίτι τρέχει καί βροντᾶ σάν νά 'ταν νοικοκύρης:

*— Ἄνοιξε, κόρη, γιά νά μπῶ, τοιμάσου νά σέ πάρω,
κι ἐγώ εἶμ' ὁ γιός τῆς μαύρης γῆς τς ἀραχιασμένης πέτρας.*

*— Ἄσε με, Χάροντ' ἄσε με, σήμερα μή μέ πάρεις,
ταχιά Σαββάτο νά λουστῶ, τήν Κυριακή ν' ἀλλάξω,
καί τή Δευτέρα τό ταχύ ἔρχομαι μοναχή μου.*

*Ἀπ' τά μαλλιά τήν ἄρπαξε κι ἡ κόρη κλαίει καί σκουίζει·
νά καί τ' ἀδέρφια πού 'φτασαν ἀπό τό κορφοβούνι·
τό Χάροντα κυνήγησαν καί γλίτωσαν τήν κόρη.*

Ἡ γιαγιά διηγείται παραμύθια

Ὁ παππούς καί ἡ γιαγιά

Ἐκτός ἀπ' τούς γονεῖς καί τ' ἀδέρφια σέ μερικές οἰκογένειες συγκατοικοῦν ὁ παππούς καί ἡ γιαγιά. Τά παιδιά (ἐγγόνια) στό πρόσωπό τους βρίσκουν τούς καλύτερους προστάτες καί ὑποστηρικτές. Ἡ ἀπέραντη καλοσύνη τους, ἡ σεβάσμια μορφή τους καί τό ἤρεμο ὕφος τους κάνουν τά παιδιά νά αἰσθάνονται γι' αὐτούς ἀπέραντη ἀγάπη καί βαθύ σεβασμό. Ἐκεῖνο ὁμως πού τά συγκινεῖ ἰδιαίτερα εἶναι οἱ ὠραιότατες διηγήσεις τους γιά πρόσωπα καί γεγονότα τῆς ἐποχῆς τους ὅταν ἦταν νέοι. Κι ἀκόμα περισσότερο τά συναρπαστικά παραμύθια τους.

Γιά πολλά παιδιά πού ζοῦν σέ χωριά καί συγκεντρώνονται τίς κρύες χειμωνιάτικες νύχτες κοντά στό ἀναμμένο τζάκι, τά παραμύθια τοῦ παπποῦ καί τῆς γιαγιᾶς ἔχουν ἰδιαίτερη χάρη κι ὁμορφιά. Ὡστόσο καί στά μοντέρνα σπίτια ἡ παρουσία τοῦ παπποῦ καί τῆς γιαγιᾶς συγκινεῖ ἀφάνταστα τά παιδιά καί βρίσκουν εὐκαιρίες ν' ἀκούσουν ἀπ' τά χεῖλη τους ὁμορφες ἱστορίες.

ΝΑ ΘΥΜΑΣΑΙ ΟΤΙ:

- Ἡ οἰκογένεια εἶναι τό πρῶτο σχολεῖο τοῦ παιδιοῦ. Αὐτή ἐπιδρᾷ στό παιδί κατά τρόπο φυσικό καί ἀβίαστο, μακριά ἀπό κάθε καταναγκασμό.
- Ὁ ρόλος τῶν γονιῶν, καί ἰδιαίτερα τῆς μητέρας, στήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν ἔχει σπουδαία σημασία. Ὁ ἔθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός ἔγραψε: «Στοῦ τέκνου σύρριζα τό νοῦ Θεοῦ τῆς μάνας μάτι».
- Τά πρῶτα πέντε χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ εἶναι τά σπουδαιότερα γιά τή μόρφωση τοῦ χαρακτήρα του.
- Ἡ κοινωνική θέση, τό ἐπάγγελμα τῶν γονιῶν καί ἡ οἰκονομική τους κατάσταση ἔχουν σπουδαία σημασία γιά τήν ἀνατροφή καί τή μόρφωση τῶν παιδιῶν.

Ἡ γιαγιά μου

(Ἐκθεση ἑνός μαθητῆ)

Δέν εἶναι καί κανένα σπουδαῖο πρόσωπο ἢ γιαγιά μου. Μιά ἀπλή γυναίκα τοῦ χωριοῦ, πού δούλεψε σκληρά στά νιάτα της, τό ἀμπέλι καί τά χωράφια, γιά νά μεγαλώσει τά παιδιά της. Γράμματα πολλά δέν ξέρει. Ὡστόσο γνωρίζει πολλά τραγούδια τῆς πατρίδας της, παραμύθια καί παροιμίες.

Σέ κάθε συμβουλή πού δίνει, κλώθει στά λόγια της καί κάποια παροιμία.

Τό πρόσωπό της εἶναι σκαμμένο ἀπό ρυτίδες. Ἔχει σῶμα μέτριο, λιγνό μέ μικρή καμπούρα. Τή συρρίκνωσαν τά βάσανα καί ἡ πολλή δουλειά. Στά βουνά τῆς Ἀλβανίας, τό 1940, σκοτώθηκε ὁ τρίτος γιός της. Ἀπό τότε μαυροφορέθηκε. Στό κεφάλι ἔχει δεμένο ἓνα μαῦρο τσεμπέρι.

Ὅταν πέθανε ὁ παππούς, τή φέρανε στήν Ἀθήνα. Κάθεται κοντά μας. Δέν μπορεῖ νά συνηθίσει στή νέα ζωή.

Ὡστόσο...

Βοηθαίει τή μαμά σέ ὄλες τίς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ, πλέκει καί κεντάει. Μέ τό ἡλιοβασίλεμα αὐτή θά φροντίσει ν' ἀνάψει τό καντήλι στό εἰκόνημα.

Εἶναι γυναίκα ἤρεμη καί καλόψυχη. Ποτέ δέ θυμώνει. Κι ὅταν ἐγώ καί τ' ἀδέρφια μου κάνουμε ἀταξίες, μᾶς παρατηρεῖ κάπως αὐστηρά. Ἀλλά τά λόγια της εἶναι τόσο τρυφερά, πού τά δέχονται τ' αὐτιά μας σάν χάδι.

Τά χειμωνιάτικα βράδια δέν κουράζεται νά μᾶς λέει παραμύθια. Ὅταν ἀναθυμᾶται τό χωριό καί τό σπίτι της, βαριαναστενάζει, τά μάτια της βουρκώνουν καί σιγοτραγουδᾷ:

Τήν ξενιτιά, τήν ὄρφανιά, τήν πίκρα, τήν ἀγάπη,
τά τέσσερα τά ζύγισαν βαρύτερα εἶν' τά ξένα.

...Μᾶς λέει συχνά: «Ὅταν πεθάνω, θέλω νά μέ θάψετε στό χωριό, δίπλα στό γέρο μου».

Ναί, γιαγιά, θά ἱκανοποιήσουμε τή στερνή ἐπιθυμία σου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πώς έκδηλώνουν οι γονείς τή στοργή καί τήν αγάπη γιά τά παιδιά τους;
2. Λέμε πώς ή οίκογένεια εἶναι τό πρῶτο σχολεῖο τοῦ παιδιοῦ. Μπορεῖτε νά δικαιολογήσετε γιατί;
3. Μέ ποιούς τρόπους μποροῦν νά βοηθήσουν τά παιδιά γιά τήν εὐτυχία τῆς οίκογένειας;
4. Ποιοί λόγοι κατά τή γνώμη σας μποροῦν νά ταραξοῦν τήν εὐτυχία τῆς οίκογένειας;

ΕΡΓΑΣΙΑ

1. Νά βρεῖτε μερικές παροιμίες γιά τήν ἀδελφική αγάπη.

Γιά τό πῶς θεωροῦν τόν πατέρα τους τά παιδιά στίς διάφορες ἡλικίες παραθέτω λίγα λόγια παρμένα ἀπό τά γαλλικά.

ΤΙ ΞΕΡΕΙ

<i>Ἐξι χρονῶν</i>	Ὁ πατέρας τά ξέρεي ὄλα.
<i>Δέκα χρονῶν</i>	Ὁ πατέρας ξέρει πολλά.
<i>Δεκαπέντε χρονῶν</i>	Ὅσα ὁ πατέρας ξέρει, τά ξέροῦμε καί ἐμεῖς.
<i>Εἴκοσι χρονῶν</i>	Σίγουρα πολλά πράγματα εἶναι πού ὁ πατέρας δέν ξέρει.
<i>Τριάντα χρονῶν</i>	Θά μπορούσαμε, ὅπως καί νά ἔναι, νά ζητήσοῦμε καί τή γνώμη τοῦ πατέρα.
<i>Σαράντα χρονῶν</i>	Παρ' ὄλα αὐτά κι ὁ πατέρας κάτι ξέρει.
<i>Πενήντα χρονῶν</i>	Ὁ πατέρας ὄλα τά ξέρει.
<i>Ἐξήντα χρονῶν</i>	Ἄχ, ἂν ἀκόμα μπορούσαμε νά ζητήσοῦμε τή γνώμη τοῦ πατέρα.

Τελετή γάμου

3. Έλληνικά οικογενειακά ήθη κι έθιμα

Τά ήθη κι έθιμα είναι τρόποι συμπεριφοράς και συνήθειες που κληρονομήσαμε από τους προγόνους μας με μακρόχρονη άσκηση. Πιό συγκεκριμένα πρέπει να πούμε ότι: τά ήθη είναι οί τρόποι, που συμπεριφέρονται μεταξύ τους οί άνθρωποι μέσα στην κοινωνία που ζούν. Οί τρόποι αυτοί φανερώνουν τόν έσωτερικό κόσμο τών ανθρώπων κι έχουν βάση τήν ήθική. Τά έθιμα είναι συνήθειες, που οί άνθρωποι τίς άναγνώρισαν σάν καλές και τίς μετάδωσαν στίς άλλες γενιές, όπως τά έθιμα του γάμου, τής βάφτισης κτλ.

Τά ήθη και έθιμα, που έχει σήμερα ή ελληνική οικογένεια, στήριζονται στίς έλληνοχριστιανικές παραδόσεις. Μέ τό πέρα-

σμα του χρόνου, όπως ήταν φυσικό, τά ηθη κι έθιμα μεταβλήθηκαν, γιατί και οι συνθήκες ζωής άλλαξαν.

Σέ γενικές γραμμές για τά ηθη κι έθιμα τής ελληνικής οικογένειας πρέπει νά έχουμε υπόψη μας τά παρακάτω:

- Τά ηθη κι έθιμα έχουν καθολική παραδοχή και δένουν ψυχικά τή μιá γενιά μέ τήν άλλη.
- Φανερώνουν τό χαρακτήρα μας και τόν πολιτισμό μας.
- Τά περισσότερα έθιμα, πού αναφέρονται στίς θρησκευτικές εκδηλώσεις, διατηρούνται σε πολλά μέρη σχεδόν άμετάβλητα.
- Από τά έθιμα πού αναφέρονται στίς κοινωνικές μας σχέσεις (κοινωνικά έθιμα) άρκετά έχουν μεταβληθεί και μερικά έχουν άτονίσει ή έχουν εκλείψει τελείως.
- Πάρα πολλά έθιμα είναι διαφορετικά άπό τόπο σε τόπο και άλλα τά συναντάμε άποκλειστικά σε όρισμένα μέρη.
- Διαφορές βρίσκουμε κι ανάμεσα στά ηθη κι έθιμα τών χωριών και αυτά τών πόλεων.
- Τά έθιμα πού αναφέρονται στην άνατροφή τών παιδιών, όπως είναι φυσικό, έχουν προσαρμοστεί σήμερα σύμφωνα μέ τίς άπαιτήσεις τής σημερινής ζωής και τήν πρόοδο του πολιτισμού.
- Τά έθιμα τών θρησκευτικών εορτών, όπως τών Χριστουγέννων, τής Πρωτοχρονιάς, τών Θεοφανείων, του Εύαγγελισμού, του Πάσχα κτλ., διατηρούνται σ' όλες τίς ελληνικές οικογένειες. Τίς μέρες αυτές οι οικογένειες, εκτός άπό τήν εκτέλεση τών θρησκευτικών τους καθηκόντων, συνηθίζουν νά έτοιμάζουν στά σπίτια ιδιαίτερα φαγητά, γλυκά κτλ. Άκόμη προσφέρουν δώρα, αλλάζουν επισκέψεις, ευχές κτλ.
- Από τά κοινωνικά έθιμα εκείνα πού διατηρούνται σ' όλες τίς οικογένειες είναι: α) οι επισκέψεις στίς όνομαστικές γιορτές τών μελών τής οικογένειας, τών γενεθλίων κτλ., β) τό έθιμο τής περιποίησης και τής φροντίδας στους γέροντες γονείς, γ) τό έθιμο νά παίρνουν τά παιδιά τό όνομα του παππού ή τής γιαγιάς, δ) τά έθιμα τών άρραβώνων, του γάμου και πολλά άλλα.

• Για τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου πρέπει νά ποῦμε πῶς αὐτά ἔχουν ἀλλάξει κι ἔχουν προσαρμοστεῖ μέ τίς συνθήκες τῆς σημερινῆς ζωῆς μας. Ὁ παραδοσιακός γάμος μέ τὰ λαϊκά ὄργανα, τούς καβαλάρηδες, τὰ προικιά κτλ. σέ πολύ λίγα χωριά διατηρεῖται.

• Ἐχουν προσαρμοστεῖ ἐπίσης καί πολλά ἄλλα ἔθιμα, ὅπως τὰ ἔθιμα τῆς προίκας, τό ἔθιμο νά παντρεύονται τὰ κορίτσια κατά σειρά ἡλικίας, τό ἔθιμο νά μήν παντρεύεται ὁ ἀδερφός προτοῦ νά παντρεύει τίς ἀδερφές κτλ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί ξέρεις γιά τὰ ἔθιμα τῆς ἀποκριᾶς;
2. Ποιά ἔθιμα τῆς οἰκογένειάς σου σοῦ ἀρέσουν περισσότερο;
3. Ποιά ἄλλα ἔθιμα τῆς ἐλληνικῆς οἰκογένειας ἀναφέρονται στίς κοινωνικές σχέσεις;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Κάμε ἕναν κατάλογο ἀπό μερικά θρησκευτικά ἔθιμα.
2. Γράψε τί ξέρεις γιά τὰ ἔθιμα τῆς Πρωτομαγιάς.

Γ'. ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. Τό σχολεῖο ὡς πολιτιστική κοινότητα

Στά πολύ παλιά χρόνια δέν ὑπῆρχε σχολεῖο. Αὐτό, κατά ἕναν τρόπο, τό ἀντικαθιστοῦσε ἡ οἰκογένεια. Ἡ ἀνάγκη τοῦ σχολείου δημιουργήθηκε μέ τήν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ καί τήν ἀνάπτυξη τῶν γνώσεων στίς ἐπιστῆμες. Τά πρῶτα σχολεῖα

Οί μαθητές ζωγραφίζουν

έμφανίζονται στην Αθήνα κι αργότερα σε άλλες πόλεις της Ελλάδας.

*Η ίδρυση
σχολείων
και
ή βασική
έκπαιδευση*

Στή σύγχρονη κοινωνία όλα τα κράτη θεωρούν πρωταρχικό τους καθήκον την ίδρυση και οργάνωση σχολείων. Όστόσο σε πολλά μέρη του κόσμου το ποσοστό των αναλφαβήτων είναι μεγάλο. Στή χώρα μας η υποχρεωτική εκπαίδευση επεκτάθηκε από τα έξι χρόνια, πού ήταν, στα έννέα (6 στο δημοτικό και 3 στο γυμνάσιο). Κι αυτό έχει σπουδαία σημασία για την ανάπτυξη και πρόοδο της χώρας μας σε όλους τους τομείς.

Όπως είναι γνωστό, η φοίτησή μας στο σχολείο ξεκινάει από το νηπιαγωγείο και μπορεί να συνεχιστεί ως το πανεπιστήμιο. Αυτό σημαίνει ότι ένα μεγάλο τμήμα της ζωής μας αφιερώνεται στο σχολείο.

*Τό δημοτικό
σχολείο*

Από τή φοίτησή μας στο σχολείο τά χρόνια του δημοτικού σχολείου αφήνουν σ' όλους μας τίς ζωηρότερες αναμνήσεις. Από τό μικρό και γνώριμο περιβάλλον του σπιτιού περνούμε

στό σχολικό χώρο, σέ μία πολυαριθμότερη ομάδα μέ νέα πρόσωπα καί διαφορετική δργάνωση. Οί όποιεσδήποτε δυσκολίες τών πρώτων ήμερών μέ τή βοήθεια τών δασκάλων, τών γονιων μας αλλά καί τών μεγαλύτερων μαθητών, εύκολα ξεπερνιούνται. Ό φιλικός σύνδεσμος μέ τούς συμμαθητές μας, τά κοινά παιγνίδια στήν αύλή του σχολείου καί ή συνεργασία μας στήν τάξη δημιουργούν μία άτμόσφαιρα εύχάριστη, πού μέ τόν καιρό γίνεται τόσο γνώριμη όσο καί αύτή του σπιτιού μας. Γι' αυτό καί πολύ σωστά λένε πώς τό σχολείο είναι τό δεύτερο σπίτι μας.

Ή τάξη μας

Οί μαθητές τής τάξεώς μας κάθε μέρα, μετά τήν ομαδική προσευχή του σχολείου, πηγαίνουμε στή δική μας αίθουσα. Έκει άδερφωμένοι σάν μία οικόγένεια κάνουμε τά μαθήματά μας. Ό δάσκαλός μας, ταγμένος από τήν πολιτεία νά μάς διαιπαιδαγωγήσει, άφιερώνεται όλόψυχα στό εύγενικό του έργο. Ή προσπάθειά του είναι νά δημιουργήσει εύχάριστη άτμόσφαιρα μέσα στήν τάξη καί νά κεντρίσει τά διαφέροντά μας γιά μάθηση.

Μέ τή συμπάθειά του καί τήν άγάπη του διώχνει τούς δισταγμούς μας καί μάς δίνει θάρρος νά συζητούμε έλεύθερα τά θέματα πού μάς ενδιαφέρουν. Έτσι, μάς δίνει τήν εύκαιρία νά εκφράζουμε τίς σκέψεις μας, νά ίκανοποιούμε τίς άπορίες μας καί νά παίρνουμε ένεργό μέρος στό μάθημα πού κάνουμε.

Τό ειλικρινές ενδιαφέρον του δασκάλου μας γιά τή μόρφωσή μας είμαστε σέ θέση νά τό άναγνωρίσουμε καί νά τό εκτιμήσουμε καί άς είμαστε μικροί. Ξέρουμε πολύ καλά πώς αυτός μοχθεϊ νά μάς βοηθήσει νά προσαρμοστούμε στή σχολική ζωή καί νά μάς μάθει πώς νά εργαζόμαστε άβίαστα, γιά νά μορφωθούμε καί νά γίνουμε χρήσιμοι στον έαυτό μας καί στους άλλους. Ξέρουμε πώς αυτός ξοδεύει τίς πνευματικές του δυνάμεις γιά τήν δική μας εύτυχία. Γι' αυτό καί σέ κάθε περίπτωση δέν παραλείπουμε νά εκδηλώσουμε τό σεβασμό, τήν άγάπη μας καί τήν εύγνωμοσύνη μας γι' αυτόν, όχι μόνο μέσα στό σχολείο αλλά κι έξω άπ' αυτό.

*Ή σχολική
έργασία
στήν τάξη*

*Ή βοήθεια
των
δασκάλων
μας*

*Η
συμπεριφορά
μας
καί οι
μεταξύ μας
σχέσεις*

Σπουδαία σημασία για τήν έπιτυχία τῶν ἐργασιῶν μας στό σχολεῖο, πέρα ἀπ' τή βοήθεια τῶν δασκάλων μας, ἔχει ἡ δική μας εὐσυνειδητή προσπάθεια καί ἐπιμέλεια, καθῶς ἐπίσης καί ἡ συμπεριφορά μας μέσα καί ἔξω ἀπό τό σχολεῖο. Ἄν ἐμεῖς ἔχουμε πείσει τόν ἑαυτό μας πῶς γιά τή μόρφωσή μας χρειάζεται νά ἔχουμε ἐπιμέλεια, τάξη, πειθαρχία καί ἀκρίβεια, ἡ ἐπιτυχία μας εἶναι βέβαιη. Ἄν ἡ συμπεριφορά μας εἶναι εὐγενική καί ἡ συνεργασία μεταξύ μας ἀρμονική, ἡ ἀπόδοση τῶν ἐργασιῶν μας θά εἶναι ἱκανοποιητική. Γιατί εἶναι φανερό πῶς ὅταν εἴμαστε ἀδιάφοροι γιά τή γαλήνη καί τήν ἡρεμία τῆς τάξεως, ὅταν εἴμαστε ἀπρόσεκτοι κι ὅταν ἐνοχλοῦμε τούς ἄλλους, τίποτε δέ θά μπορέσουμε νά ἐπιτύχουμε.

*Τά
βιβλία μας
καί τά
ἄλλα μέσα
διδασκαλίας*

Στήν τάξη μας, ἐκτός ἀπό τά ἀτομικά μας σχολικά εἶδη, ἔχουμε καί πολλά ἄλλα μέσα, πού μᾶς βοηθοῦν στίς ἐργασίες μας. Χάρτες, εἰκόνες, ἐπιπλα, πίνακες, βιβλιοθήκες, ὄργανα φυσικῆς, χημείας, γεωμετρίας, κτλ. Ὅλα αὐτά εἶναι περιουσία τοῦ σχολείου μας. Μέ τή βοήθεια τοῦ δασκάλου μας ἄλλά καί μέ δική μας πρωτοβουλία καί συνεργασία αὐτά τά μέσα μαθαίνουμε νά τά χρησιμοποιοῦμε. Καί φυσικά, τόσο αὐτά ὅσο καί τά ἄλλα ἀτομικά μας βιβλία, πού μᾶς δίνει τό κράτος δωρεάν, φροντίζουμε νά τά διατηροῦμε σέ καλή κατάσταση.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιά σημασία ἔχει ἡ ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσης στή χώρα μας ἀπό 6 σέ 9 χρόνια;
2. Ποιές δυσκολίες συναντᾶς στά βιβλία πού χρησιμοποιεῖς στά διάφορα μαθήματα;
3. Ποιές κακές συνήθειες τῶν μαθητῶν ἐμποδίζουν τήν πρόοδο τοῦ σχολείου;
4. Ἄπ' ὅσα βιβλία ἔχεις διαβάσει ποιό σοῦ ἄρεσε περισσότερο;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Ἄν ἔχετε στό σχολεῖο σας σχολική κοινότητα, σημείωσε μερικές δραστηριότητές της.
2. Κάμε ἕναν κατάλογο τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ μαθητῆ στήν τάξη.

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

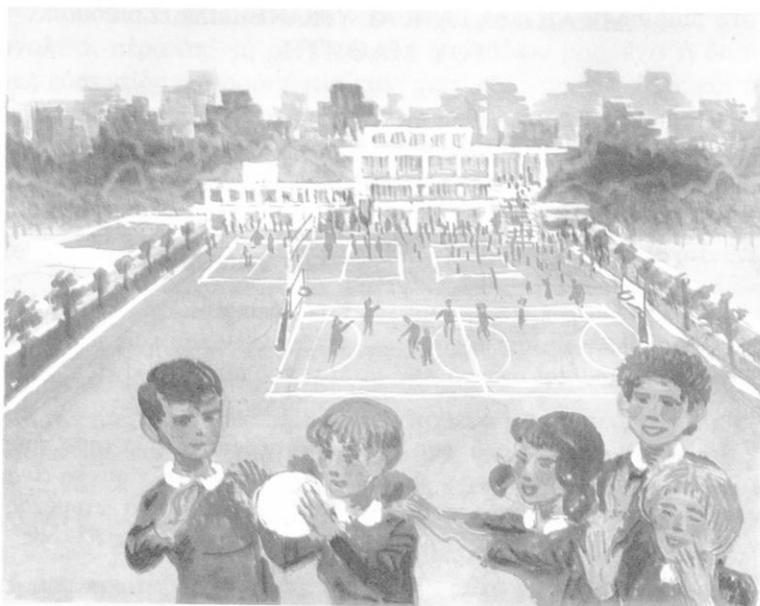
Ὁ μαθητὴς ἔχει ἀναφαίρετα δικαιώματα ἀλλὰ καὶ ὑποχρεώσεις. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ξεχωρίζουμε τὰ παρακάτω, πού ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ὁμαλὴ του ἀνάπτυξη καὶ πρόοδο.

ΕΧΕΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

- Νά μεγαλώσει μέ τίς φροντίδες τῶν γονιῶν του σέ εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα καὶ ὑγιεινό περιβάλλον.
- Νά φοιτᾷ δωρεάν στό σχολεῖο καὶ νά ἔχει εὐκαιρίες ν' ἀναπτύξει τίς ἱκανότητές του, γιὰ νά γίνει χρήσιμο μέλος τῆς κοινωνίας.
- Νά ἐκτιμῶν οἱ ἄλλοι τὴν ἐργασία του καὶ νά τοῦ ἀναγνωρίζουν τίς φιλότιμες προσπάθειές του.
- Νά ἐκφράζεται ἐλεύθερα καὶ νά συζητῆ τὰ προβλήματά του.
- Νά τόν σέβονται οἱ ἄλλοι (μικροὶ καὶ μεγάλοι) καὶ νά τόν βοηθοῦν ὅπου συναντᾷ δυσκολίες.
- Νά ἔχει τὰ δικά του πράγματα (ἀτομικὰ εἶδη, βιβλία, παιγνίδια κτλ.). Καὶ νά τοῦ τὰ σέβονται οἱ ἄλλοι.
- Τό παιγνίδι καὶ ἡ ψυχαγωγία εἶναι τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ.

ΕΧΕΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ

- Νά ὑπακούει στίς συμβουλές τῶν γονιῶν του καὶ νά ἐνεργεῖ ἔτσι πού αὐτοὶ νά εἶναι εὐχαριστημένοι.
- Νά σέβεται καὶ νά τηρεῖ τοὺς κανόνες τοῦ σχολείου· νά εἶναι καθαρὸς καὶ σεμνὰ ντυμένος· νά μὴν ἐνοχλεῖ τοὺς ἄλλους.
- Νά μελετᾷ εὐσυνειδητὰ τὰ μαθήματά του καὶ νά ἐκτελεῖ πρόθυμα τίς ἐργασίες του.
- Νά σέβεται τὴ γνώμη τῶν ἄλλων καὶ νά εἶναι εὐγενικός.
- Νά σέβεται τόν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους.
- Νά σέβεται τὰ πράγματα τῶν ἄλλων καὶ τὰ πράγματα τοῦ σχολείου. Νά ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν καθαριότητα.
- Νά σέβεται τοὺς συμπαίκτες του, νά τηρεῖ τοὺς κανόνες τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ νά παίξει χωρὶς νά ἐνοχλεῖ τοὺς ἄλλους.

Παιγνίδια στην αυλή του σχολείου

2. Τά παιγνίδια μας

Μέ τη φοίτησή μας στο σχολείο, όπως είναι φυσικό, μαθαίνουμε και πολλά καινούρια παιγνίδια. Στην αυλή του σχολείου στά διαλείμματα, αλλά και σε άλλες ελεύθερες ώρες, παίζουμε άσταμάτητα. Τώρα όμως το παιγνίδι μας γίνεται πιο οργανωμένα. Στά ομαδικά παιγνίδια μαθαίνουμε να τηρούμε τους κανόνες και να σεβόμαστε τά δικαιώματα των άλλων. Συνηθίζουμε να είμαστε πειθαρχημένοι, να δεχόμαστε με ψυχραιμία την ήττα μας ή όταν νικούμε να περιορίζουμε τόν εγωισμό μας. Όποιος παραγνωρίζει τούς κανόνες του παιγνιδιού και γίνεται αίτιος να «χαλάσει» τό παιγνίδι, χαρακτηρίζεται κακός παίκτης. Και πολύ σωστά. Γιατί τό παιγνίδι, όταν γίνεται μέ τάξη, χωρίς ζαβολιές και προπαντός χωρίς μαλώματα, δίνει χαρά και ευχαρίστηση σ' όλους. Αν όμως «χαλάσει», εξαιτίας ενός ή και περισσοτέρων, αυτή ή χαρά χάνεται και μένει ή απογοήτευση.

*Τά παιγνίδια
στό σχολείο*

Ἀξίζει νά ποῦμε γιά τό παιγνίδι πολλά πράγματα, γιατί αὐτό, ὅπως εἶναι γνωστό, ἐνδιαφέρει μεγάλους καί μικρούς. Γιά τούς μεγάλους βέβαια ταυτίζεται μέ τήν ψυχαγωγία, ὁμως γιά τούς μικρούς εἶναι ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξή τους. Γι' αὐτό κι ὅλοι τό ἀναγνωρίζουν σάν μεγάλο δικαίωμα τῶν παιδιῶν. Στά σχολεῖα μας τό παιγνίδι στίς μικρές τάξεις τοῦ δημοτικοῦ συνδυάζεται πολλές φορές μέ τά μαθήματα. Ἔτσι, αὐτά γίνονται εὐχάριστα καί δημιουργικά. Μά καί στίς μεγαλύτερες τάξεις τό παιγνίδι κυριαρχεῖ σ' ὅλες τίς ἐκδηλώσεις πού ὀργανώνει τό σχολεῖο. Γιατί αὐτό, ἐκτός ἀπό τ' ἄλλα, εἶναι σπουδαῖο μέσο γιά τή σωματική, πνευματική καί κοινωνική μας ἀνάπτυξη.

Γιά ὅλα αὐτά οἱ γονεῖς μας, τό σχολεῖο καί ὁ δῆμος ἢ ἡ κοινότητα κτλ. φροντίζουν νά ἐξασφαλίσουν στά παιδιά ὅλα τά μέσα, γιά νά μποροῦν νά παίξουν εὐχάριστα. Οἱ γονεῖς μας ξεδεύουν ἀκόμα καί ἀπό τό ὑστέρημά τους, γιά νά μᾶς ἐξασφαλίσουν τά μέσα γιά νά παίξουμε ὅσο τό δυνατό πιό ἄνετα. Τό ἴδιο ἐνδιαφέρονται καί ὁ δῆμος καί ἡ κοινότητα. Γι' αὐτό ἰδρύουν κέντρα ψυχαγωγίας, παιδικές χαρές, γυμναστήρια κτλ., πού δυστυχῶς δέν ἐπαρκοῦν στίς ἀνάγκες μας. Κι αὐτό, γιατί στίς μεγάλες πόλεις δέν ὑπάρχουν κατάλληλοι χῶροι γιά παιγνίδια. Ἔτσι, πολλά παιδιά πού μένουν στά στενά διαμερίσματα τῶν πολυκατοικιῶν, δυσκολεύονται πολύ νά παίξουν ἐλεύθερα.

Τόν τελευταῖο καιρό μέ τήν πρωτοβουλία τῶν γονιῶν μας καί μέ τή συνεργασία τῶν δήμων τῆς Ἀθήνας, σέ ἀρκετές γειτονιές δημιουργήθηκαν καί οἱ λεγόμενοι «παιδότοποι». Αὐτοί οἱ παιδότοποι, πού εἶναι μικροί δρόμοι κλειστοί γιά τά αυτοκίνητα, προσφέρουν σπουδαία ἐξυπηρέτηση γιά τά παιγνίδια.

Ἄν τό παιγνίδι εἶναι ἀναφαίρετο δικαίωμά μας, ὡς παιδιά, γιά ὅλα ὅσα εἶπαμε παραπάνω, δέν πρέπει νά μείνουμε μέ τήν ἐντύπωση πώς ὁ ἄνθρωπος γεννήθηκε μόνο γιά νά παίξει. Στή μακρινή πορεία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ἡ ἀρχή γιά κάθε δράση καί γιά κάθε δημιουργία ἦταν ἡ ἐργασία. Γι' αὐτό καί ἡ ἀγάπη γιά τήν ἐργασία εἶναι ὑψηλό καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτή ἡ ἀγάπη καλλιεργεῖται ἀπό τά μικρά μας χρόνια μέσα στήν οἰκογένεια. Πιό συστηματικά ἡ ἀγάπη γιά τήν ἐργασία, ἡ φιλεργία, ἀναπτύσσεται στό σχολεῖο. Ὡς μαθητές, μέσα σ' αὐτό, δέν παί-

*Ἡ σημασία
τῶν
παιγνιδιῶν*

*Παιγνίδι
καί ἐργασία*

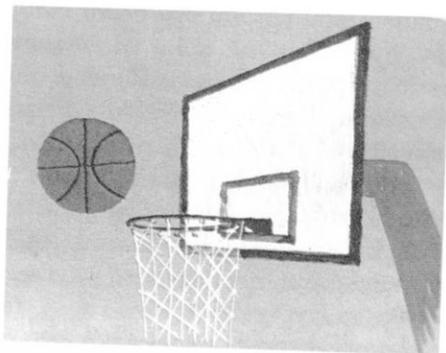
ζουμε μόνο αλλά και εργαζόμαστε υπεύθυνα. Κι όσο μεγαλώνουμε τόσο συνειδητοποιούμε καλύτερα την αξία της εργασίας. Πολλές φορές μάλιστα φτάνουμε σε σημείο ν' απασχολούμαστε όχι μόνο με ευχάριστα πράγματα αλλά και με κουραστικά και δύσκολα, που όμως στη ζωή είναι απαραίτητα και χρήσιμα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιά σημασία έχει η τήρηση των κανόνων του παιχνιδιού;
2. Ποιά όμαδικά παιχνίδια σου άρεσουν περισσότερο;
3. Πώς εκδηλώνουν τό ενδιαφέρον τους οι γονείς και η πολιτεία για την ψυχαγωγία των παιδιών;
4. Γιατί η αγάπη για την εργασία είναι υψηλό καθήκον του ανθρώπου;

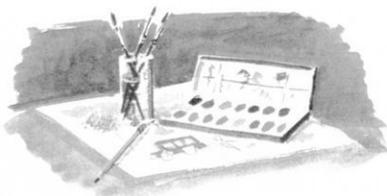
ΕΡΓΑΣΙΑ

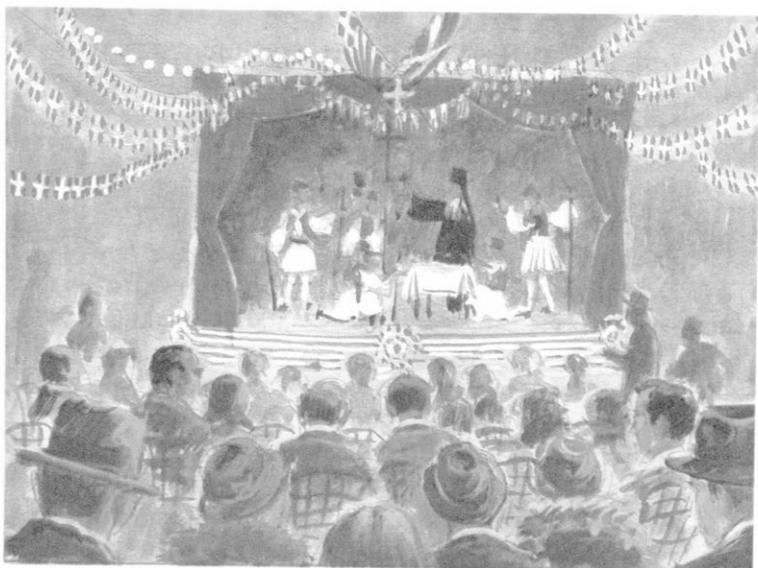
1. Φρόντισε νά μάθεις και νά γράψεις μία παροιμία ή ένα «ρητό» για την εργασία.

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΙΖΩ

1. Μ' άρέσουν τά παιγνίδια καί χαίρομαι νά παίζω, όταν έχω ελεύθερο χρόνο.
2. Άν έχω έργασία, φροντίζω νά τήν τελειώσω κι έπειτα παίζω. Έτσι μ' ευχαριστεί περισσότερο τό παιγνίδι.
3. Διαλέγω τόν κατάλληλο χρόνο-τόπο γιά τό παιγνίδι.
4. Στά όμαδικά παιγνίδια τηρώ τούς κανόνες, σέβομαι τούς συμπαίκτες μου καί παίζω μαζί τους άγαπημένα.
5. Παίζω προσεχτικά χωρίς κινδύνους. Προτιμώ νά σταματήσω τό παιγνίδι ή νά χάσω, άν υπάρχει κάποιος κίνδυνος ή κάτι δέν πάει καλά.
6. Παίζω ήρεμα, ψύχραιμα, χωρίς φωνές, βρισιές καί μαλώματα.
7. Άποφεύγω τά παιγνίδια πού ένοχλοϋν τούς άλλους καί προσέχω νά μήν προκαλώ ζημιές.
8. Άν άπομακρυνθώ κάπου γιά παιγνίδι, φροντίζω νά τό ξέρουν οί γονεΐς μου.
9. Άν περάσει ή ώρα ή άν κουραστώ, σταματώ τό παιγνίδι καί γυρίζω στό σπίτι μου.
10. Παίζοντας προσέχω τά ρούχα μου καί προπαντός τήν υγεία μου.
11. Τά άτομικά μου παιγνίδια τά προσέχω καί τά φυλάγω. Άν μου ζητήσουν τά δίνω καί στ' άλλα παιδιά.
12. Ξέρω πώς τ' άκριβά παιγνίδια δέν είναι πάντοτε τά καλύτερα, γι' αυτό καί δέν έπιμένω νά μου τά άγοράσουν οί γονεΐς μου.

Οί γονεῖς παρακολουθοῦν σχολικὴ γιορτὴ

3. Οἰκογένεια καὶ σχολεῖο

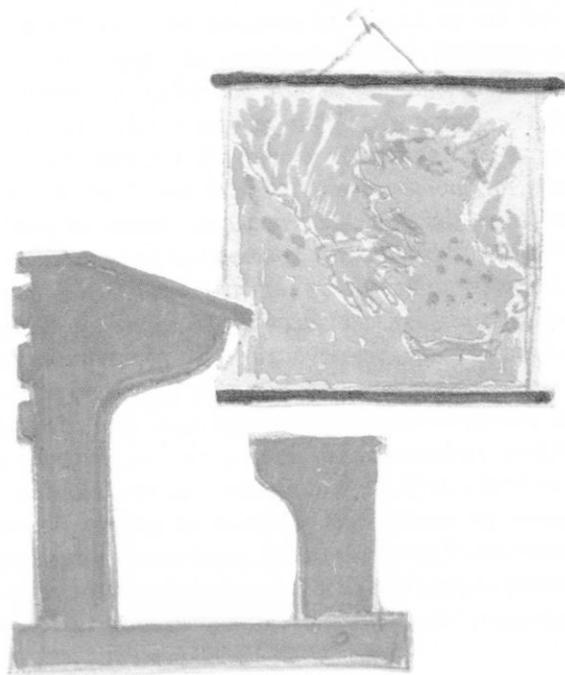
*Τό παιδικό
θέατρο*

Στό φυσικό περιβάλλον τοῦ σπιτιοῦ μας ἡ μορφωτική δύναμη τῆς οἰκογένειας εἶναι ἀναμφισβήτητη. Γιατί, ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ ἀγωγή ἀρχίζει ἀπό τή βρεφική ἡλικία μας καί συνεχίζεται μέ τρόπο φυσικό καί ἀβίαστο μέσα σέ ἀτμόσφαιρα ἀγάπης, συνεργασίας, κατανόησης καί ἀλληλοσεβασμοῦ. Ὅμως στό σπίτι μας, παρ' ὅλες τίς προσπάθειες τῶν γονιῶν μας, τά μέσα πού ἔχουμε γιά τή μόρφωσή μας δέν εἶναι πολλά.

Τά δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ μας, πού μπορεῖ νά εἶναι στενά καί περιορισμένα, δέν προσφέρονται γιά συστηματική ἐργασία. Ἐξάλλου οἱ γονεῖς μας, ἀπασχολημένοι μέ τήν ἐργασία τους καί τίς ἄλλες φροντίδες τοῦ σπιτιοῦ, δέν ἔχουν στή διάθεσή τους οὔτε χρόνο οὔτε καί τίς κατάλληλες γνώσεις νά μᾶς προσφέρουν σημαντική βοήθεια. Ἀντίθετα τό σχολεῖο, πού διαθέτει κατάλληλους χώρους, πλούσια μέσα διδασκαλίας, εἰδικευ-

μένο προσωπικό κτλ., προσφέρεται καλύτερα για τή μόρφωσή μας. Αυτό, όχι μόνο συμπληρώνει και πλαταίνει τίς γνώσεις μας συστηματικά αλλά και καλλιεργεί όλες τίς κοινωνικές αρετές (τάξη, καθαριότητα, συνεργασία, ευγένεια, καλοσύνη, αξιοπρέπεια κτλ.). Κι αυτό γιατί δίνει ευκαιρίες για γνωριμία, φιλία και συνεργασία μέ πολλά πρόσωπα.

Γιά όλα αυτά τό ένδιαφέρον τών γονιῶν μας για τό σχολεῖο εἶναι μεγάλο και μέ κάθε τρόπο φροντίζουν νά προσφέρουν τή βοήθειά τους για τήν καλύτερη ἀπόδοσή του. Καί εἶναι γνωστό πώς μέ τίς σχολικές ἐφορεῖες και τούς συλλόγους τους οἱ γονεῖς προσφέρουν πολύτιμες ὑπηρεσίες στό ἔργο τοῦ σχολείου, πού εἶναι και δικό τους ἔργο. Ἔτσι, οἱ στενές και εἰλικρινεῖς σχέσεις γονιῶν και δασκάλων κάνουν εὐκολότερο και ἀποδοτικότερο τό ἔργο τοῦ σχολείου.

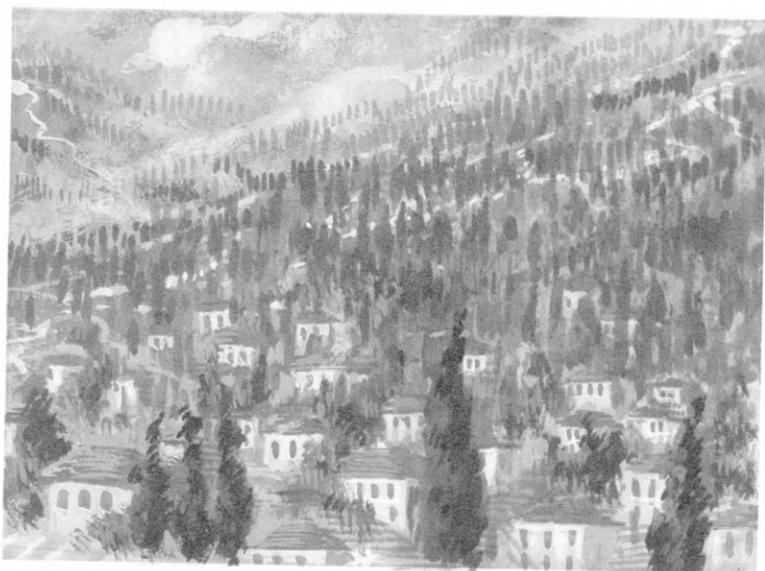
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

«...Αυτά δέν τά λέγω ἐγώ μοναχός, τά λέγει ὄλο τό κοινό καί οἱ ἐφημερίδες. Κι ὄσα σημειῶνω τά σημειῶνω, γιατί δέν ὑποφέρνω νά βλέπω τό ἄδικον νά πνίγει τό δίκαιον. Διά ἔκεινο ἔμαθα γράμματα εἰς τά γεράματα καί κάνω αὐτό τό γράψιμον τό ἀπελέκητο, ὅτι δέν εἶχα τόν τρόπον ὄντας παιδί νά σπουδάξω, ἤμουν φτωχός κι ἔκανα τόν ὑπηρετή καί τιμάρενα ἄλογα, κι ἄλλες πλῆθος δουλειές ἔκανα, νά βγάλω τό πατρικό μου χρέος, ὄπου μᾶς χρέωσαν οἱ χαραμῆδες (= κλέφτες), καί νά ζήσω κι ἐγώ σέ τούτην τήν κοινωνίαν ὄσο ἔχω τ' ἄμανάτι (= τήν ψυχή) τοῦ Θεοῦ εἰς τό σῶμα μου. Κι ἀφοῦ ὁ Θεός θέλησε νά κάμει νεκρανάσταση εἰς τήν πατρίδα μου, νά τήν λευτερώσει ἀπό τήν τυραγνίαν τῶν Τούρκων, ἀξίωσε κι ἐμένα νά δουλέψω κατά δύναμη λιγότερον ἀπό τόν χειρότερον Ἑλληνα. Γράφουν σοφοί ἄνδρες πολλοί, γράφουν τυπογράφοι, ντόπιοι καί ξένοι, διαβασμένοι γιά τήν Ἑλλάδα. Ἐνα πράμα μόνον μέ παρακίνησε κι ἐμένα νά γράψω, ὅτι τούτην τήν πατρίδα τήν ἔχομεν ὄλοι μαζί, καί σοφοί κι ἄμαθεῖς καί πλούσιοι καί φτωχοί καί οἱ πλέον μικρότεροι ἄνθρωποι· ὄσοι ἀγωνιστήκαμεν, ἀναλόγως ὁ καθείς ἔχομεν νά ζήσωμεν ἐδῶ...».

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

- Νά είσαι καθαρός. Έλα στό σχολείο ντυμένος σεμνά καί περιποιημένος.
- Μή μαλώνεις καί μή χρησιμοποιείς άπρεπες λέξεις.
- Μή φωνάζεις δυνατά στός διαδρόμους· άπόφευγε κάθε θόρυβο.
- Μή σκαρφάζεις στό κάγκελα, μπορεί νά πάθεις άτύχημα.
- Φρόντισε νά διατηρείται ώραίο τό σχολείο μας.
- Όταν πηγαίνεις στό άποχωρητήριο δείξε πώς έχεις καλή άνατροφή.
- Μέσα στην τάξη πήγαινε στην θέση σου χωρίς θόρυβο.
- Μήν ξεχνάς τά μαθητικά σου καθήκοντα.
- Στο σπίτι ένέργησε έτσι, πού οί γονείς σου νά είναι εύχαριστημένοι άπό σένα, σε κάθε ευκαιρία.
- Μέ την καλή σου θέληση νά συνεργάζεσαι γιά την πρόοδο καί την καλή φήμη του σχολείου μας. Όταν κάνεις τά καθήκοντά σου θά είσαι πάντοτε χαρούμενος.
- Φτάσε έγκαιρα στό σχολείο, δηλαδή πριν άπό τό πρώτο κουδούνι.
- Παίρνεις δωρεάν βιβλία. Διατήρησέ τα σε καλή κατάσταση.
- Άνέβα καί κατέβα στις σκάλες, χωρίς νά πηδάς τά σκαλιά.
- Μήν κάθεσαι πάνω στό πρεβάζι των παραθύρων.
- Ρίξε τά άχρηστά σου μέσα στό ειδικά κουτιά.
- Νά είσαι σεμνός· σεβάσου τόν έαυτό σου καί τούς άλλους.
- Έτοίμασε τά βιβλία σου καί πάρε άπόφαση νά εργαστείς καλά.
- Μελέτησε εύσυνείδητα τά μαθήματά σου.
- Υπάρχουν πολλές μικρές έργασίες, πού μπορείς νά κάνεις γιά νά άνακουφίσεις τούς γονείς σου.

Εικόνα χωριού με δάσος

Δ'. Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

1. Τό χωριό και η πόλη

*Η ζωή
στό χωριό*

Ἄν ρίξουμε μιά ματιά στό χάρτη τῆς Ἑλλάδας θά δοῦμε χιλιάδες χωριά καί πολλές πόλεις, πού σημειώνονται μέ τά ὀνόματά τους. Γιὰ τή ζωή τῶν κατοίκων τῶν χωριῶν καί τῶν πόλεων μάθαμε πολλά πράγματα στό μάθημα τῆς γεωγραφίας. Ἐξάλλου ὄλοι ἔχουμε ταξιδέψει, λίγο πολύ, καί σέ διάφορες πόλεις καί χωριά. Ἔτσι, εἶδαμε ἀπό κοντά τή ζωή καί τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, δοκιμάσαμε τά προϊόντα τοῦ τόπου, γνωρίσαμε τά τοπικά ἔθιμα.

Ἡ ζωή τοῦ χωριοῦ διαφέρει σέ πολλά πράγματα ἀπό αὐτήν τῆς πόλεως. Στό χωριό οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία καί μέ ἄλλα ἐπαγγέλματα, πού προσφέρονται στόν τόπο τους. Μακριά ἀπό τοὺς θορύβους καί τά

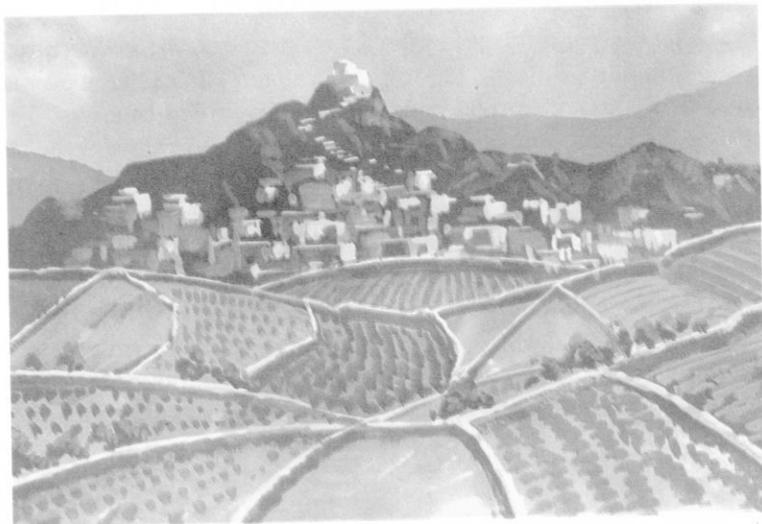
καυσαέρια τών αυτοκινήτων ζοῦνε ἡσυχα, ἀπλά, καί ὑγιεινά, παρόλο πού ἐργάζονται στά χωράφια σκληρά κι ἔχουν κι ἀρκετές στερήσεις.

Οἱ κάτοικοι τών πόλεων ζοῦν συνήθως στά στενά διαμερίσματα τών πολυκατοικιῶν κι ἐργάζονται ὡς ὑπάλληλοι, ἐργάτες, τεχνίτες, ἔμποροι κτλ. Στήν πόλη οἱ ἐλεύθεροι χῶροι μέ δέντρα καί πράσινο εἶναι ἐλάχιστοι καί στούς δρόμους τά αὐτοκίνητα κινοῦνται διαρκῶς. Σέ γενικές γραμμές τά χαρακτηριστικά τῆς πόλεως εἶναι: πολυώροφα κτίρια, μεγάλα καταστήματα, πολλές τράπεζες, ξενοδοχεῖα, νοσοκομεῖα, διάφορες σχολές, κρατικές ὑπηρεσίες, καί ζωή πολυτάραχη καί κουραστική. Φυσικά ἢ πνευματική, πολιτιστική, καλλιτεχνική, κτλ. κίνηση εἶναι ἀναπτυγμένη καί τά μέσα ψυχαγωγίας (θέατρα, κινηματογράφοι, ἀθλητικοί ἀγῶνες κτλ.) εἶναι πολύ περισσότερα ἀπό αὐτά τοῦ χωριοῦ.

*Πῶς
εἶναι
σήμερα
οἱ πόλεις*

2. Ἡ αὐτοδιοίκηση

Οἱ κάτοικοι τών χωριῶν καί τών πόλεων, γιά νά διοικοῦνται

Εἰκόνα χωριοῦ χωρίς δάσος

*Τό σύστημα
αυτοδιοικήσεως*

καί νά ἐξυπηρετοῦνται καλά, εἶναι ὀργανωμένοι σέ κοινότητες καί σέ δήμους. Οἱ δήμοι καί οἱ κοινότητες ἀποτελοῦν μικρές διοικητικές περιφέρειες κι ἔχουν δικό τους σύστημα διοικήσεως, πού λέγεται *τοπική αυτοδιοίκηση*. Μέ τό σύστημα αὐτό τή διοίκηση τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων κάθε χωριοῦ, πού ἀποτελεῖ κοινότητα, καί κάθε πόλης, πού ἀποτελεῖ δήμο, ἀναλαμβάνουν ντόπιοι ἄνθρωποι, πού ἐκλέγουν οἱ κάτοικοι.

*Ποιοί
διοικοῦν
τό δήμο
καί τήν
κοινότητα*

Τά πρόσωπα πού διοικοῦν τήν κοινότητα ἀποτελοῦν τό *κοινοτικό συμβούλιο*, μέ ἐπικεφαλῆς τόν *πρόεδρο τῆς κοινότητας*. Καί αὐτά πού διοικοῦν τούς δήμους ἀποτελοῦν τό δημοτικό συμβούλιο, μέ ἐπικεφαλῆς τό *δήμαρχο*. Οἱ μόνιμοι κάτοικοι τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητας λέγονται *δημότες*.

*Ἡ κοινότητα
εἶναι
σπουδαῖος
ὀργανισμός*

Ἡ κοινότητα εἶναι ὁ μικρότερος ἀλλά καί σπουδαιότερος ὀργανισμός. Ἄν δέν ὑπῆρχαν οἱ κοινότητες ἢ λειτουργία τῆς διοικητικῆς μηχανῆς τοῦ κράτους θά ἦταν σχεδόν ἀδύνατη. Γιατί ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας μας, πού κατοικεῖ σέ χωριά, δέ θά μπορούσε νά ἐφαρμόσει τούς νόμους τοῦ κράτους οὔτε νά ἐξυπηρετηθεῖ. Ἡ κοινότητα, κατά πρῶτο λόγο, ἀλλά καί ὁ δήμος ἔχουν μεγάλη σημασία στήν πολιτική καί διοικητική ὀργάνωση τῆς χώρας μας.

*Μέ τήν
αυτοδιοίκηση
ἐξυπηρετοῦνται
καλύτερα
οἱ κάτοικοι*

Μέ τό σύστημα αυτοδιοικήσεως οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητας ἢ τοῦ δήμου (οἱ δημότες) ἔχουν τό δικαίωμα νά ἐκλέγουν μόνοι τους τά πρόσωπα πού θά τούς διοικήσουν. Αὐτό σημαίνει ὅτι τίς τοπικές τους ὑποθέσεις τίς ἀναθέτουν σέ ντόπιους ἀνθρώπους. Καί ὅπως εἶναι φυσικό, αὐτοί ὄχι μόνο γνωρίζουν πολύ καλά τίς ἀνάγκες τοῦ τόπου τους ἀλλά καί ἐνδιαφέρονται γιά τή θεραπεία τους. Ἐξᾴλλου τά προβλήματα τῶν κατοίκων λύνονται μέσα στό χωριό ἢ τήν πόλη χωρίς νά χρειάζεται νά πᾶνε οἱ κάτοικοι στήν πρωτεύουσα. Γιά τούς λόγους αὐτούς καί γιά πολλούς ἄλλους ὁ δήμος καί περισσότερο ἡ κοινότητα, πού εἶναι μικρογραφία τοῦ κράτους, ἀποτελοῦν στό δημοκρατικό μας πολίτευμα τό καλύτερο σχολεῖο γιά τήν ἄσκηση κάθε κρατικῆς ἐξουσίας.

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

Α'. Όμοιότητες:

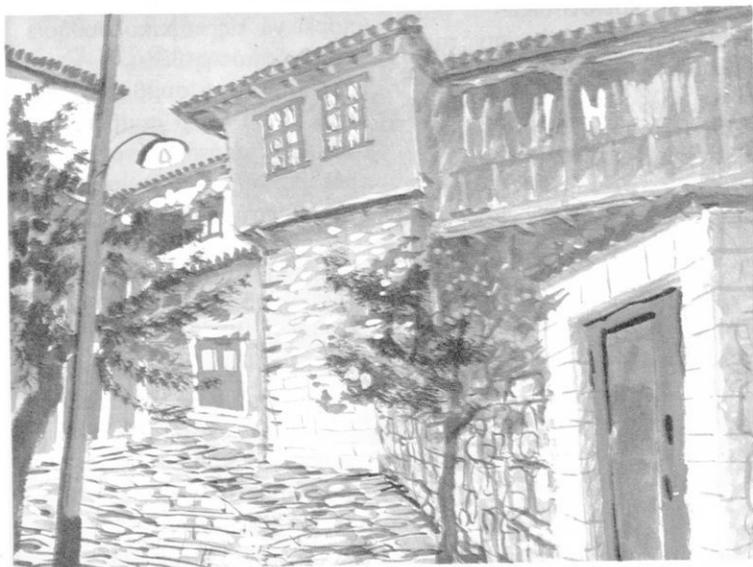
Η κοινότητα και ο δήμος είναι κύριες μορφές της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Οι κοινότητες και οι δήμοι έχουν δικό τους όνομα και δική τους *έδαφική περιφέρεια*.

Στις κοινότητες και τους δήμους κάθε 4 χρόνια γίνονται *εκλογές* για την ανάδειξη κοινοτικών και δημοτικών συμβούλων.

Στις εκλογές ψηφίζουν οι δημότες (άνδρες και γυναίκες) που είναι γραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους και είναι πάνω από 20 χρονών.

Σύμβουλοι (κοινοτικοί ή δημοτικοί) μπορούν να εκλεγούν όσοι είναι πάνω από 25 χρονών, ψηφίζουν στην κοινότητα ή το δήμο και δεν είναι υπάλληλοι.

Εικόνα παλιάς πόλης

Β' Διαφορές:

Η κοινότητα

Διοικείται από τό κοινοτικό συμβούλιο μέ επικεφαλής τόν πρόεδρο τής κοινότητας.

Κοινότητα αποτελούν τά χωριά (ή κωμοπόλεις), πού έχουν πάνω από 500 κατοίκους.

Τό κοινοτικό συμβούλιο συνεδριάζει τακτικά μιά φορά τό μήνα.

Τό κοινοτικό συμβούλιο, μετά τίς εκλογές, εκλέγει τόν πρόεδρο τής κοινότητας.

Τό συμβούλιο τής κοινότητας αποτελείται από 5 ως 15 μέλη, ανάλογα μέ τόν πληθυσμό τής κοινότητας.

Η ύπηρεσία τής κοινότητας είναι άπλή. Ο σπουδαιότερος υπάλληλός της είναι ό γραμματέας, πού διευθύνει τό γραφείο τής κοινότητας.

Ο δήμος

Διοικείται από τό δημοτικό συμβούλιο καί από τή δημοκρακή επιτροπή, πού εκλέγεται κάθε χρόνο από τό συμβούλιο.

Δήμο αποτελούν: οι πόλεις πού έχουν πάνω από 10 χιλιάδες κατοίκους· οι πρωτεύουσες τών νομών άσχετα από τόν αριθμό τών κατοίκων· μερικές άλλες πόλεις μέ λιγότερους από 10 χιλ. κατοίκους, γιά λόγους ιστορικούς. Π.χ. δήμος Δελφών, δήμος Λουτρακίου κτλ.

Τό δημοτικό συμβούλιο συνεδριάζει τακτικά μιά όρισμένη μέρα τής εβδομάδας. Οι συνεδριάσεις είναι δημόσιες καί μπορεί νά τίς παρακολουθήσει όποιος δημότης θέλει.

Τό δημοτικό συμβούλιο εκλέγει από τούς συμβούλους του: τόν πρόεδρο, τόν αντιπρόεδρο καί τό γραμματέα. Ο αναπληρωτής δήμαρχος δέν εκλέγεται, αλλά σύμφωνα μέ τό νόμο είναι αυτός πού πήρε περισσότερους σταυρούς προτιμήσεως.

Τό δημοτικό συμβούλιο αποτελείται από 9 ως 31 συμβούλους, ανάλογα μέ τόν πληθυσμό κάθε δήμου.

Οι ύπηρεσίες είναι πολλές, γιατί τά προβλήματα του δήμου είναι πολλά καί σοβαρά.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιές διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στο χωριό και στην πόλη;
2. Ποιά μειονεκτήματα παρουσιάζουν σήμερα οι πόλεις;
3. Ποιοί διοικούν την κοινότητα και πώς εκλέγονται;
4. Στόν τόπο τής κατοικίας σου σέ ποιά κοινότητα ή σέ ποιό δήμο ανήκετε;
5. Μέ τό σύστημα αυτοδιοικήσεως ποιές εξυπηρετήσεις έχουν οι κάτοικοι;

ΕΡΓΑΣΙΑ

Κάμε έναν κατάλογο μέ πέντε όνόματα δήμων ή κοινοτήτων, πού υπάρχουν στή Νομαρχία του τόπου τής κατοικίας σου.

3. Οι βασικοί θεσμοί στην κοινότητα και στο δήμο

α) *Η εκκλησία.* Κάθε κοινότητα έχει τουλάχιστο μία εκκλησία, όπου εκκλησιάζονται οι κάτοικοι και γίνονται όλες οι άλλες θρησκευτικές εκδηλώσεις (βαφτίσια, γάμοι κτλ.). Όπου υπάρχει μία εκκλησία με μόνιμο ιερέα έχουμε μία *ένορία*.

Στά μεγάλα χωριά και στις πόλεις υπάρχουν περισσότερες ένορίες. Κάθε ένορία διοικείται από εκκλησιαστικό συμβούλιο, τό όποιο αποτελούν ό ιερέας ως πρόεδρος και τέσσερις λαϊκοί ως μέλη. Τό συμβούλιο φροντίζει για όλα τά θέματα τής ένορίας (συντήρηση ή άνέγερση ναού, τελετές κτλ.). Οι ένορίες υπάρχουν στή μητρόπολη. Στή έδρα τής μητρόπολης είναι ό «μητροπολιτικός» ναός, όπου στις μεγάλες έθνικές και θρησκευτικές γιορτές γίνονται οι έπίσημες τελετές (δοξολογίες, άγιασμοί κτλ.).

Έκτός από τους ναούς – έδρες τών ένοριών – στά χωριά και στις πόλεις υπάρχουν πολλά έξωκλήσια άφιερωμένα τό καθένα

Εικόνα σύγχρονης πόλης

σέ ξναν άγιο. Έκει συνήθως στή μνήμη του άγίου γίνονται πανηγύρια με τά ελληνικά έθιμα.

*Τά σχολεία
στά χωριά
καί στίς
πόλεις*

β) *Τό σχολείο.* Γιά τά μικρά χωριά τό σχολείο είναι τό σπουδαιότερο ίδρυμα τής κοινότητας καί τό ένδιαφέρον τών κατοίκων γιά τή λειτουργία του είναι μεγάλο. Τά δημοτικά σχολεία με ένα δάσκαλο λέγονται «μονοθέσια». Στά μονοθέσια σχολεία δλες οί τάξεις, από τήν πρώτη ως τήν έκτη, είναι σέ μιά αίθουσα. Στά μεγάλα χωριά καί στίς πόλεις υπάρχουν σχολεία «διθέσια», «τριθέσια» κτλ., ανάλογα με τόν άριθμό τών μαθητών, καθώς επίσης καί γυμνάσια καί λύκεια.

Πολλά σχολεία, κυρίως στά χωριά, έχουν καί σχολικούς κήπους, όπου οί μαθητές καλλιεργούν διάφορα λουλούδια καί άλλα φυτά.

Στίς πόλεις καί σέ πολλά χωριά λειτουργούν άκόμη καί νηπιαγωγεία, γιά τά παιδιά τής προσχολικής ηλικίας, καθώς επίσης καί διάφορες τεχνικές σχολές.

Ἡ σημασία πού ἔχει τό σχολεῖο γιά τό χωριό ἢ τήν πόλη εἶναι τεράστια. Χωρίς τό σχολεῖο εἶναι φανερό πώς δέ θά εἶχαμε καμιά πρόοδο στήν κοινωνία. Γι' αὐτό ἡ κοινότητα καί ὁ δήμος καί γενικότερα ἡ πολιτεία φροντίζουν νά υπάρχουν παντοῦ σχολεῖα, ὄχι μόνο δημοτικά ἀλλά καί γυμνάσια καί λύκεια, γιά νά μπορούν νά μορφώνονται δωρεάν ὅλα τά Ἑλληνόπουλα. Ἐκτός ἀπό τά δημόσια σχολεῖα, στίς μεγάλες πόλεις υπάρχουν καί ἰδιωτικά σχολεῖα, τά ὁποῖα προσφέρουν ἐξίσου μέ τά δημοσια σπουδαία ὑπηρεσία.

Στήν ἐποχή μας, γιά ν' ἀνταποκριθοῦμε στίς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς καί νά γίνουμε χρήσιμα μέλη τῆς κοινωνίας, ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό περισσότερη μόρφωση. Γι' αὐτό τό κράτος μας ἀύξησε τά χρόνια τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσεως καί ἴδρυσε νέες σχολές καί πανεπιστήμια.

Στό σχολικό κῆπο

Τό ληξιαρχείο. Είναι δημόσιο γραφείο που κρατάει διάφορα βιβλία όπου καταγράφονται όρισμένα σπουδαία γεγονότα των δημοτών. Τέτοια γεγονότα είναι: η γέννηση, η βάφτιση, ο γάμος και ο θάνατος. Η καταγραφή γίνεται με όλα τα στοιχεία (ήμερομηνία, ονόματα κτλ.) και λέγεται «ληξιαρχική πράξη». Το ληξιαρχείο έχει βιβλία: γεννήσεων, γάμων, θανάτων και βαπτίσεων. Οι δημότες, που χρειάζονται για διάφορες υποθέσεις τους να βεβαιώσουν ένα από αυτά τα γεγονότα, ζητούν αντίγραφο ληξιαρχικής πράξεως κι έξυπηρετούνται.

Τό δημοτολόγιο. Όλοι οι δημότες, άντρες και γυναίκες, είναι γραμμένοι σ' ένα βιβλίο, που λέγεται «δημοτολόγιο». Στο δημοτολόγιο μπορεί να εγγραφεί και όποιος έχει εγκατασταθεί στο δήμο ή την κοινότητα από ξένη περιφέρεια.

Τό μητρώο άρρένων. Στο βιβλίο αυτό εγγράφονται μόνο οι άρρενες δημότες, χωριστά κατά έτος γεννήσεως και με τη σειρά της ήμερομηνίας γεννήσεως. Έτσι από αυτό φαίνεται η ηλικία του καθενός. Αντίγραφο του στέλνεται στο στρατολογικό γραφείο του νομού. Εκεί καταρτίζεται τό «στρατολογικό μητρώο», που κανονίζει τη σειρά (στρατιωτική κλάση) των άρρένων, που θα πάνε στρατιώτες.

Άλλες ύπηρεσίες. α) *Η άγροφυλακή.* Για την ασφάλεια των άγροτικών κτημάτων ύπάρχει η κρατική ύπηρεσία, που λέγεται «άγροφυλακή». Αυτή ύπάγεται στο Ύπουργείο Δημόσιας Τάξεως και έχει ύπαλλήλους τους άγροφύλακες, που φυλάγουν τά χωράφια, τά λιοστάσια κτλ. από τά ζώα και τους κλέφτες. Προϊστάμενος των άγροφυλάκων είναι ό άγρονόμος, ό όποιος δικάζει και τίς άγροζημιές.

β) *Η άγορανομία.* Είναι δημόσια άστυνομική ύπηρεσία που έλέγχει την καθαριότητα, την ποιότητα και τίς τιμές των έμπορευμάτων πρώτης ανάγκης και ιδιαίτερα των ειδών διατροφής, που πουλιούνται στις πόλεις. Η άγορανομία προσφέρει σπουδαία ύπηρεσία στους πολίτες, γιατί προστατεύει τά συμφέροντα και την υγεία τους. Στά χωριά που δέν ύπάρχει άγορανομία ό έλεγχος γίνεται από την άστυνομία.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιές θρησκευτικές τελετές γίνονται στην εκκλησία τῆς ἐνορίας σου;
2. Ἀπό ποιούς διοικεῖται ἡ ἐνορία;
3. Στόν τόπο τῆς ἐνορίας σου τί εἶδους σχολεῖα ὑπάρχουν;
4. Γιά νά φτάσεις στό Λύκειο (Α΄ τάξη) ἀπό τό νηπιαγωγεῖο, σέ ποιά σχολεῖα καί σέ ποιές τάξεις πρέπει νά φοιτήσεις;
5. Ποιά σημασία ἔχει ἡ ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως ἀπό 6 σέ 9 χρόνια;

ΕΡΓΑΣΙΑ

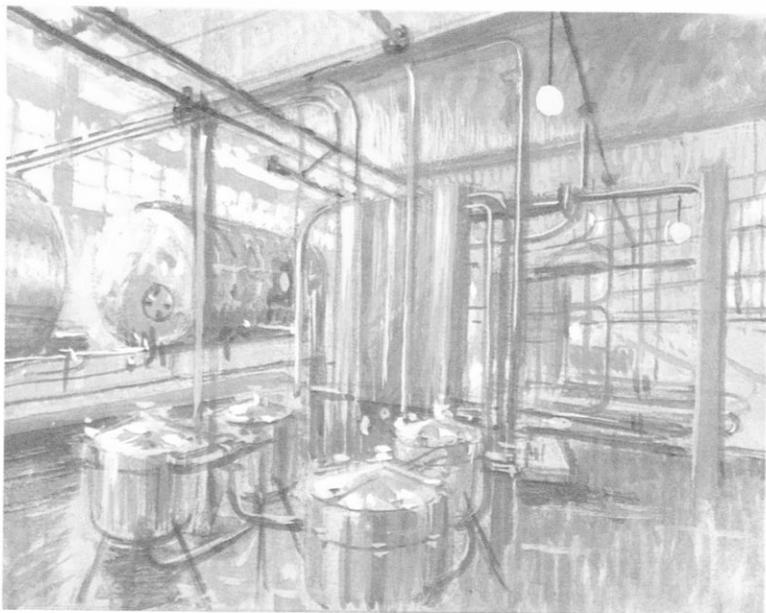
Κάμε ἕναν κατάλογο μέ τά ὀνόματα τῶν ἀγίων 5 ἐκκλησιῶν, πού εἶναι κοντά στόν τόπο σου.

4. Οἱ συνεταιρισμοί

Οἱ πολίτες ἔχουν τό δικαίωμα νά ἐνώνονται καί νά ἱδρύνουν μιά κεντρική ὀργάνωση, γιά νά ἐξυπηρετήσουν τά συμφέροντά τους. Μιά τέτοια ἔνωση, γνωστή στους μαθητές, εἶναι καί ὁ *σχολικός συνεταιρισμός*. Στήν ἴδρυση τοῦ σχολικοῦ συνεταιρισμοῦ ὀδηγοῦνται οἱ μαθητές ἀπό τήν ἐπιθυμία τους νά ὀργανώσουν καλύτερα πολλές ἐκδηλώσεις τῆς σχολικῆς τους ζωῆς. Τέτοιες ἐκδηλώσεις εἶναι: ἡ ὀργάνωση ἐκδρομῶν, ἡ ὀργάνωση ἑορτῶν, ἡ καλλιέργεια τοῦ σχολικοῦ κήπου, ἡ προμήθεια σχολικῶν εἰδῶν κ.ἄ. Γιά τή διοίκηση τοῦ συνεταιρισμοῦ οἱ μαθητές – μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ – ἐκλέγουν σέ γενική συνέλευση τό διοικητικό συμβούλιο (3 ἢ 5 μέλη). Τό διοικητικό συμβούλιο ἐκλέγει συνήθως τόν πρόεδρο, τόν ταμία καί τό γραμματέα τοῦ συνεταιρισμοῦ.

*Ὁ σχολικός
συνεταιρισμός*

Τά μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ πληρώνουν ἕνα ποσό χρημάτων, πού λέγεται μερίδα ἢ μετοχή. Ἡ προμήθεια σχολικῶν εἰδῶν (τετράδια, μολύβια, βιβλία, μπογιές κτλ.) γίνεται συνήθως ἀπό ἀποθήκες μέ τιμές χονδρικής πωλήσεως. Τά εἶδη αὐτά ὁ συνεταιρισμός τά διαθέτει στά μέλη του σέ φτηνές τιμές. Φυσικά ὁ σχολικός συνεταιρισμός δέ διαχειρίζεται πολλά χρήματα καί δέν ἔχει περιθώρια γιά σοβαρή δρᾶση. Ἀποτελεῖ ὅμως θαυμάσια εὐκαιρία γιά τήν ἄσκηση τῶν μαθητῶν καί τή διάδοση τοῦ

Έγκαταστάσεις συνεταιρισμού (έπεξεργασία γάλακτος)

συνεταιριστικού πνεύματος. Κι αυτός κυρίως είναι ο σκοπός του.

*Οί
επαγγελματικοί
συνεταιρισμοί*

Παρόμοιοι με τους σχολικούς συνεταιρισμούς είναι και οι συνεταιρισμοί των μεγάλων, οι επαγγελματικοί συνεταιρισμοί κτλ., που προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες στα μέλη τους. Ή ίδρυση των επαγγελματικών συνεταιρισμών έχει σπουδαία σημασία όχι μονάχα για την υπεράσπιση των συμφερόντων των συνεταιίρων αλλά και για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του τόπου μας. Ακόμη με τους συνεταιρισμούς ο λαός μας συνηθίζει σε νέα συστήματα εργασίας, σε αυτοβοήθεια και αυτοδιοίκηση.

Συνεταιρισμός μπορεί να ιδρυθεί αν τό ζητήσουν τό λιγότερο 7 μέλη. Τά ιδρυτικά μέλη του συνεταιρισμού υπογράφουν τό καταστατικό, που όρίζει τόν τρόπο τής λειτουργίας και τής διοίκησής του και τό εγκρίνει τό αρμόδιο ύπουργείο. Για τόν οικονομικό και διοικητικό έλεγχο του συμβουλίου του συνεται-

ρισμοῦ ἐκλέγονται 3 μέλη ἀπὸ τῆ γενικῆ συνέλευση. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ ἐποπτικὸ συμβούλιο καὶ κάνουν τὸν ἔλεγχο.

Εἶδη συνεταιρισμῶν. Ἀνάλογα μὲ τὸ σκοπὸ πού ἐπιδιώκουν καὶ τίς ὑπηρεσίες πού προσφέρουν οἱ συνεταιρισμοὶ χωρίζονται σέ: α) *Παραγωγικούς*, πού παράγουν εἶδη καὶ τὰ διαθέτουν οἱ ἴδιοι στὴν ἀγορὰ χωρὶς μεσάζοντες. β) *Καταναλωτικούς*, πού προμηθεύονται διάφορα εἶδη σὲ τιμές «χονδρικῆς πωλήσεως» καὶ τὰ διαθέτουν στὰ μέλη τους. γ) *Πιστωτικούς*, πού συγκεντρώνουν τὰ μικρὰ κεφάλαια τῶν ἀγροτῶν κτλ. καὶ μοιράζουν μὲ χαμηλὸ τόκο στὰ μέλη τους.

Ἀνάλογα μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν προσώπων σ' αὐτούς, διακρίνονται σὲ *ἀστικούς* καὶ *γεωργικούς*.

Οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοί, πού τὰ μέλη τους εἶναι ἀγρότες, φροντίζουν νὰ βελτιώσουν τὰ γεωργικὰ προϊόντα καὶ νὰ τὰ διαθέσουν οἱ ἴδιοι σὲ καλές τιμές χωρὶς μεσάζοντες. Οἱ ἀστικοὶ συνεταιρισμοί, πού ἱδρύνονται στὶς πόλεις ἀπὸ ὑπαλλήλους διάφορων ὀργανισμῶν εἶναι συνήθως καταναλωτικοί. Διαθέτουν στὰ μέλη τους διάφορα εἶδη (τρόφιμα, ροῦχα, οἰκιακὰ σκευὴ κτλ.) σὲ φτηνές τιμές.

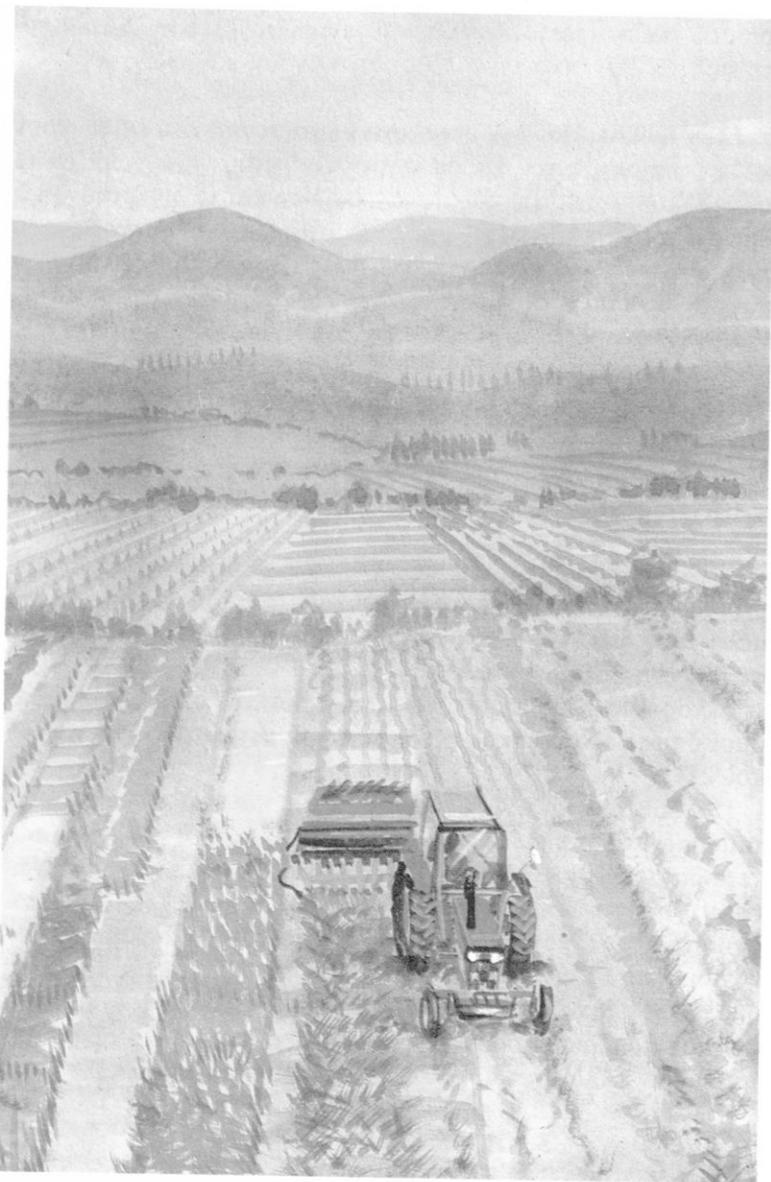
Ἐκτός ἀπὸ τοὺς παραπάνω, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι συνεταιρισμοὶ ὅπως: οἰκοδομικοί, οἰνοποιητικοί, κτηνοτροφικοί, σχολικοί κτλ.

Πολλοὶ συνεταιρισμοὶ ἐνώνονται καὶ κάνουν ἐνώσεις συνεταιρισμῶν ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἔτσι, π.χ., ὅλοι οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ ἀποτελοῦν τὴν Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.). Οἱ συνεταιρισμοὶ λειτουργοῦν σύμφωνα μὲ «καταστατικὸ», δηλαδή μὲ κανονισμό πού καθορίζει τὸ σκοπὸ καὶ τὴ λειτουργία τους, τίς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν μελῶν τους καὶ ἐγκρίνεται ἀπὸ τὸν ἀρμόδιο ὑπουργό. Τὸ διοικητικὸ συμβούλιο τῶν συνεταιρισμῶν ἐκλέγεται ἀπ' ὅλα τὰ μέλη σὲ γενικὴ συνέλευση.

5. Οἱ μορφωτικοὶ σύλλογοι

Μὲ πρωτοβουλία τῶν προοδευτικῶν κατοίκων τῶν χωριῶν

*Πῶς
λειτουργοῦν
οἱ
συνεταιρισμοὶ*

Ἡ καλλιέργεια τῶν χωραφιῶν

καί τῶν πόλεων ιδρύονται «σύλλογοι» πού δέν ἔχουν κερδοσκοπικό σκοπό ἀλλά ἐκπολιτιστικό ἢ ἀνθρωπιστικό. Οἱ σύλλογοι αὐτοί, ἀνάλογα μέ τούς σκοπούς τοῦ καταστατικοῦ τους, παίρνουν καί ξεχωριστό ὄνομα: ἐξωραϊστικοί, ἐκδρομικοί, φιλανθρωπικοί, μορφωτικοί κτλ. Γιά νά ιδρυθεῖ ἕνας σύλλογος χρειάζονται 20 τουλάχιστο μέλη, πού θά ὑπογράψουν τό καταστατικό καί θά τό ὑποβάλουν γιά ἔγκριση στό πρωτοδικεῖο.

*Ἡ ἴδρυση
συλλόγων*

Οἱ μορφωτικοί σύλλογοι, πού εἶναι καί οἱ περισσότεροι, ἔχουν σκοπό νά μορφώσουν, νά ψυχαγωγήσουν καί γενικά ἐκπολιτίσουν τούς κατοίκους. Γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τους ὀργανώνουν θεατρικές παραστάσεις, ιδρύουν βιβλιοθήκες, δίνουν διάφορες διαλέξεις, κάνουν ἐκθέσεις ἔργων τέχνης, λαογραφικοῦ ὑλικοῦ κτλ. Μέ τέτοιες δραστηριότητες προσφέρουν σπουδαῖες ὑπηρεσίες, γιατί βοηθοῦν ἀποτελεσματικά στήν ἐξύψωση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν κατοίκων καί ιδιαίτερα τῶν νέων, πού ἔχουν ἀνάγκη ἀπό εὐχάριστες καί ὠφέλιμες ἀσχολήσεις. Γιά ὄλους αὐτούς τούς λόγους τό ἔργο τῶν συλλόγων, πού σέ καμιά περίπτωση δέν εἶναι κερδοσκοπικό, πρέπει νά ἐνισχύεται ὅσο τό δυνατό περισσότερο ἀπό τίς κοινότητες, τούς δήμους καί τό κράτος.

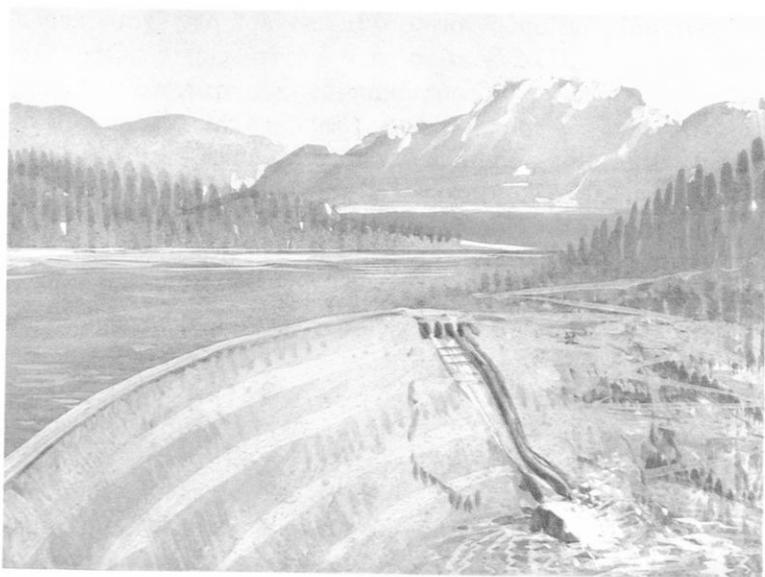
*Οἱ
δραστηριότητες
τῶν
μορφωτικῶν
συλλόγων*

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Σέ τί ἐξυπηρετοῦν τούς ἀγρότες οἱ γεωργικοί συνεταιρισμοί;
2. Σέ τί διαφέρει ὁ παραγωγικός συνεταιρισμός ἀπό τόν καταναλωτικό;
3. Ποιές δραστηριότητες μπορεῖ ν' ἀναπτύξει ἕνας μορφωτικός σύλλογος;
4. Ποιοί σύλλογοι εἶναι στόν τόπο τῆς κατοικίας σου καί ποιές δραστηριότητες ἀνάπτυξαν;

ΕΡΓΑΣΙΑ

Κάμε ἕναν κατάλογο ἔργων, πού θά μπορούσε νά κάμει ἕνας ἐξωραϊστικός σύλλογος στόν τόπο τῆς κατοικίας σου.

Τεχνητή λίμνη υδρεύσεως

6. Έργα στην κοινότητα και στο δήμο

Στις κοινότητες και στους δήμους τά όργανα, πού εκλέγουν οί κάτοικοι μέ τό σύστημα αυτοδιοικήσεως, φροντίζουν για όλες τίς τοπικές ύποθέσεις. Μέ τά χρήματα πού εισπράττουν από φόρους, δωρεές, κρατική ένίσχυση, τέλη καθαριότητας κτλ. έχουν τήν ύποχρέωση νά αντιμετωπίσουν τίς διάφορες ανάγκες τών κατοίκων. Στις μικρές κοινότητες οί κάτοικοι προσφέρουν καί προσωπική εργασία. Τά κυριότερα έργα στην κοινότητα καί στό δήμο είναι τά εξής:

Τά Έργα
υδρεύσεως

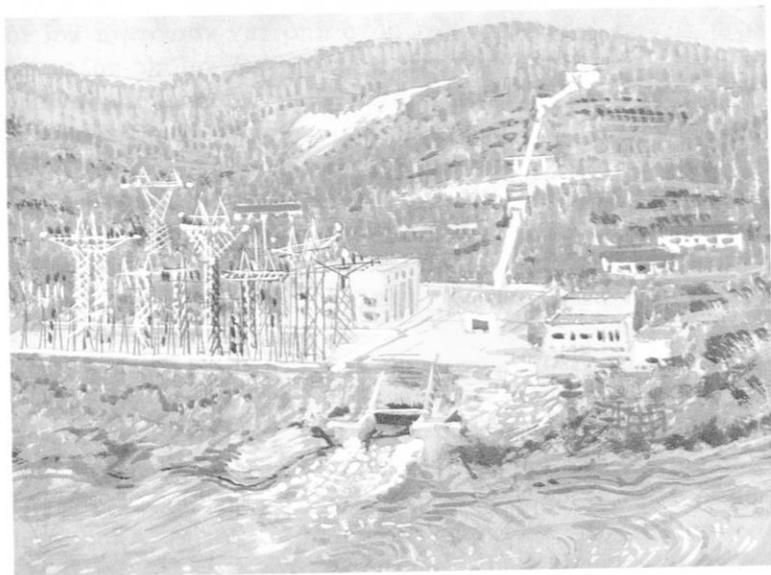
α) *Η ύδρευση.* Ένα από τά πολυτιμότερα αγαθά του ανθρώπου είναι τό νερό. Για νά εκτιμήσουμε τή μεγάλη αξία του νερού άρκει νά σκεφτοϋμε πόσο δύσκολη θά ήταν ή ζωή μας άν αυτό δέν ήταν άφθονο. Πρωταρχικό λοιπόν χρέος τής κοινότητας καί του δήμου είναι νά εξασφαλίσουν άφθονο καί υγιεινό νερό για τίς ανάγκες τών κατοίκων. Για τό λόγο αυτό κάνουν

υδραγωγεία ή μεταφέρουν με σωλήνες νερό από μακρινές αποστάσεις. Τά έργα υδρεύσεως ενισχύονται χρηματικά καί από τό κράτος. Κι όταν πρόκειται για πολύ μεγάλα έργα, όπως π.χ. τά έργα υδρεύσεως τής Ἀθήνας, τήν εκτέλεσή τους τήν αναλαμβάνει τό κράτος.

β) Ὁ φωτισμός: Ἄν ρωτήσετε τόν παππού σας πῶς φωτίζονταν τά σπίτια στά χωριά πρὶν λίγες δεκαετίες, θά μάθετε πῶς τό λυχνάρι καί ἡ λάμπα πετρελαίου ἦταν τά μοναδικά μέσα πού χρησιμοποιοῦσαν. Σήμερα μέ τήν χρησιμοποίηση τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος τό πρόβλημα τοῦ φωτισμοῦ, καί κοντά σ' αὐτό κι ἕνα σωρό ἄλλα προβλήματα, ἔχουν λυθεῖ ὀριστικά. Τά ὑδροηλεκτρικά έργα, πού ἔγιναν στή χώρα μας, δίνουν ρεῦμα καί στό τελευταῖο χωριουδάκι. Ἡ Δ.Ε.Η. (Δημόσια Ἐπιχείρηση Ἡλεκτρισμοῦ) ἔχει ἀναλάβει τόν ἐξηλεκτισμό ὅλης τής Ἑλλάδας καί οἱ κάτοικοι πληρώνουν ἀνάλογα μέ τήν κατανάλωση πού κάνει καθένας.

Γιά τό φωτισμό τῶν δρόμων καί τῶν πλατειῶν τό λογαρια-

Τό
ἠλεκτρικό
ρεύμα
καί
ἡ Δ.Ε.Η.

Ὑδροηλεκτρικά ἔργα

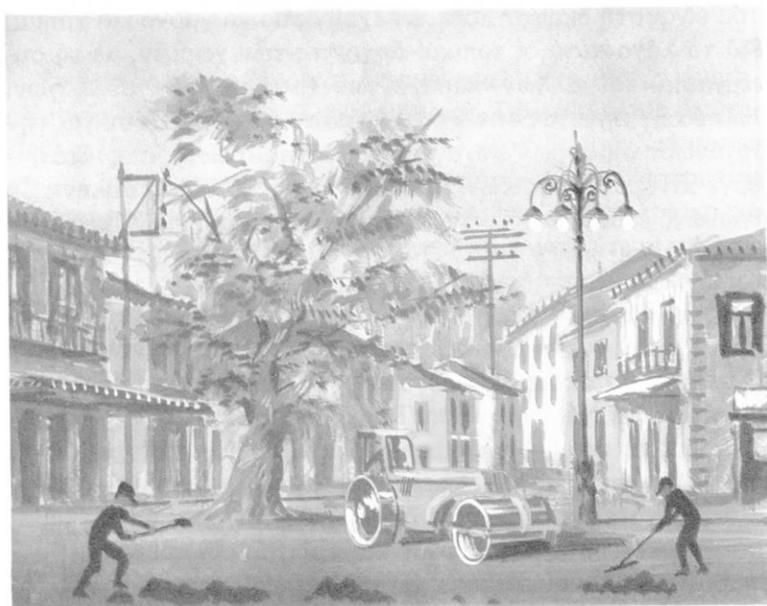
σμό τόν ἔχει ἀναλάβει ἢ κοινότητα ἢ ὁ δήμος. Οἱ δημότες μαζί μέ ἄλλα ἔξοδα (καθαριότητα κτλ.) πληρώνουν τά «δημοτικά τέλη». Μέ τόν ἠλεκτρισμό ἕνα πράγμα πρέπει νά προσέξουμε ὄλοι: νά κάνουμε οἰκονομία κι ὄχι σπατάλη τοῦ ρεύματος.

*Οἱ
φροντίδες
γιά
τούς
δρόμους*

γ) *Ἡ συγκοινωνία:* Ἡ ἐπικοινωνία τῶν κατοίκων τῶν χωριῶν καί τῶν πόλεων μέ ἄλλα χωριά καί πόλεις εἶναι πρόβλημα πού ἐνδιαφέρει ἅμεσα ὄλους. Γι' αὐτό οἱ κοινότητες καί οἱ δήμοι, μέ τή βοήθεια τοῦ κράτους, φροντίζουν γιά ὄλα τά συγκοινωνιακά θέματα πού τούς ἐνδιαφέρουν. Ἰδιαίτερη ὑποχρέωση ἔχουν γιά τήν κατασκευή καί συντήρηση κοινοτικῶν ἢ δημοτικῶν δρόμων, τήν κατασκευή γεφυρῶν, τή διαμόρφωση πλατειῶν, κτλ. Στίς ἀγροτικές περιοχές εἶναι ἀπαραίτητη καί ἡ κατασκευή ἀγροτικῶν δρόμων γιά τίς γεωργικές ἀνάγκες τῶν κατοίκων.

*Ἡ
ὑγειονομική
περίθαλψη
τῶν
κατοίκων*

δ) *Ἡ προστασία τῆς υἱείας:* Ἡ προστασία τῆς υἱείας τῶν δημοτῶν εἶναι τό πρῶτο καί σοβαρότερο ζήτημα γιά τό ὄποιο ἐκδηλώνεται ἐνδιαφέρον ὄχι μόνο ἀπό τήν κοινότητα καί τό δήμο, ἀλλά καί ἀπό τό κράτος. Στά χωριά καί τίς πόλεις τό κράτος, γιά νά βοηθήσει τούς κατοίκους νά διατηρήσουν τήν υἱεία τους, ἔχει πολλές ὑπηρεσίες δημόσιας υἱεινῆς, ὄπως: 1) Τά ἀγροτικά ἱατρεῖα, ὄπου οἱ ἀσθενεῖς τῶν χωριῶν ἐξετάζονται δωρεάν. 2) Τούς ὑγειονομικούς σταθμούς, πού εἶναι εἶδος μικρῶν νοσοκομείων καί λειτουργοῦν στά κεφαλοχώρια. 3) Τά ὑγειονομικά κέντρα, πού λειτουργοῦν στίς πρωτεύουσες τῶν νομῶν μέ προϋστάμενο τό νομιάτρο. Τά κέντρα αὐτά παρακολουθοῦν τήν υἱεία τῶν πολιτῶν (ἐπιδημίες κτλ.) καί κάνουν ἐμβολιασμούς, ἀπολυμάνσεις κτλ. 4) Τά γενικά καί εἰδικά νοσοκομεῖα, πού ὑπάρχουν στίς μεγάλες πόλεις καί δέχονται ἀσθενεῖς ἀπ' ὄλη τή χώρα. Ἀπ' τήν πλευρά τους οἱ κοινότητες καί οἱ δήμοι, ἄν ἔχουν οἰκονομικές δυνατότητες, μποροῦν νά κάνουν ἱατρεῖα, σανατόρια ἢ φροντίζουν γιά τήν προφύλαξη τῆς υἱείας τῶν κατοίκων κάνοντας τά ἔξῃς ἔργα: α) Ἀπομακρύνουν τά ἀκάθαρτα καί στάσιμα νερά κάνοντας ἔργα ἀποχετεύσεως. β) Καθαρίζουν τούς δρόμους καί συγκεντρῶνουν τά

Έργα οδοποιίας στην κοινότητα

σκουπίδια. γ) Κάνουν δημόσια λουτρά, αποχωρητήρια και άλλα έργα για την εξυγίανση του χωριού ή της πόλης.

ε) *Κέντρα ανάπαυσης και ψυχαγωγίας.* Η ανάπαυση και η ψυχαγωγία είναι ζωτικές ανάγκες του ανθρώπου. Η ανάπαυση ξεκουράζει το σώμα από την κόπωση της εργασίας και ανανεώνει τις δυνάμεις για τη συνέχισή της. Η ψυχαγωγία εξάλλου αναζωογονεί το πνεύμα, ευχαριστεί την ψυχή, αναπτερώνει το ηθικό και κάνει τον άνθρωπο αισιόδοξο. Οί κάτοικοι των χωριών έχουν βέβαια το πλεονέκτημα να ζούν κοντά στη φύση, μακριά από τους θορύβους και τά καυσαέρια, όμως τούς λείπει ή ψυχαγωγία. Τό πατροπαράδοτο καφενεϊο, τό ραδιόφωνο, ή τηλεόραση και κάπου κάπου οί γάμοι και τά πανηγύρια είναι τά μοναδικά μέσα ψυχαγωγίας. Αντίθετα οί κάτοικοι τών πόλεων έχουν πολλές ευκαιρίες να ψυχαγωγηθούν. Θέατρα, κινηματογράφοι, γήπεδα, μουσικές εκδηλώσεις, κέντρα διασκέδσεων

*Όργάνωση
ψυχαγωγίας
και
στά
χωριά*

κτλ. είναι στη διάθεσή τους, αν έχουν φυσικά χρόνο και χρήμα. Για τό λόγο αυτό οί τοπικοί ἄρχοντες τῶν χωριῶν, μέ τή συνεργασία καί ἄλλων παραγόντων (μορφωτικῶν συλλόγων, ἀθλητικῶν ὀργανώσεων κτλ.), ἄρχισαν νά φροντίζουν γιά τήν ὀργάνωση διάφορων ψυχαγωγικῶν ἐκδηλώσεων, ὅπως: θεατρικῶν, κινηματογραφικῶν, μουσικῶν, χορευτικῶν, ἀθλητικῶν ἀγώνων, ἐκδρομῶν, τοπικῶν ἐορτῶν (ἀνθεστηρίων, κρασιοῦ, καρναβαλιοῦ κτλ.).

στ) Ἴαλλα κοινοτικά ἢ δημοτικά ἔργα: Στήν ἀρμοδιότητα τῶν δήμων καί κοινοτήτων, ἐκτός ἀπό τά παραπάνω, ἀνήκουν καί ἄλλα ἔργα, τά ὁποῖα ἀποβλέπουν στήν ἐξυπηρέτηση ὄλων τῶν κατοίκων. Τέτοια ἔργα εἶναι: Τά ἀρδευτικά καί ἐγγειοβελτιωτικά (αὐλακες, ἀποξηράνσεις κτλ.). Τά ἐξωραϊστικά ἔργα (ἄλση, πάρκα, παιδικές χαρές κτλ.). Τά νεκροταφεῖα, τά σφαγεῖα, οἱ δημοτικές ἀγορές καί πάνω ἀπ' ὄλα ἡ καθαριότητα. Γιά τήν καθαριότητα, πού εἶναι θέμα ὑγείας καί πολιτισμοῦ, πρέπει νά βοηθήσουν καί ὄλοι οἱ κάτοικοι καί πῖό πολύ οἱ νέοι καί οἱ μαθητές τῶν σχολείων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιές ἐξυπηρετήσεις προσφέρει στους κατοίκους τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλης ἢ καλή ὕδρευση;
2. Μέ ποιούς τρόπους μπορούν νά βοηθήσουν γιά τή διατήρηση τῆς καθαριότητας οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλης;
3. Ποιά ἔργα μπορεί νά κάμει ἡ κοινότητα ἢ ὁ δήμος γιά νά προφυλάξει τήν ὑγεία τῶν κατοίκων;
4. Πῶς θά μπορούσε κατά τή γνώμη σας νά ὀργανωθεῖ καλύτερα ἡ ψυχαγωγία τῶν χωριῶν;

ΕΡΓΑΣΙΑ

Κάμε ἕναν κατάλογο ὄλων τῶν ἔργων πού μπορούν νά γίνουν στήν κοινότητα ἢ τό δήμο πού ζεῖς.

7. Ἡ κοινότητα κι ἐμεῖς

Συμπεριφορά, καθήκοντα, δικαιώματα. Ὡς μαθητές εἴμαστε μέλη τῆς κοινότητας τοῦ σχολείου μας. Οἱ μεταξὺ μας σχέσεις εἶναι φιλικές καὶ στηρίζονται στὸν ἀλληλοσεβασμὸ. Στὴ σχολικὴ μας ζωὴ προσπαθοῦμε νὰ προσαρμόσουμε τὴ συμπεριφορά μας στὸ γενικὸ καλὸ. Ἐτσι, ἡ ζωὴ μας εἶναι πιὸ εὐχάριστη, γεμάτη δραστηριότητα καὶ ἀποδοτικὴ. Γιὰ τὴν καλύτερη καὶ ἀποδοτικότερη συνεργασία μας ἀκολουθοῦμε ὀρισμένους κανόνες, πού ρυθμίζουν τὶς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματά μας. Ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν κανόνων εἶναι ἀπαραίτητη. Γιὰ φανταστεῖτε τί θὰ γινόταν στὸ σχολεῖο μας, ἂν καθένας ἔκανε ὅ,τι ἤθελε. Ἡ ἀναρχία καὶ ἡ ἀκαταστασία θὰ βασιλεύαν παντοῦ.

*Οἱ
σχέσεις
τῶν
μαθητῶν
στὴ
σχολικὴ
κοινότητα*

Τὰ δικαιώματά μας καὶ τὰ καθήκοντά μας ὡς μαθητές, ὅπως τὰ ἐκθέσαμε σὲ προηγούμενο κεφάλαιο, σὲ γενικὲς γραμμὲς μοιάζουν μὲ τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν μελῶν τῆς κοινότητας τοῦ τόπου μας. Μέσα στὴν κοινότητα ἡ εἰλικρινὴς συνεργασία, ἡ ἀλληλοεξυπηρέτηση, ὁ σεβασμὸς στοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα κτλ. ἔχουν σπουδαία σημασία γιὰ τὴν κοινὴ εὐημερία καὶ προκοπὴ τοῦ τόπου μας.

Γιὰ νὰ καθορίσουμε πιὸ συγκεκριμένα τὴ συμπεριφορά μας ὡς δημοτῶν μέσα στὴν κοινότητα ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτῶν στὴν εὐρύτερη κοινότητα, τὴν πατρίδα μας, παρακάτω θὰ σημειώσουμε: α) τὰ σπουδαιότερα δικαιώματα καὶ καθήκοντά μας ἀπέναντι στὴν κοινότητα καὶ β) αὐτὰ τὰ ἴδια ὡς πολιτῶν στὴν πατρίδα μας.

Α'. Δικαιώματα τῶν δημοτῶν. Κάθε δημότης ἔχει δικαίωμα: α) Νὰ ἐκλέγει τό κοινοτικὸ ἢ δημοτικὸ συμβούλιο, ἂν εἶναι πάνω ἀπὸ 20 χρονῶν καὶ εἶναι γραμμένος στοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους, καὶ νὰ ἐκλέγεται σ' αὐτό, ἂν εἶναι πάνω ἀπὸ 25 χρονῶν. β) Νὰ ἐξυπηρετεῖται σὲ ὄλες τὶς νόμιμες ὑποθέσεις του ἀπὸ τὴν κοινότητα ἢ τὸ δῆμο. γ) Νὰ λαβαίνει μέρος σὲ ὄλες τὶς πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις τῆς κοινότητας ἢ τοῦ δήμου, ὅταν ἔχει τὰ ἀπαραίτητα προσόντα. Μ' ἄλλα λόγια, νὰ μετέχει ἐλεύθερα σὲ συνεταιρισμοὺς καὶ συλλόγους, πού ἐξυπηρετοῦν τὰ

Στό πάρκο

συμφέροντά του. δ) Νά λαβαίνει γνώση γιά όλα τά θέματα καί τίς δραστηριότητες τής κοινότητας. ε) Νά απολαμβάνει όλες τίς υπηρεσίες καί τά αγαθά πού μπορεί νά προσφέρει ή κοινότητα (ύδρευση, ιατρική περίθαλψη κτλ.).

Β'. Καθήκοντα τῶν δημοτῶν. Παράλληλα μέ τά δικαιώματα κάθε δημότης ἔχει καί καθήκοντα. Τά σπουδαιότερα ἀπό αὐτά εἶναι:

α. Νά βοηθάει ἀνάλογα μέ τίς δυνάμεις του (σωματικές, πνευματικές, οικονομικές) σέ όλες τίς προσπάθειες τής κοινότητας γιά τή λύση τῶν προβλημάτων, πού ἀποβλέπουν στήν εὐημερία ὄλων τῶν κατοίκων.

β. Νά ἐκπληρώνει μέ προθυμία όλες τίς οικονομικές ὑποχρεώσεις του ἀπέναντι στήν κοινότητα ἢ τό δῆμο, γιατί αὐτές ἀποτελοῦν τά ἔσοδα τής κοινότητας. Καί ὅπως εἶναι γνωστό τά ἔσοδα αὐτά διαθέτει ή κοινότητα (ἢ ὁ δῆμος) γιά κοινωφελή ἔργα.

γ. Νά σέβεται καί νά προστατεύει ὅ,τι ἀνήκει στήν κοινότητα. Τά κοινόχρηστα ἔργα (παιδικές χαρές, πάρκα, πινακίδες, φῶτα, βρύσες, δέντρα κτλ.), πού ἔγιναν μέ χρήματα τῆς κοινότητας ἢ τοῦ δήμου, ἀνήκουν σέ ὅλους τοὺς δημότες. Γι' αὐτό καθένας πρέπει νά τά προσέχει σάν δικά του. Αὐτό πρέπει νά συνειδητοποιήσουν περισσότερο τά παιδιά, πού μερικές φορές ἀπό ἀπερισκεψία (χωρίς νά τό σκεφτοῦν) καταστρέφουν κοινά πράγματα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ἐσύ καί οἱ συμμαθητές σου ἀποφασίσατε νά ὀρίσετε καί νά ἐφαρμόσετε μερικούς κανόνες, πού θά μπορούσαν νά βοηθήσουν στήν καλύτερη ἐργασία τῆς τάξεώς σας. Ποιοί εἶναι αὐτοί οἱ κανόνες;
2. Τί θά γινόταν ἂν οἱ πολίτες δέν πλήρωναν φόρους;
3. Γιατί τό κράτος ἔχει ὀρίσει γιά ὅλους τοὺς πολίτες ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση;
4. Γιατί ἡ ὑπακοή στοὺς νόμους τοῦ κράτους εἶναι ὑποχρεωτική;

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ἄπό τά καθήκοντα τῶν πολιτῶν ποιό εἶναι τό σπουδαιότερο; Δικαιολογήστε τή γνώμη σας.

8. Δικαιώματα καί καθήκοντα τῶν πολιτῶν

Ἐκτός ἀπό τά δικαιώματα καί καθήκοντα τῶν δημοτῶν μέσα στήν κοινότητα καί τό δῆμο κάθε Ἑλληνας πολίτης ἔχει δικαιώματα καί καθήκοντα μέσα στήν εὐρύτερη κοινότητα, τήν πατρίδα. Καί φυσικά πολλά ἀπ' αὐτά εἶναι τά ἴδια μέ αὐτά τῶν δημοτῶν.

Τά σπουδαιότερα δικαιώματα καί καθήκοντα τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν εἶναι τά παρακάτω.

Δικαιώματα πολιτῶν

Α' Δικαιώματα φυσικά:

• *Τό δικαίωμα τῆς αὐτοσυντη- τριδα. Ὁ πολίτης εἶναι σφιχτά*

Καθήκοντα πολιτῶν

• *Τά καθήκοντα πρὸς τήν πα-*

ρήσεως. Ἡ αὐτοσυντήρηση εἶναι ἱερό δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου καί κανένας δέν ἔχει τό δικαίωμα νά τοῦ τό ἀφαιρέσει.

• *Τό δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας.* Ὁ ἄνθρωπος γεννήθηκε γιά νά ζεῖ ἐλεύθερος καί μέ κανέναν τρόπο δέ δέχεται νά τοῦ στερήσουν τό θεῖο δῶρο τῆς ἐλευθερίας του. Δέν πρέπει ὁμως νά φανταστούμε πώς ἡ ἐλευθερία δέν ἔχει κανένα περιορισμό.

• *Τό δικαίωμα τῆς ἀνάπαυσης καί τῆς ἡσυχίας.* Ὁ ἄνθρωπος γιά νά κρατηθεῖ στή ζωή ἔχει ἀνάγκη ἀπό ἀνάπαυση. Τό δικαίωμα τῆς ἀνάπαυσης ἔχει σπουδαία σημασία καί πρέπει νά τό σεβόμαστε. Μικροί παραβάτες τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἡσυχίας τῶν ἄλλων εἶναι ἄθελά τους μερικές φορές τά παιδιά.

Β'. Δικαιώματα πολιτικά:

• Τό δικαίωμα τοῦ πολίτη νά ἐκλέγει ἐλεύθερα τούς ἀντιπροσώπους του σέ κάθε εἶδους ἐκλογές (κοινοτικές, βουλευτικές κτλ.) καθὼς ἐπίσης καί τό δικαίωμα νά ἐκλέγεται ὁ ἴδιος.

• *Τό δικαίωμα τῆς ἰσότητος:* Αὐτό σημαίνει ὅτι ὅλοι οἱ πολῖτες εἶναι ἴσοι ἀπέναντι στούς νόμους, ἔχουν δηλαδή ἴσα δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις, χωρὶς καμιά διάκριση.

• *Τό δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ σέ*

δεμένος μέ τήν πατρίδα του γιά πολλούς λόγους. Γι' αὐτό καί ὅταν κινδυνεύει ἔχει καθήκον νά τήν υπερασπίσει. Ἐχει καθήκον νά σεβαστεῖ τή θρησκεία, τήν ἱστορία, τό δημοκρατικό πολίτευμα καί τούς θεσμούς.

• *Ἡ ὑπακοή στό Σύνταγμα καί τούς νόμους τοῦ κράτους.* Τό καθήκον αὐτό εἶναι βασικό καί ὁ πολίτης πρέπει νά ἀποχτήσει συνείδηση ὅτι ἡ εὐημερία καί ἡ προκοπή του ἔξαρτιέται ἀπό τήν προκοπή τοῦ συνόλου καί τήν ὑπακοή τοῦ κράτους.

• *Ἡ ὑποχρέωση νά πληρώνει τούς φόρους.* Τά ἔσοδα τοῦ κράτους (καί τῆς κοινότητας) προέρχονται ἀπό τούς φόρους. Μέ τά ἔσοδα αὐτά ἀντιμετωπίζονται ὅλες οἱ δημόσιες δαπάνες (κοινοφελῆ ἔργα, μισθοί κτλ.).

• *Ἡ ὑποχρέωση νά ἀποχτήσῃ τή βασική ἐκπαίδευση.* Ἡ δημοκρατία μας, πού βασιζέται στή θέληση ὅλου τοῦ λαοῦ, πρέπει νά ἀποτελεῖται ἀπό πολῖτες μέ τόσες γνώσεις, ὥστε νά ἔχουν συναίσθηση γιά τή συμμετοχή τους στήν κοινωνία καί τίς εὐθύνες τους ἀπέναντι στό κράτος.

• *Ἡ ὑποχρέωση νά σέβεται καί νά προστατεύει τά ἀρχαῖα μνημεῖα.* Τά ἀρχαῖα μνημεῖα, πού μαρτυροῦν τόν πολιτισμό τῶν

δημόσιες θέσεις. Έτσι κάθε πολίτης, αν έχει τά προσόντα, διορίζεται σε δημόσια θέση και μπορεί να ωφελήσει την κοινωνία προσφέροντας τις υπηρεσίες του.

προγόνων μας και τά θαυμάζουν και οί ξένοι, έχουμε ιερή υποχρέωση νά τά σεβόμαστε και νά τά προστατεύουμε ως Έλληνες πολίτες.

• *Ο σεβασμός στά κοινόχρηστα.*
Τά κοινόχρηστα, πού έγιναν μέ χρήματα του κράτους ή της κοινότητας, καθένας πρέπει νά τά προσέχει σάν δικά του.

• *Η προστασία του περιβάλλοντος.* Τό καθήκον γιά την προστασία του περιβάλλοντος είναι από τά σπουδαιότερα γιά κάθε πολίτη. (Γιά τό θέμα αυτό έχουμε ιδιαίτερο κεφάλαιο).

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

- Η κοινότητα και ο δήμος είναι ένα από τά καλύτερα σχολεία γιά την πολιτική διαπαιδαγώγηση του πολίτη.
- Μέ τό σύστημα αυτοδιοικήσεως γεννιέται τό ενδιαφέρον του πολίτη γιά τά κοινά και δημόσια πράγματα.
- Στην κοινότητα και στό δήμο ο πολίτης διδάσκεται νά ελέγχει και νά ελέγχεται, νά κυβερνᾷ και νά κυβερνιέται.
- Η τοπική αυτοδιοίκηση (κοινότητα-δήμος) κάνει έργα πού εξυπηρετούν τοπικές ανάγκες και βοηθάει στην πρόοδο και την ευημερία των κατοίκων.
- Κάθε Έλληνας πολίτης είναι δημότης μόνο σε μιά κοινότητα ή ένα δήμο.
- Η χώρα μας έχει 5.760 κοινότητες και 264 δήμους.
- Όλα τά αξιώματα, κοινοτικά ή δημοτικά, είναι τιμητικά. Κανένας δέ δικαιούται νά παίρνει μισθό.

Η βρύση τοῦ χωριού

- Γιά νά ιδρυθεῖ καί νά ἀναγνωριστεῖ μιά κοινότητα πρέπει νά ἔχει: α) πάνω ἀπό 500 κατοίκους, β) δημοτικό σχολεῖο, γ) οικονομικούς πόρους γιά τίς ἀνάγκες της καί δ) νά ἔχουν ζητήσει τήν ἀναγνώρισή της τά 3/4 τῶν κατοίκων πού εἶναι ψηφοφόροι.
- Ὄταν μιά κοινότητα δέν ἔχει τίς προϋποθέσεις πού χρειάζεται γιά νά διατηρηθεῖ, καταργεῖται κι ἐνώνεται ὑποχρεωτικά μέ ἄλλη κοινότητα ἢ δῆμο.
- Δύο ἢ περισσότερες κοινότητες μποροῦν νά συγχωνευτοῦν σέ μιά, ἂν τό ζητήσουν οἱ μισοί κάτοικοι, ψηφοφόροι.

Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

- δήμαρχος
- ἀναπληρωτής δημάρχου
- δημοτικοί σύμβουλοι
- πρόεδρος δημοτ. συμβουλίου
- ἀντιπρόεδρος δημοτ. συμβουλίου
- δημορχιακή ἐπιτροπή
- Ἐκλέγονται ἀπό τοὺς κατοίκους κάθε τέσσερα χρόνια.
- Ἐκλέγονται ἀπό τό δημοτικό συμβούλιο κάθε χρόνο.

ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

- πρόεδρος τῆς κοινότητας
 - αντιπρόεδρος τῆς κοινότητας
 - κοινοτικοί σύμβουλοι
- Ἐκλέγονται κάθε τέσσερα χρόνια.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΔΗΜΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

- Ληξιαρχεῖο
 - Δημοτολόγιο
 - βιβλίο γεννήσεων
 - Μητρώο ἀρρένων
 - βιβλίο γάμων
 - βιβλίο ἐκθέσεων
- ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: • Ἀγροφυλακή, Ἀγορανομία κτλ.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

- ἔργα ὑδρεύσεως
- ἔργα ἀποχετεύσεως
- φωτισμός
- συγκοινωνία (δρόμοι, γέφυρες κτλ.)
- ἔργα ἀρδευτικά - ἐγγειοβελτιωτικά
- ἐξωραϊστικά ἔργα (ἄλση, πάρκα, δενδροστοιχίες κτλ.)
- κέντρα υγείας
- κέντρα ψυχαγωγίας
- παιδικοὶ σταθμοὶ
- νεκροταφεῖα
- σφαγεῖα, δημοτικὲς ἀγορὲς
- καθαριότητα
- ἀποχωρητήρια
- θαλάσσια λουτρά κτλ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΔΗΜΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

- φόροι
- τέλη καθαριότητας κ.ἄ.
- κρατικὴ ἐνίσχυση
- δωρεές κτλ.

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Ὁ οὐρανός, ἡ ἀτμόσφαιρα, ἡ ξηρά, τὰ ποτάμια, οἱ λίμνες, οἱ θάλασσες, ὁ φυτικὸς καὶ ζωϊκὸς κόσμος ἀποτελοῦν τὸ φυσικὸ περιβάλλον. Ἀπὸ τὴ διατήρηση αὐτοῦ τοῦ περιβάλλοντος στὴ φυσικὴ του κατάσταση ἐξαρτᾶται ἡ εὐτυχία καὶ ἡ εὐημερία δ-

λων μας. Ὅμως στὴν ἐποχὴ μας τὸ φυσικὸ περιβάλλον καθημερινὰ καταστρέφεται καὶ οἱ κίνδυνοι ποὺ ἀπειλοῦν τὴ ζωὴ μας δλο καὶ μεγαλώνουν. Φωνές διαμαρτυρίας ἀκούγονται ἀπὸ παντοῦ καὶ δλα τὰ μέσα μαζικῆς διαφωτίσεως (τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση), σ' δλο τὸν κόσμο, καλοῦν τίς κυβερνήσεις καὶ τοὺς πολίτες σὲ κοινὴ προσπάθεια, ὅσο εἶναι ἀκόμη καιρὸς, νὰ προλάβουν τὸ κακὸ.

Στὴ χώρα μας οἱ πυρκαγιές ρήμαξαν τὰ δάση καὶ τὸ πράσινο δλο καὶ λιγοστεύει· ὁ ἀέρας δηλητηριάζεται ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τῶν ἐργοστασίων καὶ τὰ καυσαέρια τῶν αὐτοκινήτων· οἱ θάλασσες, τὰ ποτάμια καὶ οἱ λίμνες μολύνονται δλο καὶ περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀπόβλητα (ἀκάθαρτα ὑγρά) τῶν ἐργοστασίων καὶ τὰ βρώμικα νερά τῶν ἀποχετεύσεων· τὸ ἔδαφος ἀλλοιώνεται ἀπὸ τὴν κατάχρηση λιπασμάτων καὶ ζιζανιοκτόνων. Ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ἀπειλοῦν ἄμεσα τὴ ζωὴ μας κι ἂν δὲ λάβουμε μέτρα, ὅσο γίνεται πιὸ γρήγορα, δὲ θὰ γλιτώσουμε ἀπὸ τὴν ἐκδίκηση τῆς φύσεως.

Φωτιά στό δάσος

Ἡ πολιτεία μας στήν προσπάθειά της γιά νά προλάβει τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν ὀρίζει ὄλο καί αὐστηρότερα μέτρα γιά τή σωτηρία τοῦ περιβάλλοντος. Γιά νά ὑπάρξει ὁμως ἐπιτυχής ἀντιμετώπιση τοῦ τρομακτικοῦ κινδύνου πού μᾶς ἀπειλεῖ, χρειάζεται κοινή προσπάθεια κράτους καί πολιτῶν. Καί εἶναι ἀλήθεια πῶς μπροστά στό μέγεθος τῆς καταστροφῆς πού γίνεται ἀπό τίς πυρκαγιές, τά καυσαέρια, τή ρύπανση τῶν θαλασσῶν κτλ. οἱ ἀπλοῖ πολῖτες αἰσθάνονται τόν ἑαυτό τους ἀδύναμο καί μένουν μέ τήν ἐντύπωση ὅτι μόνο τό κράτος μπορεῖ νά τούς προστατέψει. Ὅμως ἂν σκεφτοῦμε πῶς: οἱ ἴδιοι οἱ πολῖτες μολύνουν τόν ἀέρα μέ τά καυσαέρια τῶν αὐτοκινήτων τους καί τούς καυστήρες τῶν καλοριφέρ· πῶς αὐτοί κόβουν καί καταστρέφουν τά δέντρα ἀλόγιστα· πῶς αὐτοί ἀνάβουν στά δάση φωτιές ἀπερίσκεπτα· πῶς ρίχνουν ἀπορρίμματα καί ρυπαίνουν τούς δημόσιους χώρους, καταλήγουμε στό συμπέρασμα πῶς μόνο μέ τή βοήθεια τῶν πολιτῶν θά μπορέσει τό κράτος νά προστατέψει τό περιβάλλον.

*Τί πρέπει
νά κάνουμε
γιά τή
σωτηρία
τοῦ
περιβάλλοντος*

Κοινή λοιπόν προσπάθεια τοῦ κράτους καί τῶν πολιτῶν εἶναι ἡ μόνη ἐλπίδα γιά νά σώσουμε τό περιβάλλον μας. Καί στήν κοινή προσπάθεια μποροῦν νά βοηθήσουν ἀκόμη καί οἱ μαθητές, φτάνει νά τό θελήσουν καί νά προσέξουν τίς παρακάτω ὁδηγίες.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

- Στίς ἐκδρομές μας καί σέ κάθε ἄλλη επίσκεψη στό δάσος δέν πρέπει ποτέ γιά κανένα λόγο νά ἀνάβουμε φωτιά ἢ νά χρησιμοποιοῦμε εὐφλεκτα ὑλικά (οἰνόπνευμα, βενζίνη κτλ.). Ὑπάρχει μεγάλος κίνδυνος πυρκαγιᾶς.
- Νά μὴν κόβουμε καί νά μὴν καταστρέφουμε μέ κανέναν

- τρόπο τὰ δέντρα, πού μᾶς χαρίζουν τόσες πολλές ωφέλειες.
- Σέ κάθε ἐξόρμηση τοῦ σχολείου ἢ τῆς κοινότητας κτλ. γιά φύτεμα δέντρων νά συμμετέχουμε πρόθυμα καί νά ἐνισχύουμε μέ κάθε τρόπο τέτοιες προσπάθειες.
 - Εἶναι ἀπαραίτητο νά μάθουμε καλά πῶς καί πότε φυτεύονται τὰ διάφορα δέντρα καί ὅπου ἔχουμε ἐλεύθερο χῶρο (κῆπο, αὐλή, πεζοδρόμιο) νά φυτεύουμε μόνοι μας ὁποιαδήποτε δέντρα.
 - Τά πουλιά καί πολλά ζῶα τοῦ δάσους, πού ἀπό τήν καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος κινδυνεύουν ν' ἀφανιστοῦν, πρέπει ὅσο μπορούμε νά τά προστατεύουμε, καί προπαντός νά μή χαλάμε τίς φωλιές τους.
 - Νά σεβόμαστε τοὺς χώρους πού ἐπισκεπτόμαστε καί ποτέ νά μήν πετᾶμε ἄχρηστα πράγματα καί τοὺς λερώνουμε.
 - Πρέπει νά διατηροῦμε καθαρές τίς ἀκρογιαλιές πού πηγαίνουμε γιά μπάνια. Τ' ἀποφάγια καί τὰ ἄλλα σκουπίδια πρέπει νά τὰ μαζεύουμε.
 - Νά μή ρυπαίνουμε τίς πηγές, τὰ ποτάμια, τίς θάλασσες, τίς λίμνες καί κάθε μέρος πού ἔχει νερό, μέ σκουπίδια ἢ ἄλλες ἐπικίνδυνες οὐσίες.
 - Στίς πλατεῖες, στοὺς δρόμους, στά πάρκα καί παντοῦ ὅπου ὑπάρχουν δοχεῖα ἐκεῖ καί μόνο νά ρίχνουμε ἄχρηστα χαρτιά κτλ. καί πουθενά ἄλλοῦ.
 - Στίς ἐξορμήσεις, γιά τήν καθαριότητα τῶν δρόμων τοῦ χωριοῦ ἢ ἄλλων δημόσιων χώρων, ὡς μαθητές πρέπει νά πρωτοστατοῦμε.
 - Ποτέ νά μήν παίζουμε μέ εὐφλεκτες ὕλες (οἰνόπνευμα, βενζίνη, σπίρτα, κτλ.), γιατί ὑπάρχει κίνδυνος πυρκαγιᾶς.
 - Νά μάθουμε νά χρησιμοποιοῦμε τοὺς πυροσβεστήρες, πού συνήθως τοποθετοῦνται στά σπίτια κτλ., καί νά ἔχουμε πρόχειρους τοὺς ἀριθμοὺς τηλεφώνων τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας κι ἄλλων ὑπηρεσιῶν ἄμεσης ἀνάγκης.
 - Ἄν ἀντιληφτοῦμε πυρκαγιὰ σέ δάσος, νά εἰδοποιήσουμε τὸ δασαρχεῖο ἢ τήν ἀστυνομία χωρὶς καθυστέρηση.
 - Στὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος περιλαμβάνονται καί τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, γιὰ αὐτὰ ἀποτελοῦν πολύτιμη κληρονομιά μας.

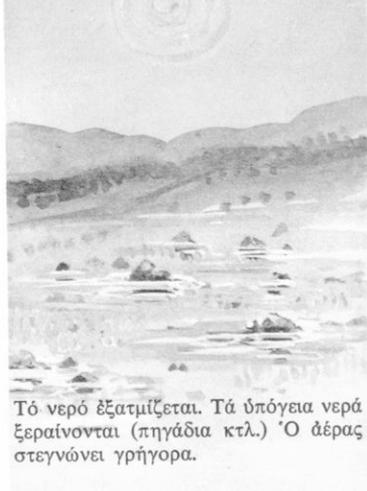
ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ Η ΒΡΟΧΗ

Βροχή

Οι σταγόνες χτυπούν τό γυμνό εδαφος. Τό χώμα γίνεται σκόνη και παρασύρεται από τό νερό. Έτσι τό εδαφος διαβρώνεται και καταστρέφεται.

Ήλιος

Τό νερό εξατμίζεται. Τά υπόγεια νερά ξεραίνονται (πηγάδια κτλ.) Ό άέρας στεγνώνει γρήγορα.

Βροχή

Τά φύλλα κρατούν ένα μέρος νερού. Τό υπόλοιπο περνά ανάμεσά τους και πέφτει στό εδαφος χωρίς νά τό καταστρέφει. Ό σκιά και ή χλόη αποταμιεύουν τό νερό.

Ήλιος

Τό νερό ανεβαίνει από τίς ρίζες τών δέντρων. Από εκεί σκορπίζεται στήν άτμόσφαιρα. Ό σκιά εμποδίζει τό στέγνωμα του εδάφους.

ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Τό δάσος, πού λαχτάριζες
ᾧσπου νά τό περάσεις,
τόρα νά τό ξεχάσεις,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

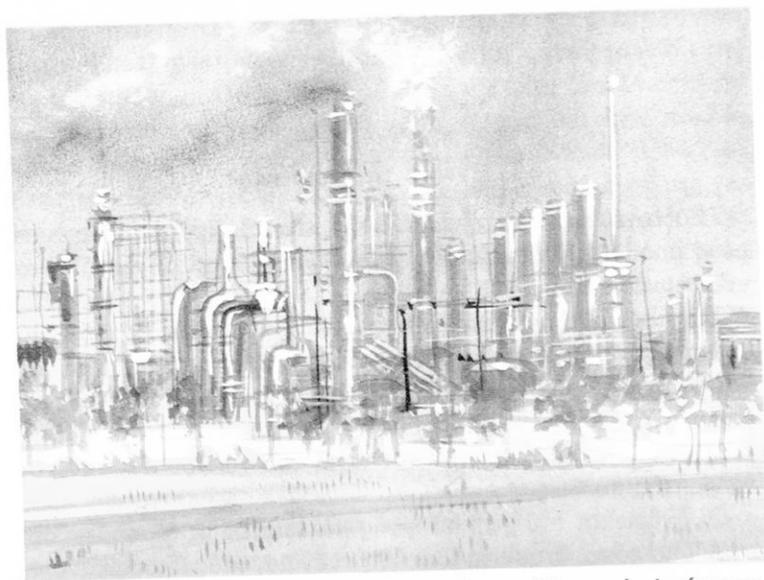
Μιάν αὐγινή τό κούρσεψαν
ἀνίδρωτοι λατόμοι,
κι ἐκεῖ εἶναι τόρα δρόμοι,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Τό σιγαλό τραγούδισμα
πού σ' ἔσερνε, διαβάτη,
σέ μαγικό παλάτι,
δίχως ἐλπίδα αὐγῆς,

τό πήρανε, γιά κοιτάξε,
στερνήν ἀνατριχίλα,
τά πεθαμένα φύλλα,
πού ἀπόμειναν στή γῆς.

Γενῆκαν νεκροκρέβατα
τ' ἄγρια του δέντρα τόρα,
καί θά τά βρεῖς στή χώρα,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Μιλτιάδης Μαλακάσης

Τά καυσαέρια μολύνουν τήν ατμόσφαιρα

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Από ποιές ενέργειες του ανθρώπου καταστρέφεται τό φυσικό περιβάλλον;
2. Ποιές υπηρεσίες προσφέρουν τά δάση στόν άνθρωπο;
3. Τί ζημιές προκαλοῦνται από τή ρύπανση τῶν θαλασσῶν;
4. Πῶς μπορεί τό σχολεῖο μας νά βοηθήσει στήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος;

ΕΡΓΑΣΙΑ

Γράψτε μιά έκθεση μέ θέμα: «Ἡ κατάρα τοῦ δάσους πού κάηκε».

Ε. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. Έννοια της κοινωνίας

Η οικόγενεια, όπως είναι γνωστό, είναι η μικρότερη οργανωμένη ομάδα ανθρώπων, που ζουν ενωμένοι και συνεργάζονται για την κοινή ευτυχία.

Μεγαλύτερες μετά την οικόγενεια οργανωμένες ομάδες ανθρώπων, που ζουν ενωμένοι και συνεργάζονται, είδαμε πώς είναι η κοινότητα του χωριού και ο δήμος της πόλεως. Κάθε μία από τις ομάδες αυτές μπορούμε να πούμε πώς αποτελεί και μία κοινωνία. Έτσι έχουμε την κοινωνία του χωριού και την κοινωνία της πόλεως.

Οι άνθρωποι του χωριού ή της πόλεως, όπως ξέρουμε, ζουν στον ίδιο τόπο, έχουν τα ίδια ήθη κι έθιμα, τους ίδιους κανόνες ζωής, τον ίδιο πολιτισμό κτλ. και συνεργάζονται για το κοινό καλό. Και είναι φυσικό πώς όσο πιο καλά είναι οργανωμένοι τόσο πιο ευτυχισμένη είναι η κοινωνία τους.

Οι μικρές κοινωνίες των χωριών και των πόλεων της χώρας μας, όλες μαζί αποτελούν την κοινωνία του λαού της Ελλάδας, την *έλληνική κοινωνία*. Τό ίδιο φυσικά ισχύει και για τις άλλες χώρες του κόσμου. Τό σύνολο των μόνιμων κατοίκων κάθε μιάς χώρας αποτελεί την κοινωνία τους. Έτσι μπορούμε να πούμε πώς: κοινωνία είναι τό σύνολο των ανθρώπων που ζουν στον ίδιο τόπο, έχουν τους ίδιους κανόνες που ρυθμίζουν τη ζωή τους, τις ίδιες επιδιώξεις, τον ίδιο πολιτισμό, τά ίδια ήθη κι έθιμα και συνεργάζονται για τό κοινό καλό.

2. Η ελληνική κοινωνία

Οί Έλληνες που έχουν την ίδια καταγωγή, που μιλούν την ίδια γλώσσα, που έχουν την ίδια θρησκεία, την ίδια ιστορία, τους ίδιους πόθους κτλ. και συνεργάζονται για την ανάπτυξη

Η οργάνωση
της κοινωνίας
του χωριού
και της
πόλης

καί τήν πρόοδο τῆς χώρας τους, ἀποτελοῦν τήν ἑλληνική κοινω-
νωσία. Ἡ ἑλληνική κοινωσία σέ δ,τι ἀφορᾷ τήν ὀργάνωσή της
γιά τήν πρόοδο, τόν πολιτισμό, τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐπιστημῶν
καί τήν κοινωνική ὀργάνωση εἶναι φυσικό νά ἔχει πολλές
ὁμοιότητες μέ τίς κοινωνίες ἄλλων χωρῶν. Ὅμως, πέρα ἀπό
αὐτές τίς ὁμοιότητες ἡ ἑλληνική κοινωσία ἔχει τά δικά της χα-
ρακτηριστικά γνωρίσματα. Οἱ Ἕλληνες διατηροῦν τίς δικές
τους παραδόσεις, τά δικά τους ἦθη κι ἔθιμα καί τίς δικές τους
κοινωνικές καί θρησκευτικές ἐκδηλώσεις. Ἔχουν ἀκόμα τή δι-
κή τους οἰκογένεια, τά δικά τους ἰδανικά κτλ. ἀλλά καί τά δικά
τους ἑλαττώματα.

*Χαρακτηριστικά
τῆς ἑλληνικῆς
κοινωνίας*

3. Ἡ κοινωνική συμπεριφορά

Σέ προηγούμενα κεφάλαια μιλήσαμε γιά τή συμπεριφορά
τῶν μελῶν μέσα στήν οἰκογένεια, στό σχολεῖο καί στήν κοινό-
τητα. Καί ἡ διαπίστωση πού κάναμε ἦταν πῶς οἱ κοινωνικές
ἀρετές τῆς ἀγάπης, τῆς συνεργασίας, τῆς ἀλληλοβοήθειας καί
τῆς ὑπακοῆς εἶναι αὐτές πού συμβάλλουν θετικά στήν ἀρμονι-
κή συμβίωση καί στήν εὐημερία τῆς κοινότητας κτλ. Καί, ἀφοῦ
ἡ οἰκογένεια, τό σχολεῖο καί ἡ κοινότητα εἶναι μικρές κοινω-
νίες, οἱ ἴδιες ἀρετές εἶναι ἀπαραίτητες γιά τήν προκοπή τῆς εὐ-
ρύτερης κοινωνίας μας, τῆς ἑλληνικῆς. Ὡστόσο, ἀνάμεσα στίς
κοινωνικές ἀρετές θά ξεχωρίσουμε δύο, πού κατά τή γνώμη μας
ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία γιά τήν πρόοδο τῆς κοινωνίας, χωρίς
φυσικά αὐτό νά σημαίνει πῶς μειώνεται ἡ ἀξία τῶν ἄλλων. Κι
αὐτές εἶναι ἡ ὑπακοή στούς νόμους καί ἡ ἀξιοπρέπεια τῶν πολι-
τῶν.

*Οἱ κοινωνικές
ἀρετές*

Ἡ ὑπακοή στούς νόμους, στή δημοκρατική μας κοινωσία,
δέν εἶναι μόνο καθῆκον ἀλλά καί συμφέρον τοῦ πολίτη. Αὐτό
μποροῦμε νά τό καταλάβουμε καλύτερα ἄν σκεφτοῦμε πῶς,
χάρη σ' αὐτήν τήν ὑπακοή, καθένας ἀπολαμβάνει στήν κοινω-
σία πού ζεῖ πολυάριθμες ὑπηρεσίες. Ἄν π.χ. οἱ πολίτες δέν πλή-
ρωναν φόρους, οἱ ὑπάλληλοι πῶς θά ζοῦσαν; Τά κοινωφελή
ἔργα πῶς θά γινόνταν; Χωρίς ὑπακοή στούς νόμους θά εἶχαμε
αἰσθημα ἀσφαλείας;

*Ἡ ὑπακοή
στούς νόμους*

Σέ δ,τι ἀφορᾷ τήν ἀξιοπρέπεια πρέπει νά ποῦμε πῶς αὐτή δέν ἐπιβάλλεται ἀπό τό γραπτό νόμο ἀλλά ἀπό τόν ἠθικό.

Ἐξιοπρεπής ἄνθρωπος σέβεται τήν προσωπικότητά του καί τήν προσωπικότητα τῶν ἄλλων. Ὁ ἀξιοπρεπής, δέν εἶναι ποτέ δουλοπρεπής ἀλλά περήφανος στήν ψυχή. Στή συμπεριφορά του εἶναι εἰλικρινής καί λατρεῦει τήν ἀλήθεια. Ποτέ δέν προσβάλλει τά δικαιώματα τῶν ἄλλων, ἀλλά οὔτε καί δίνει τό δικαίωμα νά προσβάλλουν οἱ ἄλλοι τά δικά του.

Ἡ ἑλληνική κοινωνία ἀπό τά ἀρχαῖα χρόνια εἶχε ἀναπτύξει ἀξιόλογο πολιτισμό, γιατί τά μέλη της (οἱ Ἕλληνες) σέβονταν τούς νόμους καί λάτρευαν τίς κοινωνικές ἀρετές. Ἀπό ἓνα λόγο τοῦ Περικλῆ, τόν «Ἐπιτάφιο», ἀντιγράφουμε παρακάτω ἓνα μικρό ἀπόσπασμα, πού φανερώνει τήν πίστη τῶν Ἀθηναίων στό δημοκρατικό τους πολίτευμα.

«...Τό πολίτευμά μας (λέγει ὁ Περικλῆς) εἶναι δημοκρατία μέ ἰσότητα γιά ὅλους. Καθένας ἀνεξάρτητα ἀπό καταγωγή μπορεῖ νά σταδιοδρομήσει, ἂν ἔχει τά κατάλληλα φυσικά καί ἠθικά χαρίσματα. Συναναστρεφόμεστε χωρίς καχυποψία ὁ ἓνας τόν ἄλλο καί σεβόμεστε τούς νόμους, καί μάλιστα τούς ἀγραφους ἠθικούς νόμους. Ἡ πόλη μας εἶναι γιά ὅλους ἀνοικτή. Εἴμαστε ἄνθρωποι φιλόκαλοι μέ ἀπλότητα καί ἀγαποῦμε τά γράμματα, χωρίς νά παρμελοῦμε τήν ἀνδρεία μας. Φροντίζουμε ὅλοι καί γιά τά πολιτικά μας πράγματα καί γιά τίς πολιτικές μας ὑποθέσεις. Ἡ τόλμη μας εἶναι πάντοτε ἀποτέλεσμα σκέψεως. Ἀποκτοῦμε φίλους ὄχι μέ τό νά μᾶς εὐεργετοῦν, ἀλλά μέ τό νά εὐεργετοῦμε ἐμεῖς τούς ἄλλους. Μέ λίγα λόγια ἡ πόλη μας εἶναι τό σχολεῖο ὄλης τῆς Ἑλλάδας...»

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

- Οί άνθρωποι ὀργάνωσαν τήν κοινωνία καί σχημάτισαν τά κράτη γιά νά ζοῦν καλύτερα καί δικαιοτέρα.
- Ἡ ὑποταγή ἑνός ἐλεύθερου λαοῦ στούς νόμους καί στίς ἐξουσίες τοῦ κράτους, ὅταν τό κράτος εἶναι ὀργανωμένο δημοκρατικά, δέ σημαίνει ὅτι ὁ λαός ὑποδουλώνεται. Ἀντίθετα ὁ πολίτης ὑπακούει στόν ἴδιο τόν ἑαυτό του.
- Ὁ νόμος καί ὅταν ἀκόμα φαίνεται ὅτι ἀδικεῖ ἕναν πολίτη, εἶναι ἐντούτοις νόμος καί ὅλοι πρέπει νά ὑποτάσσονται σ' αὐτόν.
- Ἡ ὑπακοή στούς νόμους δέν ἀφαιρεῖ τό δικαίωμα τοῦ πολίτη νά προσφεύγει στά δικαστήρια ἢ στά διοικητικά ὀργανα ζητώντας τό δίκιο του.
- Ὁ ἄνθρωπος ἐξῆ ἀπό τήν κοινωνία εἶναι ἀδύνατο νά ἐξυψώσει τόν ἑαυτό του, γιάτί ἄγώνας δέν ὑπάρχει ἐξῆ ἀπό αὐτή. Οἱ σχέσεις του μέ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τοῦ δίνουν τήν εὐκαιρία ν' ἀναπτύξει τό πνεῦμα καί τίς ἱκανότητές του.
- Μέσα στήν κοινωνία ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νά κερδίσει τήν ἐκτίμηση καί τό σεβασμό τῶν ἄλλων, νά δημιουργήσει φίλους καί νά μοιραστεῖ μαζί τους τίς χαρές καί τίς λύπες του.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιά σημασία ἔχει ἡ ὑπακοή στούς νόμους;
2. Ποιά εἶναι τά γνωρίσματα τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας;
3. Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά δημιουργήσει ἐξῆ ἀπό τήν κοινωνία;
4. Πῶς συμπεριφέρεται ὁ ἀξιοπρεπής ἄνθρωπος;

ΕΡΓΑΣΙΑ

Σημειῶστε τοὺς λόγους πού ὀδήγησαν τόν ἄνθρωπο γιά τή δημιουργία κοινωνιῶν.

Σύγχρονα μέσα επικοινωνίας

4. Τά μέσα επικοινωνίας

Στήν εποχή μας έχουμε πλούσια και σύγχρονα μέσα, με τα οποία ερχόμαστε σε επικοινωνία μ' όλο τον κόσμο και μορφώνουμε γνώμη για οποιοδήποτε θέμα. Τά μέσα αυτά, που ενημερώνουν τις μεγάλες μάζες των ανθρώπων (μέσα μαζικής ενημέρωσης), όπως είναι γνωστό, είναι ο τύπος (βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά), τό ραδιόφωνο, ή τηλεόραση, τό θέατρο και ό κινηματογράφος.

Μικροί και μεγάλοι από τά μέσα αυτά δεχόμαστε καθημερινά μεγάλη επίδραση (καλή ή κακή), γιατί τά έχουμε στά σπίτια μας και τά χρησιμοποιούμε κάθε στιγμή. Από τά καλά βιβλία γνωρίζουμε τον κόσμο, ψυχαγωγούμαστε, μορφωνόμαστε, καλλιεργούμε τή σκέψη μας και βρίσκουμε τή σωστή απάντηση σε πολλές άπορίες μας. Αντίθετα από τά βιβλία, που δίνουν ψεύτικη εικόνα τής ζωής ή έχουν σκηνές βίας, μίσους, έκδικήσεως,

*Τά μέσα
μαζικής
ένημερώσεως*

Τά βιβλία

άπατης, άγριότητας κτλ. σχηματίζουμε λαθεμένη αντίληψη για τον τρόπο τής ζωής μας και οδηγούμαστε στο κακό. Έξάλλου από τις έφημερίδες διαβάζουμε ειδήσεις, πληροφορίες, σχόλια, διαφημίσεις, μηνύματα κτλ. κι αν δέν είμαστε σε θέση νά έχουμε δική μας σταθερή γνώμη μās έπηρεάζουν εύκολα.

Μεγαλύτερη επίδραση έχουν σε όλους μας τά σύγχρονα μέσα ένημερώσεως, τό ραδιόφωνο και ή τηλεόραση. Τά ήλεκτρονικά αυτά «μαγικά κουτιά» μέρα και νύχτα μεταδίνουν ειδήσεις, όμιλίες, μουσική, τραγούδια, θέατρο, έργα κινηματογραφικά, διάφορα μαθήματα κτλ. αλλά και άφθονη πολιτική και κομματική προπαγάνδα. Ίδιαίτερα ή τηλεόραση, πού έκτός από τον ήχο μεταδίνει και εικόνα, άσπρόμαυρη άκόμα και έγχρωμη, μās κρατάει καθηλωμένους πολλές ώρες μπροστά στο δέκτη. Κι αν φυσικά είμαστε σε θέση νά επιλέξουμε τά καλά προγράμματα έχουμε μεγάλη ώφέλεια, αν όμως όχι χάνουμε τίς ώρες μας άδικα και αντί νά έχουμε ώφέλεια έχουμε ζημιά.

Άνάλογη επίδραση έχουν στον άνθρωπο τό θέατρο και ό κινηματογράφος. Μέ τό θέατρο ό θεατής έχει άμεση έπαφή μέ τον ήθοποιό. Γι' αυτό, αν τό έργο είναι καλό, οί ήθοποιοί έχουν τή δυνατότητα νά ψυχαγωγήσουν και νά μορφώσουν τό θεατή, αντίθετα ή προσφορά τους είναι άρνητική, αν τό έργο δέν είναι καλό.

Σπουδαία σημασία και πολύ ενδιαφέρον για τά παιδιά έχει τό παιδικό θέατρο. Τά έργα του παιδικού θεάτρου είναι συνήθως παρμένα από τήν παιδική ζωή. Κι άνάλογα μέ τό σκοπό, στον όποιο άποβλέπει ό συγγραφέας, ψυχαγωγούν, συγκινούν και μορφώνουν. Στο παιδικό θέατρο παίζουν επαγγελματίες ήθοποιοί αλλά και έρασιτέχνες, μαθητές, φοιτητές κτλ. Στίς σχολικές γιορτές οί μαθητές εύχαριστιούνται άφάνταστα, όταν λαβαίνουν μέρος σε θεατρικές παραστάσεις. Πολλές φορές μάλιστα οί ίδιοι γράφουν μέ συνεργασία και τά θεατρικά έργα.

Τό θέατρο συμπληρώθηκε ή άπλώθηκε μέ τον κινηματογράφο. Ό κινηματογράφος, πού προηγήθηκε από τήν τηλεόραση, έχει πάρα πολλές δυνατότητες και μπορεί νά παρουσιάσει έργα μεγάλης άξίας. Δυστυχώς σε πάρα πολλά κινηματογραφικά έργα προβάλλονται σκηνές βίας, έγκλήματα κτλ. πού

*Τό ραδιόφωνο
και ή
τηλεόραση*

Τό θέατρο

*Ό
κινηματογράφος*

προκαλοῦν φρίκη ὄχι μόνο στά παιδιά ἀλλά καί στούς μεγάλους.

Ἐπίσης ἀναφέραμε παραπάνω βγαίνει τό συμπέρασμα ὅτι ἡ δύναμη τῶν μέσων ἐπικοινωνίας στή διαμόρφωση γνώμης γιά ὁποιοδήποτε θέμα καί στήν κοινωνική συμπεριφορά τῶν ἀνθρώπων εἶναι τεράστια.

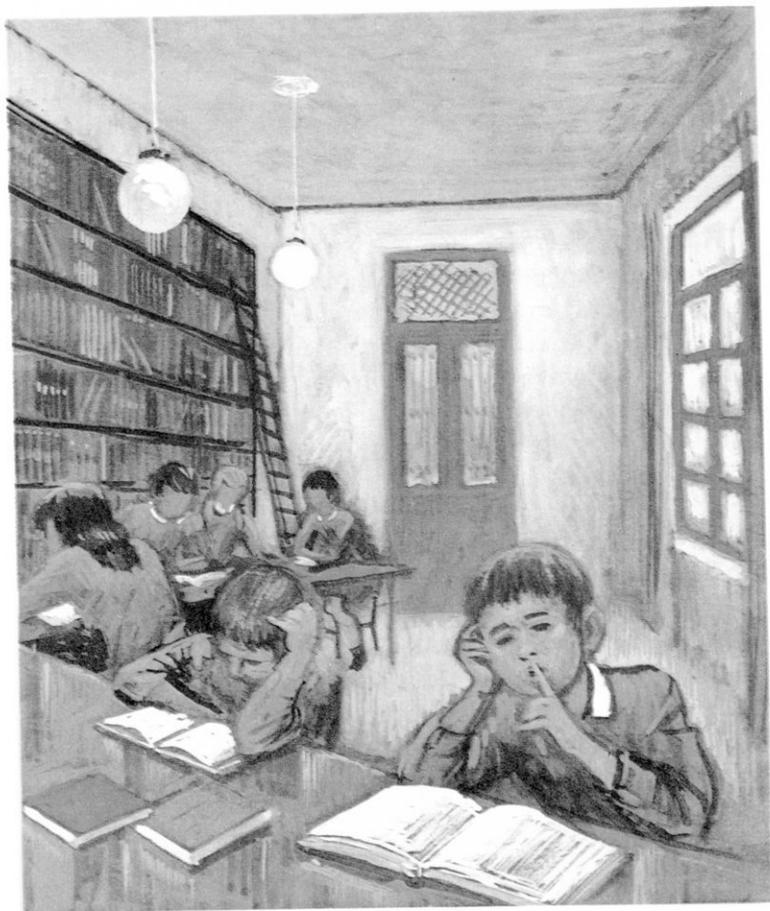
6. Ἡ κοινή γνώμη

Καθένας μας γιά τά διάφορα ζητήματα, πού ἐνδιαφέρουν τούς πολλούς (πράγματα, γεγονότα ἢ πρόσωπα), ἔχει τή δική του γνώμη. Ὅμως, γιά τά ἴδια πράγματα, γνώμη ἔχουν καί οἱ ἄλλοι. Κι ἂν γιά κάτι συμφωνοῦν πολλοί, ἡ γνώμη αὐτή τῶν πολλῶν λέγεται *κοινή γνώμη*. Ἡ κοινή γνώμη παίζει σπουδαῖο ρόλο στή διαμόρφωση κοινῶν πραγμάτων καί στή συμπεριφορά μας. Πολλές φορές προκειμένου νά κάμουμε κάτι, πού θά ἔχει ἀντίκτυπο στήν κοινωνία πού ζοῦμε, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά ὑπολογίσουμε «τί θά πεῖ ὁ κόσμος» γι' αὐτό πού θά κάμουμε. Γιατί ἂν αὐτό ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ ὅσα πιστεύει ὁ πῶς κόσμος, δηλαδή μέ τήν κοινή γνώμη, τότε ἐναντίον μας θά ἀκουστοῦν φωνές διαμαρτυρίας καί κατακρίσεις. Μερικές φορές ὅμως ἡ κοινή γνώμη δέν εἶναι σωστή. Τό πλῆθος συχνά ἐπηρεάζεται ἀπό τό πομπῶδες, τό ἐντυπωσιακό, τό συναισθηματικό καί μορφώνει γνώμη χωρίς νά σκεφεῖ ψύχραιμα. Γι' αὐτό, τά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως παίζουν σπουδαῖο ρόλο στή διαμόρφωση κοινῆς γνώμης. Καί, ὅταν φυσικά λένε τήν ἀλήθεια, βοηθοῦν στή μόρφωση τοῦ λαοῦ μας, ἂν ὅμως ὄχι, προσφέρουν ἀρνητική ὑπηρεσία.

*Ὁ ρόλος
τῆς κοινῆς
γνώμης*

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ἀπό τά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως ποιό σοῦ ἀρέσει περισσότερο καί γιατί;
2. Λέμε πῶς τά καλά βιβλία εἶναι οἱ καλύτεροί μας φίλοι. Μπορεῖς νά τό δικαιολογήσεις;

Στή βιβλιοθήκη

3. Γιατί τὰ μέσα μαζικής ενημερώσεως επηρεάζουν ευκολότερα πολύ κόσμο;
4. Στό ζήτημα: «Ποιός φταίει γιὰ τὴν καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος», μπορεῖς νὰ φανταστεῖς ποιά εἶναι ἡ κοινὴ γνώμη;

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ἐκτός ἀπὸ τὰ σχολικὰ βιβλία κάμε ἓναν κατάλογο βιβλίων πού διάβασες καί σοῦ ἄρεσαν ἢ πού ἤθελες νὰ διαβάσεις.

ΣΤ'. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ

1. Τό κυκλοφοριακό πρόβλημα

Πρίν λίγες δεκαετίες τά αυτοκίνητα καί τά άλλα τροχοφόρα, πού κυκλοφοροῦσαν στους δρόμους, ἦταν τόσο λίγα πού δέ δημιουργοῦσαν σχεδόν κανένα πρόβλημα κυκλοφορίας. Σήμερα όμως ἡ καταπληκτική αὔξηση τῶν τροχοφόρων, καί ιδιαίτερα τῶν αυτοκινήτων, δημιούργησε μιὰ κατάσταση ἀνυπόφορη γιά πολλούς λόγους, οἱ κυριότεροι τῶν ὁποίων εἶναι:

α) στίς πόλεις τά τροχοφόρα δυσκολεύουν ἀφάνταστα τήν κυκλοφορία τῶν πεζῶν.

β) μέ τά καυσαέρια πού βγάζουν δηλητηριάζουν τήν ἀτμόσφαιρα, πράγμα πού εἶναι ἐπικίνδυνο γιά τήν υγεία μας.

γ) δημιουργοῦν θορύβους πολύ ἐνοχλητικούς, πού κάνουν τή ζωή μας μαρτυρική.

δ) προκαλοῦν τόσα πολλά δυστυχήματα, πού ἀναρωτιέται καθένας ἂν αὐτά εἶναι μέσα ἐξυπηρετικά ἢ μέσα καταστροφικά.

Στή χώρα μας, κάθε χρόνο, πολλές ἑκατοντάδες ἄτομα χάνουν τή ζωή τους καί χιλιάδες ἄλλα τραυματίζονται. Ἡ κατάσταση αὐτή ἔχει γίνει ἀφόρητη κι ἐπικίνδυνη ιδιαίτερα μέσα στίς πόλεις.

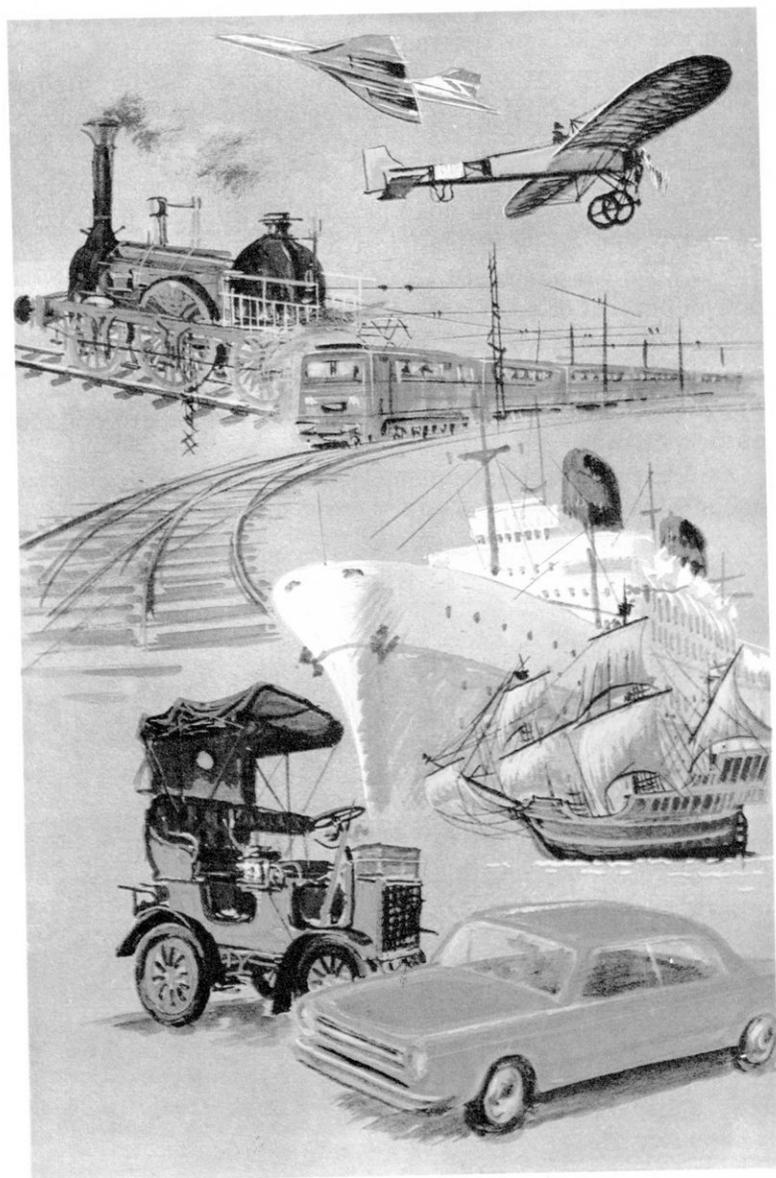
Τό κράτος γιά νά περιορίσει τόν ἀριθμό τῶν τροχαίων ἀτυχημάτων καί γιά νά διευκολύνει τήν κυκλοφορία πεζῶν καί ὀχημάτων ἔθεσε σέ ἐφαρμογή μιὰ σειρά μέτρων. Τέτοια, σέ γενικές γραμμές εἶναι:

1. Διάθεσε καί διαθέτει συνεχῶς μεγάλα χρηματικά ποσά γιά τήν ἐπέκταση, διαπλάτυνση καί ἐπισκευή τοῦ ὀδικοῦ δικτύου τῆς χώρας μας.

2. Μέ εἰδικό νόμο ἔθεσε σέ ἐφαρμογή (ἀπό 18-12-1977) τό νέο Κώδικα Ὁδικῆς Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.), πού ρυθμίζει τήν κίνηση τῶν τροχοφόρων.

Τά
τροχοφόρα
δυσκολεύουν
τή
ζωή
μας

Μέτρα
τοῦ
κράτους

Ἡ εξέλιξη τῶν μέσων συγκοινωνίας

3. Ἀνάθεσε σέ εἰδική ὑπηρεσία, πού λέγεται Τροχαία, τή μελέτη καί τόν ἔλεγχο τῆς τροχαίας κίνησης.

4. Τοποθέτησε σ' ὄλους τούς δρόμους πινακίδες μέ διάφορα σήματα καί στίς ἐπικίνδυνες διασταυρώσεις φωτεινούς σηματοδότες κτλ.

Μᾶς
λείπει
ἢ
κυκλοφοριακή
ἀγωγή

Παρ' ὅλα αὐτά τά μέτρα τό ποσοστό τῶν τροχαίων ἀτυχημάτων στή χώρα μας εἶναι πολύ μεγάλο. Κι αὐτό ὄχι μόνο γιατί τά τροχοφόρα ἔχουν πλημμυρίσει τούς δρόμους κτλ. ἀλλά καί γιά τό λόγο ὅτι μᾶς λείπει «ἡ κυκλοφοριακή ἀγωγή». Τόσο οἱ ὁδηγοί ὅσο καί οἱ πεζοί εἴτε ἀπό ἄγνοια εἴτε ἀπό ἀδιαφορία δέν ἐφαρμόζουν τούς κανόνες κυκλοφορίας. Καθημερινά ἀπό τό ραδιόφωνο καί τήν τηλεόραση, ἀλλά καί μέ διάφορα ἔντυπα, ἡ Τροχαία φροντίζει γιά τήν ἐνημέρωση ὄλων πάνω στό σοβαρό αὐτό πρόβλημα.

Σέ ὅ,τι ἐνδιαφέρει τούς μαθητές τό θέμα αὐτό, θά τό ἐξετάσουμε εὐρύτερα παρακάτω.

Σταυροδρόμι στήν πόλη

2. Ο μαθητής πεζός στο δρόμο

Στους δρόμους, που κυκλοφορούν όχηματα, ή κίνηση των πεζών είναι όχι μόνο δύσκολη αλλά και επικίνδυνη. Ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις που τα όχηματα είναι πολλά, οι πεζοί, κι ανάμεσά τους μαθητές, πέφτουν συχνά θύματα των τροχών. Τίς περισσότερες φορές τα άτυχήματα που γίνονται οφείλονται στην άγνοια των κανόνων κυκλοφορίας και σε άπροσεξία ή βιασύνη των πεζών. Για την κυκλοφορία των πεζών στους δρόμους σημειώνουμε παρακάτω μερικές οδηγίες, που οι μαθητές πρέπει να τις προσέξουν ιδιαίτερα.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΕΖΩΝ

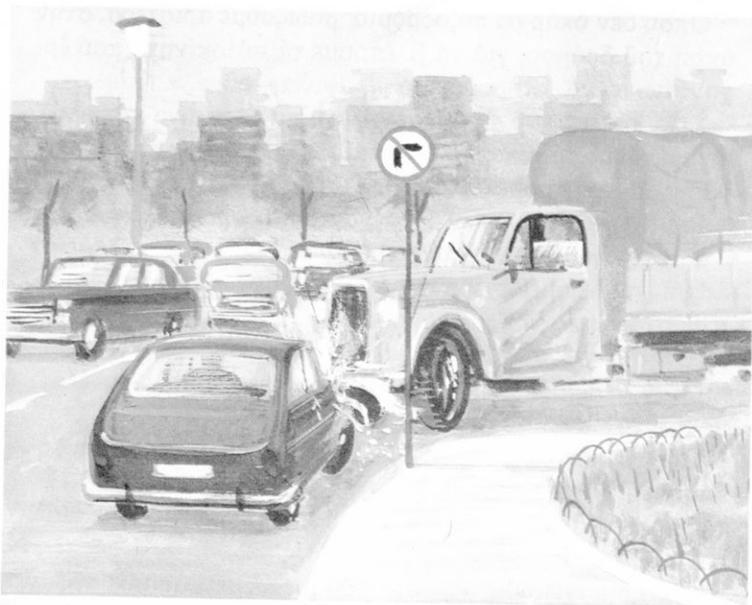
- Στους δρόμους που υπάρχουν πεζοδρόμια και μās έξυπνηρετούν, βαδίζουμε πάνω σ' αυτά, και κατά προτίμηση δεξιά.
- Όπου δέν υπάρχει πεζοδρόμιο βαδίζουμε αριστερά, στην άκρη του δρόμου, για να βλέπουμε τα αυτοκίνητα που έρχονται και να μπορούμε να προφυλαχτούμε.
- Στις πόλεις που υπάρχουν φανάρια (πράσινα-κόκκινα), περιμένουμε τό πράσινο φως και περνούμε από τή διάβαση γρήγορα και προσεκτικά.
- Για να περάσουμε στό άπέναντι πεζοδρόμιο, όπου δέν υπάρχουν φανάρια, κοιτάζουμε πρώτα αριστερά και έπειτα δεξιά, για να βεβαιωθούμε αν ο δρόμος είναι ελεύθερος. Και τότε περνούμε γρήγορα και προσεκτικά, διασχίζοντας τό δρόμο κάθετα.
- Όταν βγαίνουμε από τήν αϋλόπορτα του σχολείου ελέγχουμε τήν κυκλοφορία και ύστερα περνούμε.
- Ποτέ δέ σταματούμε στή μέση του δρόμου, για να συζητήσουμε ή να παίξουμε.
- Όπου υπάρχουν υπόγειες διαβάσεις τίς προτιμούμε γιατί είναι ασφαλείς.
- Όταν διασχίζουμε φαρδείς δρόμους μέ μεγάλη κίνηση, αν υπάρχουν καταφύγια πεζών (νησίδες), τά χρησιμοποιούμε.

3. Ο μαθητής ως ποδηλάτης

Τό ποδήλατο είναι όχι μόνο ένα χρησιμότερο και ανέξοδο μέσο κυκλοφορίας αλλά και θαυμάσιο μέσο ψυχαγωγίας και άσκησης του σώματός μας. Όλα τα παιδιά αγαπούν πολύ τό ποδήλατο κι αισθάνονται μεγάλη εύχαριστηση νά κυκλοφορούν μέ αυτό. Όστόσο ή κυκλοφορία μέ τό ποδήλατο έχει πολλούς κινδύνους αν ό ποδηλάτης είναι άδέξιος ή άπρόσεκτος. Πολλά άτυχήματα, πού συμβαίνουν κυρίως σέ παιδιά, όφείλονται σέ άγνοια τών κανόνων κυκλοφορίας και σέ άπροσεξία. Όλα τά παιδιά, και ιδιαίτερα οί μαθητές του δημοτικού, πού κυκλοφορούν μέ ποδήλατο, πρέπει νά έχουν ύπόψη τους τούς παρακάτω κανόνες:

ΚΑΝΟΝΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΠΟΔΗΛΑΤΩΝ

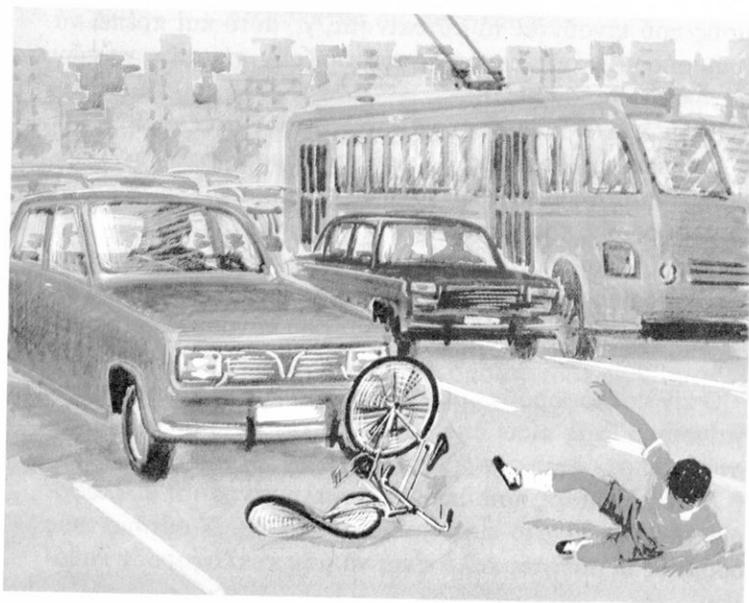
- Οί ποδηλάτες κυκλοφορούν συνήθως στους ίδιους δρό-

Ένα αυτοκινητιστικό άτύχημα

μους που κινούνται τά αυτοκίνητα, γι' αυτό και πρέπει να υπακούουν στους κανόνες, που όρίζουν την κίνηση των αυτοκινήτων.

- Βασικός κανόνας είναι να κυκλοφορούν δεξιά.
- Σέ μερικούς δρόμους ή λωρίδες δρόμων, που κυκλοφορούν τά αυτοκίνητα μέ μεγάλη ταχύτητα, απαγορεύεται να κυκλοφορούν ποδήλατα.
- Ό καλός ποδηλάτης πρέπει να ξέρει καλά τούς κανόνες κυκλοφορίας των αυτοκινήτων, τά «σήματα» τής τροχαίας που είναι στους δρόμους, και αυτά που κάνουν οί τροχονόμοι.
- Όταν κυκλοφορούν μαζί πολλοί ποδηλάτες πρέπει να πηγαίνουν ό ένας πίσω από τόν άλλο και ποτέ ό ένας δίπλα στόν άλλο.
- Στους δρόμους που υπάρχει μεγάλη κίνηση ή κυκλοφορία μέ τό ποδήλατο είναι πολύ επικίνδυνη. Σ' αυτούς τούς δρόμους οί μαθητές καλό είναι να μήν κυκλοφορούν καθόλου.
- Απαγορεύεται αυστηρά να πιανόμαστε πίσω από αυτοκίνητα και να μάς σύρουν μέ τό ποδήλατο. Μέ τό πρώτο σταμάτημα του αυτοκινήτου θά χτυπήσουμε πάνω του μέ δύναμη μέ κίνδυνο να σκοτωθούμε.
- Ποτέ δέν πρέπει να ανεβαίνουμε δύο μαζί σέ ποδήλατο.
- Ποτέ δέν πρέπει να περνοῦμε μέ τό ποδήλατο ανάμεσα σέ αυτοκίνητα, που έχουν σταματήσει προσωρινά στά κόκκινα φανάρια.
- Αν κυκλοφοροῦμε νύχτα πρέπει δπωσδήποτε να έχουμε φῶτα.
- Ποτέ δέν πρέπει ν' αφήνουμε τό τιμόνι ή να κάνουμε άλλες ακροβασίες μέ τό ποδήλατο στους δρόμους.
- Προτού να κινήσουμε τό ποδήλατο πρέπει να τό ἐλέγξουμε αν είναι σέ καλή κατάσταση (φρένα, λάστιχα, φῶτα κτλ.).

Ένα ατύχημα με ποδήλατο

4. Ο μαθητής ως επιβάτης οχημάτων

Στήν εποχή μας μικροί και μεγάλοι ταξιδεύουμε συχνά μέσα στα μέσα συγκοινωνίας. Για τις μικρές αποστάσεις μέσα στις πόλεις χρησιμοποιούμε τα αστικά λεωφορεία, τα τρόλεϋ, τα ταξί, τον ηλεκτρικό σιδηρόδρομο (στην Αθήνα) και τα Ι.Χ. αυτοκίνητα. Για μεγαλύτερες αποστάσεις χρησιμοποιούμε τα υπεραστικά λεωφορεία, τα τρένα, τα πλοία και τα αεροπλάνα. Οι επιβάτες, που ταξιδεύουν μέσα στα παραπάνω μέσα, και ιδιαίτερα οι μαθητές, πρέπει να έχουν υπόψη τους τα παρακάτω:

- Στις άφετηριές των γραμμών (δηλαδή από εκεί που ξεκινούν τα λεωφορεία κτλ.) ή στις στάσεις, όταν είναι πολλοί επιβάτες, σχηματίζουν ουρά κι όταν έρχεται το λεωφορείο καθένας μπαίνει σ' αυτό με τη σειρά του από την είσοδο χωρίς να βιάζεται ή να σπρώχνει.

- Στά αστικά δχήματα, αν δέν ύπάρχει κενή θέση, στεκόμαστε δρθιοι καί στηριζόμαστε στis χειρολαβές. Άν θέλουμε νά κατεβούμε χτυπούμε τό κουδούνι πρίν από τή στάση μας καί κατεβαίνουμε από τήν έξοδο χωρίς νά βιαζόμαστε, άφοϋ σταματήσει καλά τό δχημα.
- Ποτέ δέ σκύβουμε έξω από τό παράθυρο τοϋ δχήματος καί ουτε βγάζουμε τά χέρια μας έξω άπ' αυτό. Ύπάρχει μεγάλος κίνδυνος.
- Ποτέ δέν πετάμε από τά παράθυρα τοϋ δχήματος χαρτιά ή άλλα άντικείμενα.
- Σεβόμαστε τούς συνεπιβάτες μας καί φροντίζουμε νά μήν τούς ένοχλοϋμε μέ κανέναν τρόπο.
- Σέ πρόσωπα πού έχουν ανάγκη νά καθήσουν παραχωρούμε τή δική μας θέση εύγενικά.

5. Ό μαθητής στό χῶρο τοϋ παιγνιδιοϋ

Στίς πόλεις, πού δέν ύπάρχουν παντοϋ κατάλληλοι χῶροι γιά δμαδικά παιγνίδια, πολλά παιδιά, άψηφώντας τούς κινδύνους από τά αυτοκίνητα, παίζουν στους δρόμους συνήθως μέ τή μπάλα. Η κακή δμως αυτή συνήθεια, δπως πολλές φορές έγγραψαν οί έφημερίδες, ήταν αίτία νά γίνον ατυχήματα σοβαρά. Η εκλογή τοϋ κατάλληλου χῶρου, γιά τά παιγνίδια, είναι τό σοβαρότερο θέμα, πού πρέπει νά εξετάζουν δλα τά παιδιά.

Παρακάτω σημειώνουμε μερικές οδηγίες, πού θά βοηθήσουν τά παιδιά νά προφυλαχτοϋν από τά ατυχήματα.

- Όλα τά παιγνίδια στους δρόμους είναι επικίνδυνα. Αυτό δέν πρέπει νά τό ξεχνούμε ποτέ.
- Τά παιγνίδια μέ τή μπάλα ή τό τόπι πρέπει νά παίζονται μακριά από τούς δρόμους καί τ' αυτοκίνητα.
- Πρίν αποφασίσετε νά παίξετε ένα δμαδικό παιγνίδι μέ τούς φίλους ή τούς συμμαθητές σας, πρέπει νά βεβαιωθείτε δτι, στό χῶρο πού θά τό παίξετε δέ διατρέχετε κανέναν κίνδυνο.
- Όπου ύπάρχουν γήπεδα, γυμναστήρια, περιφραγμένες

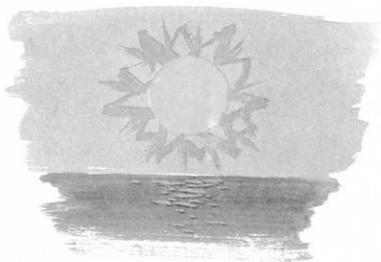
Τά παιχνίδια στο δρόμο είναι επικίνδυνα

αυλές, παιδότοποι και ελεύθεροι χώροι στην εξοχή, εκεί νά παίζετε παιχνίδια με τή μπάλα.

• Αν καμιά φορά ή μπάλα σᾶς ξεφύγει στο δρόμο, μὴν τρέχετε γιὰ νά τήν πιάσετε. Κινδυνεύετε νά πάθετε κακό.

• Ὑπάρχουν πολλά ὁμαδικά παιχνίδια, πού εἶναι πολύ εὐχάριστα καί μπορείτε νά τά παίξετε καί σέ μικρούς χώρους (ὑπόστεγα, ἐξωτερικούς διαδρόμους σπιτιῶν, μικρές αὐλές, ἀκόμα καί σέ δωμάτια). Αὐτά τά παιχνίδια, πού εἶναι ἀκίνδυνα, πρέπει νά τά προτιμᾶτε. Ἄν θέλετε νά μάθετε πολλά ἀπ' αὐτά ρωτήστε τούς φίλους σας, πού εἶναι πρόσκοποι ἢ ζητήστε νά βρεῖτε κατάλληλα βιβλία στή βιβλιοθήκη τοῦ σχολείου σας.

• Ποτέ δέν πρέπει νά παίξετε γύρω ἀπό σταματημένα αὐτοκίνητα, οὔτε νά πειράζετε αὐτά τά αὐτοκίνητα. Μὴν κάθεστε πίσω ἀπό αὐτοκίνητα πού κάνουν «μανούβρα» πρὸς τά πίσω.

Ο ΗΛΙΟΣ

*Ἐσεῖς στεριές καί θάλασσες
τ' ἀμπέλια κι οἱ χρυσές ἐλιές*

*ἀκούστε τά χαμπέρια μου
μέσα στά μεσημέρια μου.*

*«Σ' ὄλους τούς τόπους κι ἄν γυρνῶ
μόνον ἐτοῦτον ἀγαπῶ!».*

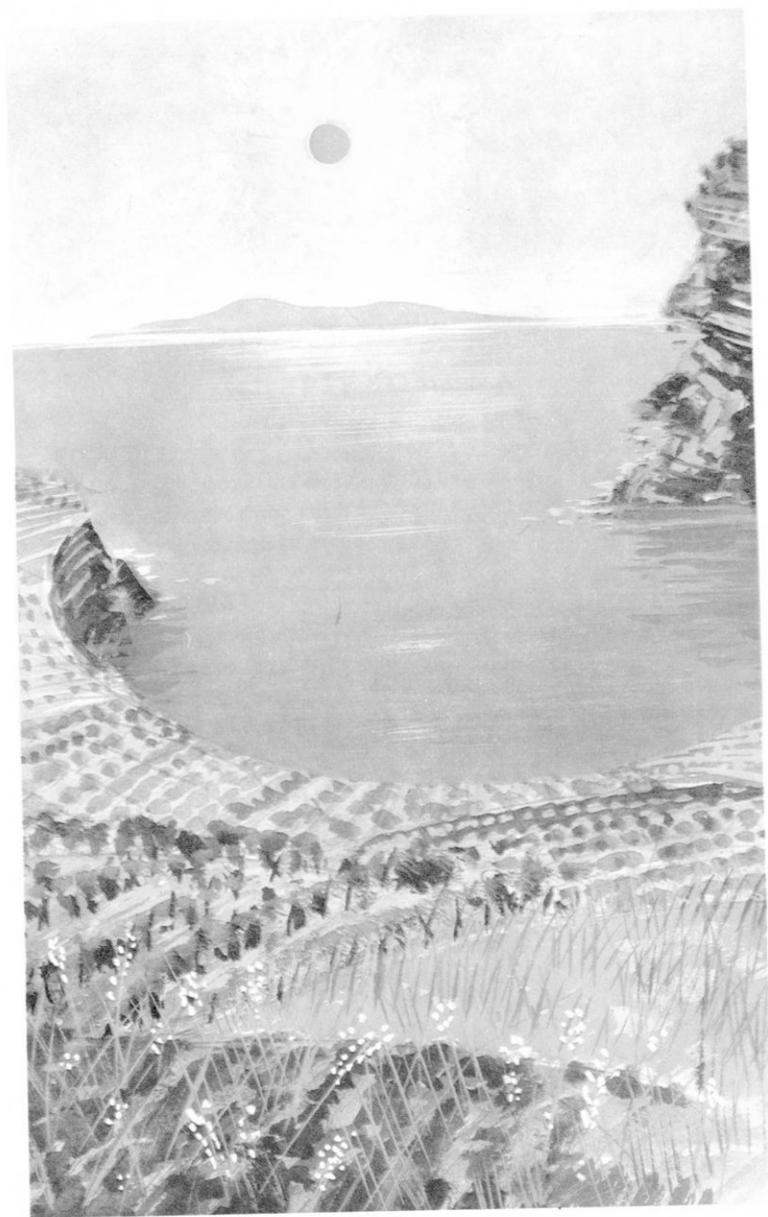
*Ἄπό τή μέση τοῦ γκρεμοῦ
στή μέση τ' ἄλλου πέλαγου*

*Κόκκινα κίτρινα σπαρτά
νερά πράσινα κι ἄπατα.*

*«Σ' ὄλους τούς τόπους κι ἄν γυρνῶ
μόνον ἐτοῦτον ἀγαπῶ!»*

*Μέ τά μικρά χαμίνια του
καβάλα στά δελφίνια του.*

Ὀδυσσεύς Ἐλύτης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α'. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ο άνθρωπος ως άτομο και ως μέλος της κοινωνίας	5
2. Η έννοια της κοινότητας και η διάκρισή της σε φυσική και πολιτιστική	8
3. Πώς κοινωνικοποιείται το άτομο	11

Β'. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Έμεις και οι συγγενείς μας	14
'Η γενιά του πατέρα (σχεδιάγραμμα)	16
2. Πώς ήταν και πώς είναι σήμερα η οικογένεια	18
'Η πατριαρχική οικογένεια σε σύγκριση με τη σημερινή (συζυγική) οί κογένεια (πίνακας)	20
'Η μητέρα	22
'Ο πατέρας	23
Γ' αδέρφια	24
'Ο παππούς και η γιαγιά	26
'Η γιαγιά μου (έκθεση)	27
3. Έλληνικά οικογενειακά ήθη κι έθιμα	29

Γ'. ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. Τό σχολείο ως πολιτιστική κοινότητα	31
Δικαιώματα και υποχρεώσεις του μαθητή (πίνακας)	35
2. Τά παιγνίδια μας	36
3. Οικογένεια και σχολείο	40
'Απόσπασμα από τά άπονημονεύματα του Μακρυγιάννη	42
Συμβουλές στους μαθητές	43

Δ'. Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	
1. Τό χωριό καί ή πόλη	44
2. 'Η αὐτοδιοίκηση	45
'Η κοινότητα καί ὁ δῆμος	47
3. Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ στήν κοινότητα καί στό δῆμο	49
α) 'Η ἐκκλησία	49
β) Τό σχολεῖο	50
'Υπηρεσίες διοικήσεως δήμου καί κοινότητας	52
4. Οἱ συνεταιρισμοὶ	53
5. Οἱ μορφωτικοὶ σύλλογοι	55
6. Ἔργα στήν κοινότητα καί στό δῆμο	58
α) 'Η ὕδρευση	58
β) 'Ο φωτισμός	59
γ) 'Η συγκοινωνία	60
δ) 'Η προστασία τῆς υγείας	60
ε) Τά κέντρα ἀναπαύσεως καί ψυχαγωγίας	61
στ) Ἄλλα κοινοτικά ἢ δημοτικά ἔργα	62
7. 'Η κοινότητα κι ἐμεῖς	63
Τά δικαιώματα τῶν δημοτῶν	63
Τά καθήκοντα τῶν δημοτῶν	64
8. Δικαιώματα καί καθήκοντα τῶν πολιτῶν	65
Χρήσιμες πληροφορίες μέ δύο λόγια	67
'Ο δῆμος καί ή κοινότητα (πίνακας)	68
9. 'Η προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος	69
'Οδηγίες στοὺς μαθητές γιά τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος	71
Τό δάσος καί ή βροχή	73
Τό δάσος (ποίημα)	74
 Ε'. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ	
1. Ἔννοια τῆς κοινωνίας	76
2. 'Η ἑλληνική κοινωνία	76
3. 'Η κοινωνική συμπεριφορά	77
Χρήσιμες πληροφορίες μέ δύο λόγια	79
4. Τά μέσα ἐπικοινωνίας	80
5. 'Η κοινή γνώμη	82
 ΣΤ'. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ	
1. Τό κυκλοφοριακό πρόβλημα	84
2. 'Ο μαθητής πεζός στό δρόμο	87

Όδηγίες για την κυκλοφορία των πεζών	87
3. Ό μαθητής ως ποδηλάτης	88
Κανόνες κυκλοφορίας ποδηλάτων	88
4. Ό μαθητής ως επιβάτης οχημάτων	90
5. Ό μαθητής στό χώρο του παιγνιδιοῦ	91
Ό ήλιος (ποίημα Όδ. Έλύτη)	94

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΠΕΤΡΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΚΔΟΣΗ Β' 1981 (ΙΙ) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 190.000 - ΣΥΜΒΑΣΗ 3530/22.12.1980
ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: «ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ Ι. ΜΑΚΡΗΣ Α.Ε.»

